

PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI
CAHUL

CAHULUL

LITERAR ȘI ARTISTIC

Revistă literară și social-culturală trimestrială

Nr. 22 (26) aprilie-iunie 2025

ISSN 2345 1416

MAI MÂNDRE NU-S AVERI ȘI NICI
COROANĂ

Cocorii mei, eu nu mă plâng de soartă,
N-am strâns comori, agonisit avere,
Deși n-am fost un suflă-n vânt și-n bere
Și nici din buze bate-o mână spartă.

Iar dacă am măcar o mângâiere,
Ce nu-i nicicum ilúzie deșartă,
E c-am transmis zelós, din poartă-n poartă,
Un crez suprem și-o-nflăcărată vrere.

Lumina lor, nestinsă, printre astre,
Luci-va peste veacuri, epifóric,
Ca pe altarul izbăvirii noastre
Icoana adevărului istoric.

Mai mândre nu-s averi și nici coroană,
Decât să-ți ții tot neamu-ntr-o icoană.

Nicolae Mățcaș

**CAHULUL LITERAR ȘI
ARTISTIC**
ISSN 2345 - 1416

**Revistă literară și social-culturală
trimestrială
Nr.21 (25)
ianuarie - martie 2025
Fondator:
Primăria Municipiului Cahul**

Redactor-șef: Veronica POPA

Secretar de redacție:

Marcela MUDRENCO

Paginare computerizată:

Eugenia MOISEENCO

Redactori asociați

Nicolae Mătcaș

Irina Nechit

Argentina Gribincea

Alexandru Doga

Cosmin - Darius Misir

Daniel Chițu

Ionel Novac

Sava Calabadău

Ion Raru

Marina Hajder

Marcela Mudrenco

Nicolae Dandiș

Rozana Eremia

Valeriu Gaju

Veronica Popa

Email:

cahululliterar@gmail.com

Tiraj: 400 exemplare

Tiparul a fost executat la

„Bons Offices” SRL, Chișinău

Coperta 1. „Nufăr”, Veronica Popa, Cahul

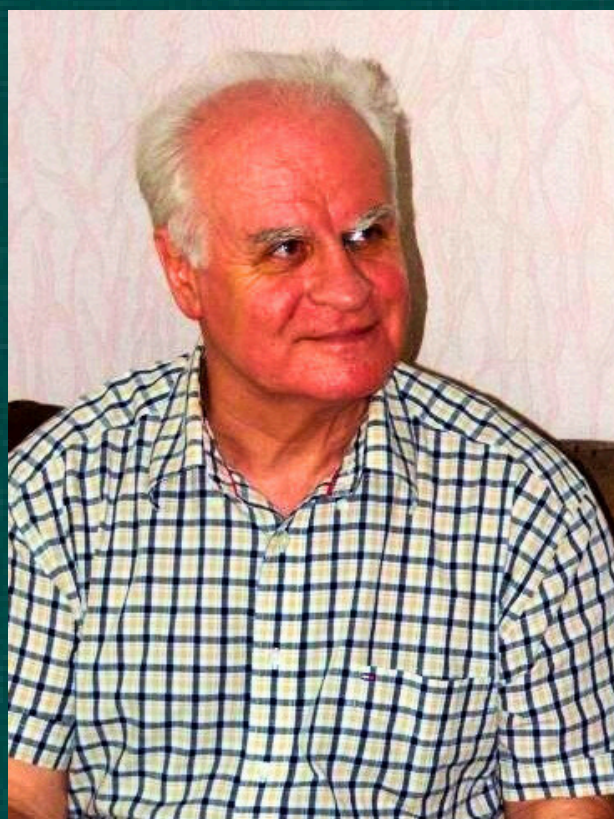
Coperta 2. „Peisaj cahulean”

Coperta 4. „Arhaic”, Ion Ciuta, Profesor,
Cahul

Responsabilitatea pentru conținutul textelor
publicate și-o asumă în exclusivitate autorii acestora

SUMAR:

Nicolae Mătcaș	<i>Mai mândre nu-s averi și nici coroană</i>	2
Veronica Popa	NICOLAE MĂTCAȘ - 85 de ani de la naștere.....	4
Vlad Pohilă	Vlad Pohilă: <i>Nicolae Mătcaș, un ostaș devotat al Limbii Române.....</i>	9
Irina Nechit	„Prima poezie pe care am scris-o era despre Pace. Nu pot să nu-mi slujesc țara, limba, neamul” (interviu).....	12
Argentina Gribincea	<i>Hristos s-a înălțat!.....</i>	17
Constantin Popa	„La Curte-n deal” (amintiri cu Nicolae Mătcaș)	18
Nicolae Mătcaș	E-atâta liniște în spațiu-mi elizéu... ..	20
Daniel Kițu	Dimensiunea abisală a imaginarului Rebrenian.....	21
Rozana Eremia	Rozana Eremia (poeme)	25
Nicolae Dandiș	Invitație la lectură.....	27
Nicolae Mătcaș	Sinceritatea de copil și examenul de conștiință ale scriitorului Ion Iachim	34
Ionel Novac	Eminescu - de 36 de ani la Paris.....	42
Alexandru Doga	Gând în fața pâinii (poeme)	47
Agenda profesorului de literatură		
Cosmin - Darius Misir	Grăbitele clipe ale adolescenței îmi fac semne discrete (poeme).....	52
Valeriu Gaju	Colțunașii de la Răni (memorii)	54
Ion Raru	Casa de Cultură din Andrușul de Jos. Pe crestele a 37 de ani, cu talent și devotament.....	59
Marina Hajder	Ziua Poeziei la Cahul	65
Marcela Mudrenco	Festivalul de Muzică și Dans „Mărțișor 2025” – o sărbătoare a Muzicii și Dansului Popular.....	67

Poezia lui Nicolae Mățaș, metaforă dăltuită în piatra memoriei

pinul, fagul, / Când Țara ușa ți-o închise-n nas. / O, mûcenic român din Montparnâsse, / Un geniu doar nu-ți fû străin defel, / Scrutând Coloana-ți: fâlnicul Eiffel."

(„Un geniu doar nu-ți fu străin defel”, Marelui Constantin Brâncuși, nemuritorului)

Autorul relevă în *poeme - ode* ansamblul vocilor distincte în cultura și istoria noastră. Aceste *poeme - dedicații* alcătuiesc ele însele o *Coloană a Infinitului valoric românesc*. E nevoie astăzi, mai mult ca oricând, să ne limpezim cugetul și inimile invadate de pseudocultură, poemele lui Nicolae Mățaș fiind leac împotriva ignoranței și uitării.

Este oare întâmplătoare această întoarcere în trecut a cărturarului și poetului Nicolae Mățaș, cu fiecare metaforă dăltuită în piatra memoriei?

Asemeni Focului Prometeic, poezia lui Nicolae Mățaș, are rolul readucerii memoriei acasă prin forța cuvântului care ține loc de Lumină. Foc, generator de energii creatoare.

Asociez truda poetului Nicolae Mățaș cu arta dăltuirii în piatră a sculptorului Constantin Brâncuși. Poemele dedicate geniului Brâncuși dezvăluie tânguirile orfice ale tuturor creatorilor exilați, dar și ale blestemului neamurilor care își alungă din Cetate fiii cei mai vrednici: „În mâna ta se mlădiă boi lemnul. / Sub dalta ta cânta în cosmos piatra. / Își plânge-n criptă morții necrolătra. / Măiastra ți-a urmat spre cer îndemnul. / Rodin îți validase primul nátra. / Cum un stejar nu stă la umbră, demnul, / Mai spre Montmártre te-a ținut consemnul: / Mihéiul – casa, masa și polátra. / Eram în gând cu cei trecându-ți pragul. / Am plâns cu codrul: bradul,

Vedem cum autorul „transformă” cuvintele, transfigurându-le sonor și ideatic (*zbor - zburare, taină - tăinuire, viață - nemurire, sărut - sărutare, ființă - ființare, durerea - se doare, sfârșit - sfârșire*); toate aceste metamorfoze nu sunt un simplu joc lexical, ci o îmbogățire a lor cu sensuri intangibile ale desăvârșirii și ale infinitului: „Nu-náltul l-am cioplít, ci înáltărea. / Nici limita, o, nu! Nemărginirea! / Viáța? N-ám sculptat-o. Nemurirea! / În al măiestrei zbor spre cer - zburárea!! I-am scos nú vâlul tainei. Tăinuirea! / Să prind n-ám vrut sărutul. Sărutárea! / Din pasul prim extras-am zămislirea, / Iar din ființă – numai ființárea! / N-ám tins să simt durerea. Cum se doáre! / Nici să-ncrustéz în rocă răsăritul. / Clipíta-n bronz când soarele răsare / Fixát-o-am. Sfârșirea, nu sfârșítul / Al mortului din raclă! Cum se moáre / Și cum se ntinde-n spațiu infinitul!”; „Viața n-am sculptat-o. Nemurirea”, Brâncuși a sculptat infinitive lungi.” (C. Noica)

Mama (Ana Mățaș) la 21 de ani.

Generația anilor 60

Mitul orfic, motiv al înstrăinării, al exilului interior, este relevat în poemul „Negură lină”. : „Închis în sine, / unu pe doi, / ca într-o gherlă. Zăludă, / departe, / în negru zăvoi, / cântă o miêrlă. / Ca-ntr-o enciclică, / mórbul mă paște. / Mamma mia! / Lumea sacrifică / mieii de Paște. / Gata. / Finita la commedia! / Trupul adúlmeacă. / Suflétul tern e. / Cupa e plină. / Simt din unghere / cum se așterne / négură lină”. Există în poemele lui Nicolae Mățaș acest freamăt născut din temerea nerostirii tuturor trăirilor tănuite adânc. Metaforele sale au o pornire interioară, prin care autorul reflectă obsesiile față de stările ingenuie, visele, temerile, misterele propriei existențe: „Mamă, / Nu te-am mai văzut de mai bine de cincizeci de ani, / De când te-ai călătorit, precum toți îmi spuneau, / în împărăția Domnului, / Fiindcă lui Dumnezeu îi plac numai oamenii buni. / De mai bine de-o jumătate de secol plânge copilul din mine / de dorul tău. (...) // Iubito, / Nu te-am mai văzut de mai bine de treizeci de ani, / Dar îmi pare că nu te-am mai văzut de-o veșnicie, / care m-apasă ca bolovanul pe umerii lui Sisif. (...) // Îndură-Te, preacucérnice, de chinurile supúșilor róbilor Tăi: / Pune copilul din mine în brațele mamei, / Ádu în brațele bărbatului din mine ființa iubită / Și Te vom proslăvi acum și púrurea și în vécii vécilor. / Amin.” („Rugă”)

Plecat la vârsta adolescenței din casa părintească, îmbrăcat în straietele graiului matern, se întoarce prin Poezie, ca un Prometeu, la vatra străbunilor, pentru a reaminti semenilor mai tineri, cine sunt, din ce rădăcini se trag. O face cu discreție și cu multă finețe, poemele lui fiind o împletire măiestrită a limbajului popular, cald, profund, luminos, cu cel modern, esențializat în metafore de o rară delicatețe. Nu știu dacă Nicolae Mățaș trebuie încadrat într-o anumită epocă sau generație de scriitori. Știu însă că mulți dintre noi ne simțim privilegiați ai sorții fiind contemporani cu Măria Sa! Ce este o generație de scriitori?

Criticul francez Albert Thibaudet lega generația literară de acea biologică (!) și aprecia că ea se întinde pe 33 de ani. La noi, Al. Piru a fost un susținător fidel al acestei idei. Unii teoreticieni renunță la principiul biologic. În opinia lor, biograficul, anii de naștere ai autorilor, anul debutului chiar, nu mai joacă decât un rol secundar. Ion Pop, în „Poezia unei generații”, (Cluj, Ed. Dacia, 1973, p. 237), consideră dificilă și chiar

1958. Nicolae Mățaș cu colegii de grupă , anul I

1959. Nicolae Mățaș cu colegii de grupă de la facultate

riscantă intenția de „înregimentare” a unui grup de scriitori sub o titulatură unică. De exemplu, Marin Sorescu, simțindu-se „*singur printre poeți*” era împotriva „*înghesuirii numelor lor*” sub tutela unui termen care să-i caracterizeze „*în bloc*”. Sunt și alți scriitori care nu cred în „grupuri literare”, înlocuind ideea de „generație” cu „promoție”, „școală”, comparând „meseria de scriitor” cu „*singurătatea alergătorului de cursă lungă*”.

Vorbind despre poezia lui Nicolae Mățaș, este important să apreciem, întâi de toate, expresia și cultura lingvistică a poetului – savant. Nu putem separa aceste două entități ce caracterizează profilul intelectual al lui Nicolae Mățaș, pentru că tot ce scrie, gândește, transmite autorul, este aureolat de noblețea și aerul aristocrat al Limbii Române pe care Nicolae Mățaș a slujit-o asemeni unui Cavaler vrednic și devotat.

Observăm, în ultima vreme, un fenomen semnalat și de mulți critici literari, o inflație a „poeziei”. Deși avem mulți „poeți”, evenimente literare, ne bucurăm totuși de puțină poezie. „Practic, în viața literară de la noi funcționează, azi, un «sindicat al succesului» amestec de autoritarism, snobism și carierism. Există, desigur, și excepții (de exemplu, victoriile romantice ale unor solitari), dar ele sunt puține și nesemnificative. (...) (Alex Ștefănescu, 2010, *Actualitatea literară*, nr. 268, din 04.08.)

Din categoria acestor romantici solitari, cred că face parte distinsul cărturar Nicolae Mățaș, care, în fiecare poem, își etalează cu delicată sinceritate melancolia și tristețea.

Privirea poetului pare a fi întoarsă în trecut, spre a vedea mai bine viitorul. Poemele lui Nicolae Mățaș reprezintă, așadar, periplul prin memoria istoriei personale și colective. Puse cap la cap, multe din ele formează un flux rememorativ, incursiuni în trecutul ascuns, în subconștient, sau în istoria recentă: *satul, casa, părinții, rude apropiate, prieteni de condei* (sau neprieteni), într-un cuvânt - Basarabia, nume cu încărcătură simbolică, spațiu mitic sacralizat. Pe de altă parte, autorul caută analogii între cuvinte care, în limbajul comun, nu au nici o apropiere de sens, dar care crează lanțuri metaforice foarte sugestive în imaginarul simbolic al textului - *rapsod (poeți ștefani), stegar, rimă (rima oșteanului), lamă de sabie, apă vie, lumea poetică, țărmi japonezi, apa nova, Ștefan Cel Mare* - toate sunt metafore ce se desprind din atitudinea față de artă, poezie, cuvânt; Ars Poetica lui Nicolae Mățaș înseamnă atitudine, luptă, conștiință înaltă, verticalitate: „*Basarabie, / rapsódzii tăi ți-au ales / cele mai deplasate – pidósnice – rime: / rábie, / scábie, / tábie, / pe când tu / ai o singură și / cea mai conformă / în lumea poetică rimă: / sabie, / pe care a ridicat-o / contra dușmánilor neamului său, / sus și tare, / un mare poet / din cohórta talentelor tale: / Ștéfan cel Mare. / În fața rimei tale perfecte / și astăzi tremură /*

scursurile de pe toate coclăurile, / zóile tale de-acasă infecte. / Ca să nu mai rimezi / cu niscaivă spade din spánii sau țărmi japonezi, / ți-au schimbat numele tău în "Moldova", / confundând / apa vie cu apa nova, tavlégul cu négul, / partea cu întregul (...) /Fruntea sus, Basarabie, / lamă de sabie! / Câtă vreme există dușmáni / înăuntru și la hotare, / câtă vreme-asasinii morali ne doboară stegarii, / muzele nu tac, / poeți ștefáni. / Sus rima oșteanului / Ștefan cel Mare! („Basarabiei”, În memoria lui Grigore Vieru)

Lexicul bogat, dar și ritmul interior, asonanțele și aliterațiile, dezvăluie vocația limbii, stăpânirea celor mai inedite expresii și îmbinări metaforice. Jocul imaginilor și al cuvintelor dezvăluie natura savantului și a poetului, calități distincte, rar întâlnite la versificatorii de azi. Poetul îmbină, pe de o parte forme clasice (melodia versurilor desprinse din sonete, rondeluri, elegii, rime elaborate minuțios, rigoare prozodică, ritm), cu limbajul modernist, pe de altă parte (livrescul, ironia, ludicul, disonanțele), fără a deveni strident, crează un timbru afectiv distinct. Imagini din registrul arhaic sau regional al limbii române sunt în armonie cu lexicul neologic și expresii intelectualiste. Aceste contraste spulberă moliciunile sentimentaliste și conferă poeziei lui Nicolae Mățaș sobrietate și lirism, prospețime, emoție și substrat ideatic profund.

Poezia lui Nicolae Mățaș se desprinde din destinul Basarabiei, acest spațiu românesc deveni strident, crează un timbru afectiv distinct. Imagini din registrul arhaic sau regional al limbii române sunt în armonie cu

lexicul neologic și expresii intelectualiste. Aceste contraste spulberă moliciunile sentimentaliste și conferă poeziei lui Nicolae Mățaș sobrietate și lirism, prospețime, emoție și substrat ideatic profund.

Poezia lui Nicolae Mățaș se desprinde din destinul Basarabiei, acest spațiu românesc pe altarul căruia s-au jertfit mai multe generații de intelectuali, prin consecvența și efortul constant de conservare și promovare, inclusiv prin poezie, a identității românești.

Unele formule poetice descind direct din tradiția literară încadrată în acest tip de discurs, păstrând farmecul poeziei patriotice, comunicând perfect cu temele și motivele majore ale lui Mihai Eminescu, Octavian Goga, Alexie Mateevici, Andrei Ciurunga, Leonida Lari ș. a. Înstrăinarea, nostalgia întregului, limba, strămoșii, valorile spirituale ale neamului sunt motivele și laitmotivele acestei poezii, însumând vaste raporturi între tradiționalism și modernism. Deși temele adoptate de poet sunt cunoscute, datorită climatului creator întreținut de poeții basarabeni la sfârșitul secolului al XX-lea, Nicolae Mățaș are propriul său model interior, pe de o parte stăpânește cu desăvârșire discursul liric modern, pe de altă parte păstrează timbrul inconfundabil al formulelor tradiționale.

A da o definiție sau a încadra poezia lui Nicolae Mățaș într-un singur curent, stil, mișcare literară presupune a-l înregimenta formal într-o singură paradigmă estetică. Cronologic vorbind, face parte din generația poezilor 70 - iști, dar destinele poetice, sunt altfel configurate comparativ cu identitatea noastră biografică. Parafrazând un poet francez de la începutul secolului al 20-lea, am putea spune că poezia lui Nicolae Mățaș este un „*joc de heruvi; - Nuu... brațe de iarbă, negre, grele, moi mai ales, își mișcă gârla de aur*” (Arthur Rimbaud). Sobră și delicată, poezia Domniei sale păstrează tonul aristocrat al rostirii profunde, echilibrate, ironia fină, melancolia. Are ceva din tânguirile marelui cronicar Miron Costin, pentru care nu a fost alta „mai frumoasă și mai de folos zăbavă în toată viața omului, decât cetitul cărților”.

Nicolae Mățcaș, Decan al Facultății de Filologie, Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă”,
la un curs cu studenții, 1967

Înzestrat cu o cultură clasică, cărturarul contemporan nouă, asemeni marilor cronicari ai acestui zbuciumat pământ, își mărturisește cele mai profunde trăiri în latina clasică: „*Quam cito transit, Mozart, fama mundi / Și-ascunde-n pumni surâsul frăulein Brundhi. / Maestrul vunderkind schițează tumbe. / Ce-ar mai putea frau Anna să-i incumbe? / Herr Leo-aclamă clipa cu burgundi. / Ah, gura lumii cine-ar sta s-o-mbumbă? (Cum zice-amicul trac Vangheli Shundi.) Quam cito transit, Mozart, fama mundi, / Când pizma-i din arsenic și din plumb e!.. / Plâng fulgii pe coșciug cum plânge-o strună / Vaierul stins al vreunei Else sau Elvire. / Prin lipsa lor, Constanz, Salieri-l încunună. / Cinci sărântoci, în straiul lor subțire, / Când îl aruncă-n groapa cea comună, Ce iute trece, Mozart, faima lumii! Parafrizare a cunoscutei expresii latinești Sic transit gloria mundi.*” („Așa trece slava lumii”). Un arhitect al cuvântului rostit și scris, Nicolae Mățcaș crează poeme asemănătoare catedralelor baroce, ele însele fiind ca niște poezii sculptate în piatră.

Truda și jertfa acestui Om al cetății, născut pe pământuri cahulene, merită Arheologul cel mai vrednic și silitor, care ar pune în lumină comorile pe care ni le dăruiește cu multă generozitate, căldură și Har! Trebuie doar să plecăm urechea și să fim vrednici de moștenirea pe care ne-o lăsa Poetul: „*Ninge. Sublimă poveste. / Blănurile fulgilor, moi, / Ștergu-ne, grîjnice, pașii / Să nu găsim drumu-napoi. / Ninge. Ne scîrgem prin viață / Flături în miezul poiénii. / Urmele noastre, fragile, / Dorm sub troiénele vremii. / Ninge. Măicúță istorie, / Soră cu únchiul Olimp, / Cine va fi-arheológul / Trécerii noastre prin timp?*” („Cine va fi Arheologul”):

„*De altfel, fiecare poem al Măriei Sale reprezintă un Testament spiritual de cea mai înaltă simțire: „Strămoșii noștri, dacii, la ore echinox, / Își alegeau feciorii cei mai candidi și tari, / Cînstindu-i, miri seráfici, la chefuri, mese mari, / Și-i aruncau în țepă, ofrandă lui Zalmóxe. / La ceas târziu de taină, în gând când îmi apari, / Când preoții, la dénii, lui Crist i-nalță dóxe, / Oribilele țepe îmi par doar simple móxe, / La care m-aș expune, cînstindu-mi bunii lari. / Când voi pleca, de Paște, să-mi omenéști strămoșii / Cu pască și cu zâmbet, cu vin și ouă roșii. / Osána lui Zalmóxe. Să știi că, la plecare, / M-am contopit cu huma, cu iarba, Úrsa Mare, / Cu tril de ciocârlie, cu ochi adânc de mare, / Din care ochi-mi, viii, te-or străjuí, duioșii.*” („Când voi pleca, de Paște, să-mi omenéști strămoșii”) Adunate împreună, aceste nestemate alcătuiesc Testamentul liric al lingvistului și poetului, dezvăluind sentimentul sublim, jertfelnic al iubirii de Patrie, încadrat într-o formă artistică desăvârșită: „*De m-ai prinde hoț la vreo răscruce / Ori tâlhar cu capul pe butuci, / Să mă răstignești, Te rog, pe-o cruce, / Nu mă răstigni pe două cruci. / De-o să-mi cânte cucul într-o seară, / Să nu-mi cânte-n luncă și-n pripor. / M-am născut, cum știi, doar într-o țară / Și-ntr-o Țară, Doamne,-aș vrea să mor. / Uite nouri corbii cum se lasă / Pe pământul nostru și se-mbuib. / Adu Basarabia acasă / Și românii într-un singur cuib. / Să avem o cruce și-un mormânt / Și-un pământ nemuritor și sfânt.*” („Să avem o cruce și-un mormânt”)

Veronica Popa

Vlad Pohilă: *Nicolae Mătcaș, un ostaș devotat al Limbii Române*

Lui Nicolae Mătcaș îi datorăm: introducerea în învățământul din R. Moldova (când aceasta era încă parte a imperiului sovietic!) a disciplinelor Limba română, Literatura română, Istoria românilor și utilizarea denumirilor acestora în locul celor impuse de către regimul sovietic de ocupație („limba moldovenească”, literatura moldovenească”, „istoria MNoldovei”), ca și implementarea în manuale, în suporturi didactice, în presă, în documente oficiale etc. a etnonimului popor român (în loc de „popor moldovenesc”); introducerea manualelor românești la majoritatea obiectelor din învățământul universitar și preuniversitar; revenirea la sistemul clasic de structurare a învățământului preuniversitar și de apreciere a cunoștințelor elevilor și studenților pe bază de 10 puncte; redeschiderea liceelor, cu studierea aprofundată a limbilor străine; derusificarea învățământului național, prin atribuirea limbii ruse din școlile neruse a statutului de limbă străină, studiată opțional; atestarea cadrelor și conferirea de grade didactice; trimiterea, în premieră absolută, și în serii masive, a tineretului la studii liceale, universitare și postuniversitare în marile orașe din Țară, pe burse oferite de Statul Român etc. Nu e de mirare, în fond, că după februarie 1994, odată cu venirea la putere, la Chișinău, a neocomuniștilor („agrarieni”), N. Mătcaș este ostracizat de către forțele antinaționale pentru „românizarea învățământului și pentru reetnizarea tinerei generații de moldoveni”. Aceasta era, este logica perversă a celor definitiv mancurtizați, intoxicați de ideologia comunistă, adusă pe tancurile cu stele roșii. Din fericire, eforturile deosebite, meritele

incontestabile ale lingvistului, publicistului și ministrului militant Nicolae Mătcaș au fost apreciate la justa valoare de către specialiștii de seamă în domeniu precum Nicolae Corlăteanu, Mioara Avram, Silviu Berejan, Valentin Mândăcanu, Anatol Ciobanu, Ion Borșevici, Petru Soltan, Constantin Tănase, Alexandru Bantoș, Vlad Pâslaru ș. a. Prin tot ce a scris, elaborat, publicat și vorbit discipolilor sau radioascultătorilor și telespectatorilor, N. Mătcaș a mers astfel, din start chiar, pe linia trasată de faimosul nostru conațional, ajuns a fi cel mai de seamă lingvist din lume la cumpăna sec. XX - XXI, Eugen Coșeriu, care avertiza: *„A promova sub orice formă o limbă „moldovenească” deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic e o absurditate și o utopie; și, din punct de vedere politic - e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico - cultural”*.

În cei 13 ani de aflare în serviciu la București, ca expert la Direcția Relații Internaționale din cadrul Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului, N. Mătcaș a publicat mai multe volume de certă valoare științifică și artistică: De la grotesc la sublim: note de cultivare a limbii (1995), Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul (1998), Româna

Grigore Vieru, Maria Mocanu, Nicolae Mățcaș

corectă. Ghid de cultivarea limbii (București, 2000); Azur: versuri (Timișoara, 2002) etc. A făcut și alte eforturi, apreciabile, de educare în spirit național, dar și spirit nou, european, a tinerilor basarabeni aflați la studii în Țară. R. Moldova traversa din nou o etapă dintre cele mai negre în existența sa... Orice sprijin venit din dreapta Prutului era perceput de autoritățile de la Chișinău ca o „continuare a politicii de românizare”, apoi - chiar ca un pericol pentru existența - primejduită, în realitate de Rusia - a statului creat pe ruinele URSS. Încrâncenarea regimului comunist și românofob de la Chișinău devenea pe an ce trecea tot mai agresivă, încât s-a ajuns la respingerea brutală a oricăror oferte de la București. În acest context, vom aminti de o delicată replică pe care a dat-o conducerii românofobe de la Chișinău distinsa lingvistă Mioara Avram, într-un interviu acordat în iarna anului 2002 jurnalistei Zina Cerchez. Această replică este, indirect, și o limpezire, dar și o apărare a muncii și crezului lui N. Mățcaș. Astfel, spunea Mioara Avram: „Știu că în R. Moldova sunt unii care manifestă oarecare rezervă față de ceea ce vine de la București, suspectând acțiunile noastre sincere de culturalizare drept încercări de „românizare subversivă”. Dar nu e nevoie de românizare, a nimănui, pentru că cei din R. Moldova sunt români ca și noi. E vorba numai de a aduce la un

numitor comun, adică de a folosi limba literară, aceeași, în cele două state românești și chiar în afara granițelor României, pentru că limba română este supradialectală, supraregională.”

Cariere didactică și activitatea de cercetător și autor în domeniul lingvisticii sunt, așadar, două jaloane de o importanță primordială ale existenței dlui prof. Nicolae Mățcaș. Alături de acestea se situează, cu o postare pe cât de fragilă datorită eleganței sale, pe atât de temeinică, totuși, pentru că tot ce ține de valorile Neamului nu poate fi decât solid, de nezdruccinat. Ne referim acum la poezia Domniei Sale, care este o expresie a trăirilor lăuntrice ale autorului, dar, în egală măsură, și o formă deosebită de manifestare a dragostei de Limba Română și de alte fațete ale spiritului național. Nu credem să fie chiar o pură întâmplare că Nicolae Mățcaș a debutat în presă, în fragedă tinerețe, cu o poezie. Ulterior, preocupările de ordin didactic și științific au umbrit, într-o câțva, scrisul poetic, sau poate, cine știe, Domnia Sa a mlădiat și a mângâiat versul „ân taină, păstrând tăcere”, ca să răbufnească, spectaculos, „în republica poezilor”, din nou, pe la mijlocul anilor 90 ai secolului trecut deja, debutând editorial cu placheta de poezii Surâsul Giocondei, în 1997. Ce-i drept, până la acest eveniment, de-a lungul anilor, pe lângă articole, studii, eseuri și interviuri, a colaborat și cu creații lirice în mai multe publicații periodice: Literatura și Arta, Viața Satului, Patria tânără, Glasul Națiunii ș. a. din Chișinău; Arcașul (Cernăuți), Contemporanul - ideea europeană, Revista Română, Pro Saeculum, Paradox, Curierul românesc (București), Dacia literară (Iași), Oglinda literară (Focșani) etc. Au urmat volumele de versuri: Trenul cu un singur pasager (București, 1998), Simfonia tăcerii (Chișinău) și Azur (Timișoara) (2002), Câte-s visele, multe... (București, 2003), De-a alba - neagra (București, 2006), Roată de olar: Sonete și Vernal ploi (București, 2008)

Poezii ale lui N. Mățaș au fost incluse în antologiile „Eterna iubire” (1999), Iubirea și metafora (2000), Sonetul românesc, etc. Despre poezia Domniei Sale au scris autorități în domeniu precum Mihai Cimpoi, Gheorghe Vodă, Anatol Ciocanu, Ion Ciocanu, Mihail Dolgan, Leo Bordeianu, Ion Iachim, Veronica Bâta, Tudor Opriș,

Ministrul Nicolae Mățaș alături de Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Ion Constantin Ciobanu. Fotografie de Nicolae Răileanu

Aureliu Goci, Adrian Dinu Rachieru, Gheorghe Gavrilă, Ioan Mazilu - Crângași ș. a. Vom reține doar câteva din aceste referințe, care constituie o dovadă clară că, după ce și-a găsit rostul la catedra universitară, în cercetarea lingvistică și în bătălia publicistică pentru triumful valorilor naționale și al adevărului istoric, savantul și patriotul nostru s-a regăsit norocos și în poezie: „Nicolae Mățaș este primul „întârziat” în poezie. Ultimul din șirul celor ce nu s-au grăbit să ne spună curajos, metafizic și inspirat: „Și o clipă trăim foarte mult. / Doar o clipă prinsă în cuvânt e viață. / Și e frumoasă clipa în cuvânt. / Și o ascultăm citind-o.” (Gheorghe Vodă // Glasul Națiunii, nr. 39, sept. 1995); „Nicolae Mățaș este un ostaș devotat al limbii române, un bun cunoscător al ordinii ei interioare și al legalităților de dezvoltare a ei și un fin prețuitor al inegalabilelor ei frumuseți, un sincer admirator al farmecului irezistibil ce caracterizează graiul nostru (...). Cuvintele aparent simple, poate chiar banale pentru un neinițiat, sunt văzute ca niște continente sentimentale, felul acesta de a le percepe transmițându-se și cititorului (...). Înarmat cu o gamă întregă de procedee poetice, având un simț ales al cuvântului, Nicolae Mățaș, deși vine mai târziu decât semenii săi la „ospașul poeziei”, apare tumultuos, plin de vervă, de energii interioare neexplorate, de iluzii pe care mulți nu le mai au” (Leo Bordeianu // Limba

Română (Chișinău), nr. 5, 1998); „La prezent sau la viitor, poezia lui Nicolae Mățaș, va fi una care oricând va putea fi încadrată la „cea mai frumoasă poezie de dragoste” (Ionela Mengher // (ziarul) Libertatea (or. Panciova, Voivodina, Serbia), 19 iun., 1999); „Alături de Grigore Vieru și Leonida Lari, Nicolae Mățaș întregeste treimea poetilor basarabeni care-și deversează undă lirică în marele fluviu de poezie care curge prin ecluzele Coșbuc, Goga, Blaga, Voiculescu, Pillat, Gyr, Păunescu, Ioan Alexandru, fertilizând sensibilitatea și conștiința românească, greu încercată, în ultima vreme, de asaltul ideologiilor și politicilor integralisto - globaliste” (Tudor Opriș // Tribuna învățământului, nr. 686, 17 - 23 martie, 2003). Numeroase poeme de N. Mățaș au fost preluate de publicații periodice ale românimii din teritoriile învecinate sau înstrăinate (Banatul Sârbesc, Nordul Bucovinei) precum și ale diasporei române din Europa de Vest, America, Australia, inclusiv în versiunile electronice ale unor astfel de ziare și reviste.

Iată că, în aceste trei ipostaze, Nicolae Mățaș nu numai că s-a manifestat excepțional, dar și-a putut găsi rostul surem, cel mai frumos și cel mai eficient al existenței sale.

VLAD POHILĂ

„Prima poezie pe care am scris-o era despre Pace. Nu pot să nu-mi slujesc țara, limba, neamul”

INTERVIU // Nicolae Mățaș, profesor, doctor în filologie, poet, ex-ministru al Științei și
Învățământului din Republica Moldova

Omul Cetății

Irina Nechit: Stimate dle Nicolae Mățaș, în clipa când ați auzit că a fost bombardată catedrala din centrul Odesei, fondată în sec. XVIII de Bănulescu-Bodoni, ce gânduri v-au cuprins?

Nicolae Mățaș: Nu numai din clipa când am auzit că, la 23 iulie 2023, una dintre cele mai frumoase bijuterii din centrul Odesei – cel mai mare lăcaș de cult din oraș, Catedrala „Schimbarea la față” (fondată la 1794 de compatriotul nostru român, mitropolitul Moldovei Gavriil Bănulescu-Bodoni, aflată azi în patrimoniul UNESCO) a fost bombardată și, parțial, distrusă, ci încă de la începutul (24 februarie 2022) așa-numitei operațiuni militare speciale a Federației Ruse asupra statului independent și suveran Ucraina am fost copleșit de sentimente de indignare, revoltă, protest interior, ură.

Revoltă împotriva ipocriziei crase, fariseismului din partea agresorului. Nu declarî război, însă pornești un real blitzkrieg, convins că, prin surprindere, forță și tehnică militară masivă, bombardamente și teroare asupra apărătorilor patriei și a populației pașnice din Ucraina ai să sperii și îngenunchezi într-o clipită o întreagă țară și un întreg popor! Introduci în propria ta țară atmosferă de război, elaborezi legi și pedepse draconice contra opozanților politici și adversarilor politicii de război, pui botniță democrației, mijloacelor de comunicare în masă, dezlanțui la radio și TV o isterie a propagandei de distrugere a nazismului și de „eliberare a lumii ruse” de sub cizma ucraineană!

Și asta după ce conducătorul statului agresor perora despre faptul că rușii și ucrainenii ar fi,

istoricește și genetic, unul și același popor! Păi, dacă ar fi cu adevărat unul și același popor, cum poți să tragi cu arma împotriva bunicilor, părinților, fraților și surorilor, să prazi casele și apartamentele ocupate, să violezi și torturezi cetățenii pașnici, să deportezi sute de mii de copii și adulți în străfundul Rusiei, să distrugi sistemele de aprovizionare cu energie electrică, cu apă potabilă și produse alimentare, să provoci exodul masiv și dezordonat al populației ucrainene înfricoșate spre necunoscut.

Sentimentul de indignare se amplifică odată cu declarațiile false că nu ei, atacatorii, ar fi comis distrugerile respective. Nu ei, adică, ar fi comis fărâdelegile asupra populației pașnice din Bucea, nu ei ar fi făcut Bahmutul, Mariupolul, alte localități din Ucraina una cu pământul... Nu ei ar urzi planuri strategice, ar mina teritoriul, nu ei ar distruge depozitele portuare de cereale din Ucraina și ar împiedica transportarea acestora către țările africane, a căror populație moare de foame din lipsă de cereale...

Provoacă decepție și neputința lumii civilizate de a opri atacul brutal al unui agresor ahtiat de putere supremă pe glob și de luare sub stăpânire a unor teritorii străine. Rusia nu poate concepe că nu mai este un imperiu, că nu mai are în subordine fostele republici unionale înțesate cu populație rusă sau rusofonă, cu enclave proruse create în mod artificial.

Deși agresorul zângănește cu arma nucleară, lumea civilizată mai speră totuși în triumful rațiunii și al adevărului și în pedepsirea exemplară a criminalilor de război.

În ce perioadă a vieții Dvs. ați învățat să prețuiți Pacea?

Pentru prima oară – în copilărie. La atacul Germaniei și aliaților ei din 1941, eram mic și nu înțelegeam ce se întâmplă, dar la retragerea din 1944 a trupelor germane de pe teritoriul URSS îmi amintesc cu groază cum ne asurzeau vuietul avioanelor care aruncau bombe grele și al canonadei de artilerie. Ploua cu proiectile, noi ne ascundeam în beci și tremuram de frică.

Tata a fost mobilizat pe front, mama era cea care ne ocrotea: pe mine, de patru anișori, și pe fratele Vasile, de cincisprezece ani. Ne făceam cruce și ne rugam Domnului să ne ferească de rele. Ofițerii nemți încartiruiți prin casele țărănești mai arătoase din Crihana nu coborau prin beciuri decât în căutare de băutură și de merinde. Iar noi ne rugam să plece cât mai repede și să se instaureze liniștea.

A doua oară am simțit că pacea e amenințată în anii 1950 - 1953, în timpul războiului dintre cele două Corei, cea de Nord și cea de Sud. Întrucât URSS-ul era de partea Coreei de Nord, ne temeam că din moment în moment ar putea să trimită trupe militare în ajutor. Fratele Vasile tocmai își făcea serviciul militar în armata sovietică, așa că sabia lui Damocles atârna deasupra capului lui. Ne-a ferit Dumnezeu.

Țin minte că, ceva mai târziu, în amintirea temerii de atunci, am scris prima poezie. Era despre pace. Am trimis-o la redacția gazetei raionale „Calea spre comunism” din Cahul, unde a și văzut lumina tiparului. Am condamnat, apoi războiul din Vietnam. Chiar și feciorul meu Doru, mulți ani mai târziu, licean la „Mircea Eliade”, aflând din cărți despre ororile războiului din Vietnam, a găsit cu cale să trateze într-un mod deosebit de interpretarea și critica oficială remușcările și chinurile foștilor militanți americani.

Am suferit apoi aflând de ororile măcelului sovietic asupra populației cecene. Ironia sorții: trupele conducătorului cecen de astăzi

Kadârov, așa-numiții kadâroviști, luptă, în războiul din Ucraina, de partea ocupantului rus și a mercenarilor lui Prigojin, transferați în Belarus după tentativa de rebeliune.

Cum îl poate ajuta pe un om limba maternă să reziste în vremuri grele?

Supraviețuirea, vitalitatea, menținerea caracterului latin, romanitatea limbii, iar odată cu aceasta și a purtătorilor limbii latine vulgare ne-au demonstrat-o „pe viu” strămoșii noștri, coloniștii romani stabiliți în Dacia, așa cum îi descriu pe valahi/ români și limba lor, identificând limba cu națiunea.

Autorii cronicilor autohtone, dar și călătorii străini care s-au perindat prin Transilvania, Țara Românească și Moldova, precum și savanții străini și locali se mirau că, înecați sub valurile puhoaielor de barbari (sarmați, goți și huni, vandali și gepizi, germani și longobarzi), urmașii coloniștilor și ai legiunilor romane din Dacia au luptat cu îndârjire pentru păstrarea neatinsă nu atât a vieții, cât a limbii lor!

Sub atâtea secole de ocupație și împilări străine (turcească, fanariotă, habsburgică, țaristă și sovietică), românii s-au împotrivit prin limbă și au supraviețuit numai datorită limbii. Acest crez l-au exprimat aproape toți scriitorii clasici și contemporani.

Ce cuvinte ale mamei Dvs. vă răsună și azi în urechi, în vise? Ea a fost lovită de fulger într-o vară. Viața Dvs. e sub semnul acelui fulger? O visați pe mama?

Ziua de 22 mai 1945, când mama a fost lovită mortal de un fulger în timp ce veneau cu alte vecine de la prășă, a fost o zi fatidică pentru noi, subsemnatul, un copil de 5 a m-a marcat profund. Ne jucam mai mulți copii la bunica lui văru-meu după mamă, Culiță Boghean, când o nevastă vecină ne anunță de tragedie. Nu puteam accepta, nu-mi venea a crede, dar copiii: „Să mergem să vedem!”.

Acasă, în curte, lume de pe lume. Mi-am dat seama că e adevărat, nu m-am putut duce

înăuntru, ci m-am dus în spatele casei, plângând de sărea cămașa de pe mine. Printre sughituri, parcă aud vocea de înger păzitor a fratelui care, acceptând rolul de tată (tata încă nu fusese demobilizat) și mamă, mă ia în brațe și-mi spune cu blândețe: „Colișor, ia hai să vezi cum DOARME mama...”.

Mama, într-adevăr, parcă dormea. Numai că sufletul meu răvășit de copil înțelegea că mama, care până mai ieri mă purta încă în brațe, de astă dată „doarme” pentru totdeauna... Aproape cinci luni după aceea, până la întoarcerea tatei într-o toamnă târzie, fratele Vasile, cel „cu trei clase la români”, mă adormea seară de seară cu povești populare, povestiri de Alexandru Vlahuță și Emil Gârleanu, recitaluri pe de rost din Creangă, Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Octavian Goga, Ștefan Octavian Iosif, Alexie Mateevici, pentru a-mi obloji rana deschisă din inimă.

Ce-mi spunea mama? Că s-a terminat războiul, că demobilizații răniți prind a se întoarce de pe front, că în curând se va întoarce și tata. Presimțea ceva de îi grăbea venirea? Nu știu. Evenimentul tragic, șocul trăit de mine atunci parcă i-a estompat chipul. N-o văd și n-o visez, doamnă Irina, decât numai așa cum dormea pe patul din casa cea mare, vorba lui bădița Vasile (Fie-i și lui țărâna ușoară, că s-a dus de ani buni la mama!). O visez numai așa - cu ochii închiși și extrem de rar.

O poză îngălbenită a ei din tinerețe mi-o păstrează tânără, suavă, frumoasă și mi-o aduce în față ori de câte ori mi se face dor de ea... Icoana chipului ei angelic mă ferește de pași greșiți prin viață.

Cum luptați cu uitarea? Ce să facem ca să nu-i uităm pe oamenii valoroși și să nu ne uităm pe noi înșine?

Deocamdată, mulțumesc Domnului, nu mă pândește alzheimerul și nu sunt nevoit să lupt cu uitarea. Cât mai există comunicarea cu colegii de aproape sau de departe, prin viu grai sau prin scris, față-n față sau la telefon, reală sau virtuală, uitarea nu are cum îmi face loc.

PORTRET: Nicolae MĂTCAȘ (27. IV.1940, com. Crihana Veche, jud. Ismail), filolog, poet, publicist, prof. univ., om politic. Este fiul Anei (născută Boghean) și al lui Gheorghe Mătcaș, țărani. Este licențiat al Facultății de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1962). Studii postuniversitare de doctorat în domeniul lingvisticii matematice, structurale și aplicate la Universitatea de Stat din Leningrad (Sankt Petersburg) (1964-1967), sub îndrumarea romanistului Rajmund Piotrowski, care a fost unul dintre susținătorii luptei de emancipare a românilor basarabeni în perioada revenirii la grafia latină și la limba de stat.

Nicolae Mătcaș este Doctor în filologie cu teza „Lexicul și morfologia publicisticii moldovenești în comparație cu lexicul și morfologia celorlalte stiluri funcționale daco-romane” (1967). Asistent la Universitatea de Stat din Chișinău (1962-1964). Conferențiar (1967-1972), decan (1967-1970), șef de catedră (1980-1993) al Facultății de Litere a Universității Pedagogice „Ion Creangă” din Chișinău. Redactor-șef al ziarului „Tânărul învățător” (1980-1990). Doctor honoris causa al Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1993) și profesor honoris causa al Universității din București (1994). Membru al Societății de Științe Filologice din România.

În calitate de ministru al Științei și Învățământului din Republica Moldova, în guvernele Druc, Muravschi, Sangheli (1990 - 1994), a contribuit esențial la reformarea

Cu Excelența sa, domnul Ambasador al R. Moldova la București, Victor Chirilă, în rarissimele ore în care ne vedem sau ne auzim la telefon, discutăm despre socrul Domniei sale, colegul meu de facultate Ion Dumeniuk, profesorul, savantul și prietenul de luptă pentru limbă de stat, pentru revenirea la grafia latină, la denumirea corectă a limbii: limba română; cu doamna Elena Ungureanu, fosta mea studentă de la „Ion Creangă”, doctor habilitat în filologie, șefă de secție la Biblioteca Metropolitană „B.P. Hasdeu” vorbim despre regretații savanți filologi Eugeniu Coșeriu, Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Maria Cosniceanu, Vlad Pohilă; cu doamna Elena Gonța din Strasbourg, nepoata ilustrului Ion Ungureanu, ne amintim cu drag de maestru; cu doamna Antigona Grecu din Câmpina vorbim despre același drag domn Ion Ungureanu, prietenul nostru comun, și de bonomul Tudor Opriș, poet, pedagog, propagator al științei, animator și însuflețitor al tinerelor talente literare; cu dna Livia Lica din Bucureștiul apăsător și indiferent vorbim de soțul dumneaei, dl prof. matematician basarabean Dionis Lica, înmormântat la cimitirul ortodox „Bellu”; cu dna Argentina Gribincea discutăm despre curajosul și prodigiosul critic literar Ion Ciocanu, tatăl ei și colegul meu de studenție, precum și de mama dânzei și colega mea de grupă de la universitate, Raisa Coșcodan-Ciocanu; cu dnele Maria Hadârcă și Maria Mocanu din Chișinău – despre recenta plecare pe drumul fără întoarcere a colegei noastre comune Iulia Paliț-Palade, despre suferințele colegului de catedră, lingvistul Petru Butuc; cu fiu-meu Doru – despre plecarea prematură pe alt tărâm a colegei lui de la Liceul „Mircea Eliade” din Chișinău, poetei și prozatoarei Doina Postolachi... Chiar dvs., prin acest interviu, mă faceți să-mi amintesc cu drag de chipurile luminoase ale celor extrem de apropiați: mama, fratele mai mare, tata... Comunicarea prin mijloace IT cu nepotul Ștefan și soția lui Ecaterina din satul meu natal Crihana, cu foștii mei studenți sau cunoscuți din Basarabia, din

structurii învățământului, restabilind învățământul liceal, a introdus studierea cursului integral de Literatură română și a celui de Istorie a românilor, a instituit grupe ale minorităților cu predare în limba lor maternă în instituțiile de învățământ existente, deschizând, concomitent, și instituții noi de învățământ, a renunțat la școlile mixte, la caracterul obligatoriu de studiere a limbii ruse, a creat posibilitatea instruirii grupurilor etnice majoritare în limba lor maternă, paralel cu învățarea limbii de stat și a limbii străine.

În 1991, împreună cu profesorul Ion Dumeniuk și jurnalistul Alexandru Bantș, ctitorește revista „Limba Română” din Chișinău. A publicat mai multe volume de lingvistică și sociolingvistică: „Introducere în lingvistică” (în colab.), Chișinău, 1980; „Lingvistica generală” (în colab.), Chișinău, 1984; „Coloana infinită a graiului matern”, Chișinău, 1995; „Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul”, Chișinău, 1998; „Elemente de ortografie și ortoepie ale limbii române”, Chișinău, 1990. Este unul dintre autorii îndreptarului Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române (1990). Este autor și coautor, redactor și corector de manuale, lucrări cu caracter metodic, ediții didactice. Colaborează cu articole și poezii la „Limba Română”, „Glasul Națiunii”, „Literatura și Arta”, „Arcașul” (Cernăuți), „Oglinda literară”, „Dacia literară”, „Poezia”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Paradox”, „Dacoromania” ș.a.

Țară, din vecinătate sau din diasporă, un articol întru amintirea vreunui coleg ș.a.m.d. îmi alină singurătatea și dorul de oameni. Pe cei plecați dintre noi să trăim și să nu-i uităm, să-i pomenim numai de bine!

De ce scrieți sonete aproape în fiecare zi? Astfel simțiți că slujiți limba română? Sau scrisul este o tehnică de supraviețuire?

După cei aproape patru ani de ministeriat, după ce am fost lăsat fără loc de muncă și fără mijloace de subzistență, la sugestia domnului acad. matematician Petru Soltan, din teama de a nu fi trecut pe linie moartă, am revenit în 1994 la scrisul din adolescență și tinerețe.

Singur în apartament de-mi țiuiau urechile de liniște, cu „Tristele” lui Ovidiu și „Canțonierul” lui Petrarca alături, cu amintirile de rigorile lingvisticii matematice, în care mă inițiasem cât de cât în anii de studii de doctorat la Leningrad (Petersburg), am reînceput a scrie.

Sonetul corespundea stării mele de spirit, iar structura lui riguroasă îmi disciplina și ordona gândirea. De-atunci m-am „îmbolnăvit” realmente de sonet. Unele curg ușor, altele – mai greu. Când nu iese sonetul, trec la alte specii.

Nu scriu sonete în fiecare zi, le redactez pe cele care s-au adunat de-a lungul anilor și le trec prin filtrul Facebook-ului. Mai colaborez constant, săptămânal și lunar, la câteva portaluri online și la periodice scrise, cu catrene epigramatice, luptându-mă cu „orânduiala cea crudă și nedreaptă”. Un fel de Don Quijote modern.

Da, scrisul te mobilizează. Dacă ții să fii util societății, limbii, neamului, Țării, încearcă s-o slujești prin ce ești în stare. Nu vreau să sune patetic, dar nu pot să nu-mi slujesc țara, limba și neamul. Scrisul, astfel, nu-i numai o tehnică de supraviețuire, ci și o modalitate de a sta la straja cetății, de a fi util societății, patriei, semenilor.

Societatea basarabeană, amenințată de război, are nevoie de mesaje de încurajare. Care ar fi aceste mesaje?

Un stat mic și neajutorat pe harta lumii, când agresorul îți stă în coastă, este un pui în vizorul uliului. Prin Declarația de Independență, Republica Moldova și-a proclamat ruperea de imperiul sovietic, primul pas spre râvnita eliberare definitivă. Prin adoptarea poziției de neutralitate, RM a crezut că se va elibera de prezența trupelor străine de ocupație. Nu s-a eliberat, cu toate deciziile forurilor internaționale în chestiunea dată, căci fostul stăpân își menține arsenalul militar și forțele sale de ocupație (sub paravanul fariseiceii asigurări a păcii în regiune!).

Unirea acestei hălci de pământ strămoșesc cu Țara ar fi fost al doilea pas decisiv, dacă RM ar fi avut parte de conducători care să țină la limbă, neam și Țară, curajoși precum cei din Țările Baltice. Nu i-a avut și încă nu-i are, dar mersul obiectiv al istoriei presupune, mai devreme sau mai târziu, formarea unor asemenea conducători și unirea necondiționată a unei părți cu întregul, a RM cu patria-mamă. Unirea i-ar fi asigurat RM dintr-odată condiții mai bune de trai, apărare durabilă, apartenența de îndată la Uniunea Europeană și la Alianța Atlanticului de Nord (NATO), scut de apărare pentru toți membrii Alianței. Drumul independent spre UE este lung și întortocheat, iar reunirea cu țara devine din ce în ce mai mult o fata morgana în ceață. Să nu dăm vrabia din mână pe cioara de pe gard, acesta este unicul mesaj pe care l-aș adresa românilor basarabeni proeuropeni, inclusiv cetățenilor basarabeni de alte etnii care și-au legat destinul și viața de RM. Să ne călăuzească înțelepciunea și tăria de caracter!

Vă mulțumesc mult pentru interviu!

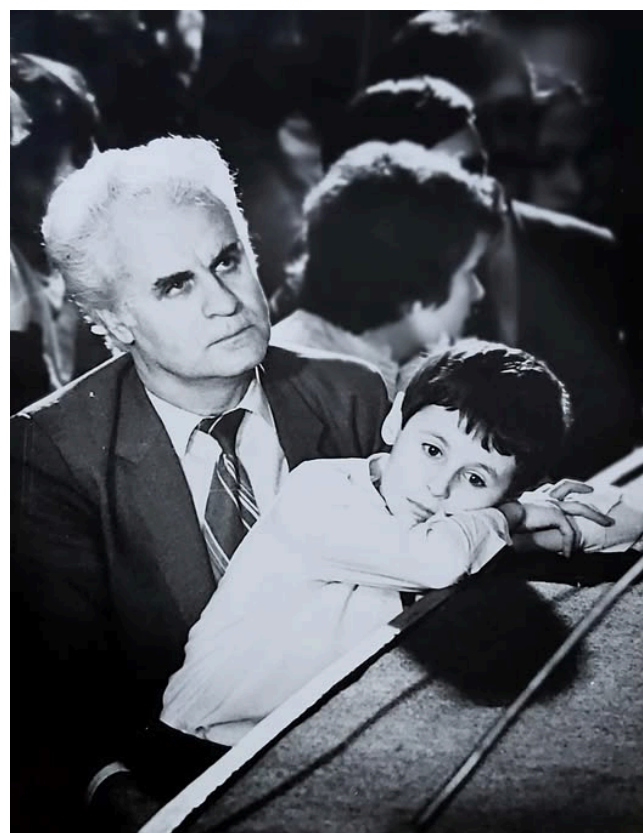
Irina Nechit

HRISTOS S-A ÎNĂLȚAT!

Acum câțiva ani, am avut o revelație, citind câteva sonete ale profesorului, lingvistului, politicianului, academicianului Nicolae Mățaș. Mirarea mea l-a întristat pe tata, care în acea clipă și-a dat seama, probabil, cât de mult m-am îndepărtat de prima mea dragoste, de Filologie (iertată-mi fie tautologia!) - dragoste pe care el considera că mi-o putea lăsa cu încredere, deh, ca unei adevărate "prințese moștenitoare". Nu numai că nu mai citisem poemele dlui Mățaș, ci mă tot minunam, descoperindu-le, cât sunt de înrudite și totuși diferite, și, în același timp, la fel de valoroase ca neprețuitele studii de teorie și istorie lingvistică, pe care savantul Nicolae Mățaș ni le-a oferit, în calitate de instrumente de mare precizie contra deznaționalizării.

Tata, care a scris și el poeme, pe lângă aticlele de critică literară, nici n-a încercat să-mi explice că uimirea mea e o manifestare a ignoranței. Nu mi-a reamintit că eu însămi am scris și articole de publicistică, și studii, în cadrul programelor mele de cercetare, și versuri, lucru ce ar fi trebuit să mă facă să percep fenomenul ca pe ceva natural. Nu mi-a zis decât să... mai citesc! Mi-a ales, dintre poemele și volumele lui Nicolae Mățaș, acele creații pe care le prețuia cel mai mult și despre care tata a scris ori despre care intenționa să mai scrie. Cred că ați ghicit, e vorba despre poemele patriotice. Superbele versuri, care ne exprimă atât de bine, în care arde flacăra durerii alienării noastre și visul nostru de reunire cu România.

Au urmat luni, apoi ani, în care toată atenția și energia mea s-au concentrat pe un alt fel de... operă: durerile și visul lui tata de a se face bine. De o lună și mai bine, citesc în fiecare seară câte un poem, postat chiar de autorul versurilor, și acea uimire, prilejuită de prima lectură a lor, revine. Sonetele semnate de profesorul Mățaș nu sunt doar despre eterna și nemărginita

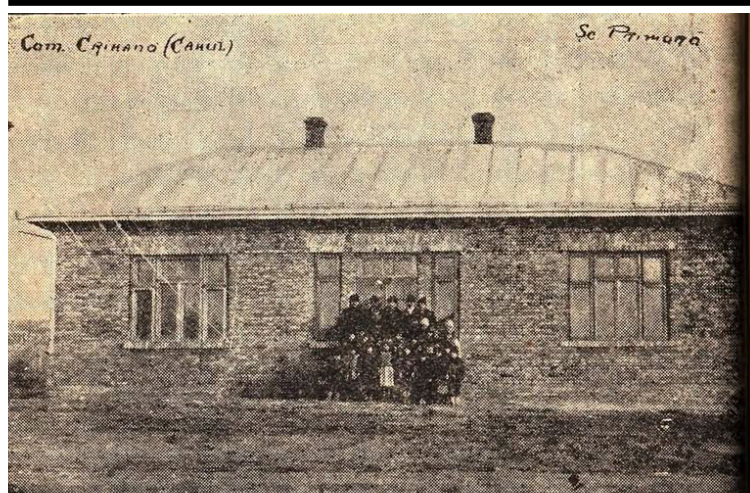

iubire, care nu încapă în forme banale, ci își caută expresia în structuri și în cuvinte - străvechi, dar neuitate, sau noi -, devenind ea însăși un vis și de neuitat.

Și așa, adunate toate, în inima mea, cântă un Imn. Limbii Române.

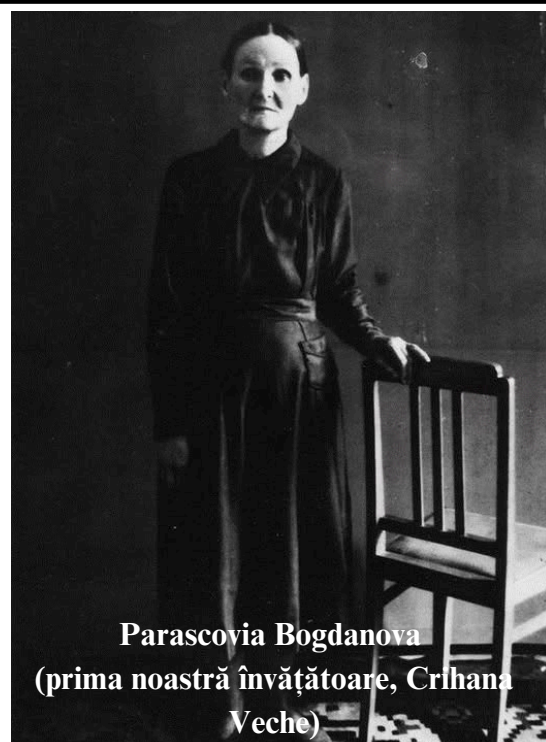
Cu recunoștință, Argentina Gribincea

„La Curte-n deal”

Despre Nicolae Mătcaș îmi amintesc următoarele... Am învățat cu Dumnezeu în clasele primare. Școlii unde învățam i se spunea „La Curte-n deal”, lângă casa lui moș Fănică Mătcaș, fratele tatei lui Nicolae, nu departe de casa lui Nicolae însuși.

Parascovia Bogdanova
(prima noastră învățătoare, Crihana Veche)

Nicolae Mătcaș era un băiat foarte silitor, disciplinat, învăța numai pe note de 4 și 5, dar mai mult de 5, adică - 10, acum. Avea un scris frumos, caligrafic (pe atunci se predă și caligrafia). La recreație îi plăcea să se joace, era glumeț. Deoarece numele meu de familie este Popa, când se juca cu mine, mă zgândăra cu cuvintele: tang - bang - tang, ca și cum eu, popă, și nu dascăl, trag clopotele de la biserică. Desigur că îl luam la fugărit, dar nu-l ajungeam și joaca astfel continua.

Învățătoarea noastră, Parascovia Vasilevna Bogdanova, foarte exigentă și care cerea o disciplină de fier, nu l-a pedepsit niciodată, pentru că nu avea de ce, nu era bătăuș, nu jignea pe nimeni. Țin minte că, odată, i se plânse doamnei învățătoare că la recreație, colegul Ilie Bezman (poreclit „Bercu”) l-ar fi tras de urechi. Dna învățătoare, ca să fie de învățătură și pentru alții, îi scoate pe amândoi în fața clasei și îi spune lui Mătcaș să-l apuce de urechi pe Bezman și să-l tragă. De apucat îl apucă, dar să-l tragă de urechi nu poate, i-i jale, numai se preface că îl trage rău detot.

Văzând că simulează, învățătoarea îi propune atunci lui Ilie să-l apuce de urechi pe Nicolae și să-l tragă. Ilie, care nu știa șapte, vorba ceea, îl apucă și-l trage din răspuseri. De ciudă, și Mătcaș îl trage mai tare, până i se înroșesc urechile bătăușului. Așa le-a făcut învățătoarea dreptate,

iar pe noi ne-a învățat că nici o faptă în lumea aceasta nu rămâne fără răsplată... Părinții lui Nicolae îi ofereau toate condițiile pentru a învăța. Bineînțeles, școala se mândrea cu așa elev. Este singurul care, în 1957, a absolvit școala medie cu medalie de aur. După cum ne relata mai apoi, din varii motive, nu i s-au înmănat medalia și atestatul corespunzător la timp, întârziase să se prezinte la Universitatea de Stat din Chișinău la conversația cu medaliații, astfel că secretarul comisiei de admitere de la istorie și litere Marat Kalinionok îl introduse în liste să dea examene de admitere ca toți ceilalți. Noroc de dna Dodul din comisie și de rectorul universității Victor Cepurnov, care îl invita și îi propuse să fie trimis la studii la filozofie (republica ducea lipsă de cadre în acest domeniu) la Universitatea de Stat „M. V. Lomonosov” din Moscova. Din lipsă de mijloace financiare, a spus că nu poate pleca și atunci rectorul a dat dispoziție să fie înscris fără examene de admitere la Facultatea de Istorie și Litere, pe care a absolvit-o cu diplomă de mențiune în anul 1962. În anii studenției, când venea în sat, ca de obicei, la Sfintele sărbători de Paști, lumea îl privea ca pe o persoană învățată, cultă, deoarece pe atunci la noi în sat puțini plecau la studii.

Constantin Popa, coleg de clasă la Școlala primară (din volumul lansat la cei 70 de ani de la nașterea lui Nicolae Mătcaș, Biblioteca publică Crihana Veche, 2015)

Tânărul Nicolae Mățaș cu familia la Crihana Veche

Învățătorii anilor 50, Crihana Veche, Cahul

Școală

Adolescenți ai anilor 50, Crihana Veche
(Mărioara Gorea, Constantin Popa)

Anii 50, 1950. elevi crihăneni
(în centru, primul rând Domnica și Piotr Aleksandrovici)

1950. Familia Mățaș
(N. Matcaș, viitorul savant, ținând mâna în mâna
protectoare a tatălui)

Nicolae Mățaș: *E-atâta liniște în spațiu-mi elizéu...*

NÉGURĂ LINĂ

Închis în sine,
unu pe doi,
ca într-o gherlă.
Zăludă,
departe,
în negru zăvói,
cântă o miêrlă.
Ca-ntr-o enciclică,
mórbul mă paște.
Mamma mía!
Lumea sacrifică
mieii de Paște.
Gata.
Finíta la commedia!
Trupul adúlmeacă.
Sufletul tern e.
Cupa e plină.
Simt din unghére
cum se așterne
négură lină.

LIED

Spre céruri când zbor visător călător,
Pe strune de raze-arămii
Dumnezeiești ciocârlii
Îmi cântă Balada lui Porumbescu.
Când lúnec sub ape-arcuîre de șarpe,
Pe fildeșul alb de corál
Mandrepórii de-opál
Îmi cântă dumnezeiasca Baladă.
Când trec sub pământ, întrerúptul tău cânt,
Pe lacrimi de róură-n leasă,
Îndoliátă în alb mireasă,
Îmi plânge Balada la căpătâi.
(26. 02. 2024)

CÂND GIÚLGIUL AMURGULUI...

Ce inspirat fúse tata când cumpărase
via cucoanei Ruxándra!...
Cucoana s-a dus în regat,
dar numele ei i-a rămas
în satul din pájiștea Prutului:
via cucoanei.
Când a fost să sărut geana zilei,
liliacul din via cucoanei-amețise
cu parfumul florilor sale
toate moáșele-hoáștele satului,
încât mai să rămân - Nóta béne -
cu burícul ortác netăiat.
Cât e ziua de mare a plâns
biata mamă-n durerile făcerii,
ca spre seară, la crâșma lui Sète,

un tată mult prea fericit să se-mbete
pentru prima oară în viață
de dragul moștenitorului.
La nunta mea din poveste
au cântat șase viori,
s-au îmbătat toți nuntașii,
chiar și liliacul din via cucoanei.
Numai mireasa a plâns.
Tata ne-a juruit
la masa cea mare
via cucoanei.
Când giúlgul amurgului, tándru,
îchíde-mi-va pleoápele, grele,
nu se va mai îmbăta
nimeni.
Preotul
îmi va cânta Alelúia,
iubita
îmi va surâde din ramă,
și doar liliacul din via cucoanei
îmi va plânge la creștet.

ANCORÁRE

Cumplete valuri au lovit în barca mea
Și-n ochi simúnuri. Cum să mi-i deștárn?
Mă ține-o singură-alinare (Évrica!):
Las áncora la jinduítul țárm.
E-atâta liniște în spațiu-mi elizéu
Și-atâta tihnă e în timpu-mi tern
De-auzi în ceruri cum respírá Dumnezeu
Și diavolul cum sfórăie-n infern.

SOLITUDINE

Numai dureri. Uitat de toți și toate,
Stai la taifas cu "Eu"-l absolut.
Când ți-au înfipt cuțitul pe la spate,
Nici chiar atunci așa nu te-a durut.
Să-ți tragi un glonte, fulgerându-ți țeasta,
Ori cep să dai - din venă - la butoi?
O, floare-albastră, -i trist în lumea asta,
Dar și mai trist e-n lumea de apoi.

CU-ARÍPILE-N BERNĂ

Copacul acesta cu funzele triste,
Genúnea scrutând-o, Egéu,
Cu crengile-n bérná, lucíș-amețiste,
Copacul acesta sunt eu.
Să zbor aş fi vrut spre eternele spații,
Dar zborul meu fostu-mi-a frânt
De-un pumn de cenușă: părinții și frații
Mă țin lângă ei, în pământ.

Prof. dr. Daniel Kițu, Brăila

DIMENSIUNEA ABISALĂ A IMAGINARULUI REBRENIAN

Literatura de liceu este, de cele mai multe ori, abordată dintr-o perspectivă formalizant didacticistă. Altfel spus, elevul este „aruncat” pe un traseu rigid și prestabilit care „ucide” efectiv misterul textului literar.

Demersul pe care-l propunem, în abordarea de față vizează două texte canonizate de uzul didactic pe tărâmul literaturii române, ambele aparținând lui Liviu Rebreanu: „Pădurea spânzuraților” și „Ion”, cărora le vom aplica un tipar interpretativ interdisciplinar.

Vom extrage din aceste romane, incluse în programa de studiu a Literaturii române (ciclul liceal), cupluri de personaje, structuri caracteriale prin intermediul cărora vom analiza componente ale psihologiei abisale, identificate în textele lui Liviu Rebreanu, precum: **animismul**, **tendințele compensative** și **supra-Eul**

La primul („Ion”), realismul și viziunea obiectivă asupra comunității rurale ardelenesti sunt însăși structura articulatoare a romanului, la cel de-al doilea („Pădurea spânzuraților”), ea reprezintă fundalul pulsațiilor unei conștiințe fragilizate de ulcerarea mecanismului idealizării personale.

În orice caz, cele două personaje pe care le vom avea în vedere sunt produsele psihologice și, nu în ultimul rând, verosimile, ale mediului din care provin. În egală măsură, în cazul ambelor structuri de personalitate plasăm sub lupa analizei ipostaze ale inadecvării la real.

Urmărim, în cazul celor două personaje, scheme diegetice configurate în jurul unei relații, cea între individ și mediu.

Toposul este întotdeauna absolutizat de scriitorul realist.

Pentru acesta, mediul este cartea de vizită a personajului. Naturalismul literar chiar a exagerat în sensul acestui determinism sociologic.

Dincolo de această axă, suficient abordată atât în manuale cât și la clasă, vom avea în vedere un alt plan, cel al pulsațiilor interioare. În această lume, personajul dezvoltă reacții, structuri mintale, care, deseori, au rolul de-a compensa frustrări sociale.

În romanul realist-obiectiv „Ion”, Rebreanu dezvăluie tribulațiile erotice ale unei femei crescute în spiritul obedienței oarbe față de bărbat, fie el în ipostaza paternă sau în cea virilă, care-și va proiecta, după cum vom arăta, frustrările afective în marasmul unei iubiri mai degrabă inexistentă ca reciprocitate. În romanul realist, de analiză psihologică, „Pădurea spânzuraților”, iese în evidență pendularea interioară a lui Apostol Bologa între imperativul exterior al datoriei față de un mecanism statal artificial și cel interior al iubirii de neam.

Abordarea noastră are în vedere, în primul rând, o analiză comparativă a design-ului situațional în ceea ce-i privește pe Ion, din romanul omonim al lui Liviu Rebreanu, și pe

Apostol Bologa, protagonistul romanului „Pădurea spânzuraților”. Avem în vedere, în cazul ambelor personaje principale, *componenta abisală a unei coborâri în infern* (motivul literar *descensus ad inferos*).

Prima etapă a fixării elementelor psihanalitice în conturarea naturalistă a celor două personaje este structurată pe două dimensiuni: *Individuația umană* și *organismul familial*, cu alte cuvinte, vom evidenția modalitățile prin care exterioritatea socio-umană influențează dinamica psihologică și atitudinală a protagoniștilor celor două creații realiste.

ION - ascensus	ORGANISMUL FAMILIAL/ LUMEA RURALĂ
Personajul este construit pe baza unei scheme umane disociative, fiind împărțit între mecanismul social (structurat pe schema îmbogățirii, rezultate, în mediul rural, din posesia pământului) și obsesia personală a împlinirii prin posesia materiei telurice	Exponentul esențial în ceea ce privește organismul familial și care va avea un impact evident asupra destinului protagonistului sunt familia Glanetașu și familia Baciuc. Familia Glanetașu – disoluție morală și materială (tatăl, Alexandru – Pop Glanetașu și mama cad pradă băuturii și își irosesc averea). Familia Baciuc, prin tatăl Anei, Vasile, oferă tânărului Ion un model al devenirii personale. Vasile Baciuc s-a căsătorit cu o femeie înstărită pe care a iubit-o toată viața și de la care a agonisit pământurile pe care le-a înmulțit cu hărnicie și ambiție. Deși n-o iubește pe Ana, Ion este, asemenea lui Vasile Baciuc, ambițios și harnic.

APOSTOL BOLOGA - descensus	ORGANISMUL FAMILIAL/ RĂZBOIUL
Protagonistul este construit pe baza aceleiași scheme umane disociative. De această dată intervine un contrast între modelul educațional patern (teza datoriei față de Patrie – în acest caz, un conglomerat multietnic, Imperiul Austro-Ungar) și conștiința apartenenței la neam (refuzul de a lupta împotriva fraților români pe frontul Primului Război Mondial).	Mediul familial în care se formează Apostol Bologa este unul contrastant. Eroul va fi sfâșiat între reperul patern excesiv autoritar, care-i impune sentimentul datoriei, ca slujbaş al Statului și reperul matern, ilustrativ pentru nevoia afectivă a personajului principal. De aici rezultă imaginea inconsistenței psihologice a lui Apostol Bologa, indecis între cele două direcții ale destinului său.
REPERUL THANATIC	
STIGMATUL ONTIC	PARADOXUL ONTOLOGIC
Rebreanu își plasează protagonistul într-un orizont eticist, de influență slaviciană. Moartea devine semn și consecință a hybris-ului. După ce se împlinește prin intermediul pământului obținut de la Vasile Baciuc, Ion comite un exces, întorcându-se la Florica, fosta iubire, devenită nevasta lui George Bulbuc. Va fi ucis pentru îndrăzneala de-a o fi împins către păcatul infidelității pe Florica.	Reperul existențial definitoriu pentru personajul Apostol Bologa este spânzurarea, ca dezertor din armata Imperiului Austro-Ungar. Spânzurarea, ca dezertor îl eliberează ca om.

2. DIMENSIUNEA PSIHANALITICĂ A EPOSULUI ROMANESC

2.1. REPERELE ANIMISMULUI ÎN CONSTRUCȚIA PERSONAJULUI LITERAR în „Ion” de Liviu Rebreanu

Ion – obiectualizarea Anei și însuflețirea materiei telurice de care este atras obsesiv

DUBLA CONDIȚIONARE EXTERIOARĂ A PERSONAJULUI ÎN PROZA LUI LIVIU REBREANU

Ambele personaje pe care le avem în vedere au destinul influențat de o dublă condiționare exterioară:

În cazul lui Ion, observăm, pe de o parte că obsesia pentru materia htoniană, în primul rând alimentată exterior, de componenta socio-familială. Ion este măcinat de disprețul față de părinții săi, Alexandru Pop-Glanetașu, tatăl și Zenobia, mama. Aceștia și-au băut toată averea, stârnind o frustrare profundă în sufletul băiatului lor. Vasile Baciuc, tatăl Anei, este vizat de flăcău pentru pământurile acestuia. Baciuc și-a dobândit averea tot prin căsătorie cu o fată mai bogată decât el, dar a iubit-o cu patimă și a suferit profund când a murit. Ion decide să se îmbogățească, seducând-o pe Ana, fata nefericită a lui Vasile Baciuc. Ana, la rândul ei este puternic marcată de dispariția mamei, în felul acesta dezvoltând un evident deficit de natură afectivă. Prezența lui Ion are un efect psihologic de compensare pentru Ana. Orbită de dragoste, nu înțelege mașinațiunile flăcăului.

Același mecanism psihologic adlerian, de tip compensativ acționează și în cazul lui Ion. Astfel, „nu sexualitatea este factorul determinant, după Adler, ci *instinctul de putere*, tendința de a se pune în valoare, din nevoia de a compensa un sentiment difuz de inferioritate cu care se confruntă orice ființă omenească.”[1]. Ion își dorește recunoașterea la nivelul colectivității rurale și această oglindire socială nu este posibilă decât prin deținerea pământului, criteriul esențial pentru a urca pe scara socială.

În consecință, orizontul psihologic al protagonistului romanului „Ion” ajunge să deformeze percepția asupra binomului Ana – pământ. Această deformare poate fi interpretată prin intermediul ANIMISMULUI. Această credință primitivă se bazează pe faptul că totul este însuflețit, poartă un *anima* (lat.): plantele, animalele, formele de relief, stelele etc. Această spiritualizare a naturii, în fond, generează două tipuri de ritualizare. Procesul totemic, prin care elementul zeificat devine protectorul tribului și manifestarea tabuizantă, care generează, la rândul-i, dimensiunea interdictului, de factură ezoterică. Pentru Ion, pământul capătă un asemenea spirit, mai presus de voința sa, spirit care ajunge să-l obsedeze. Pământul va fi însuflețit în mintea flăcăului, proces interior care va cunoaște trei etape de manifestare:

IPOSTAZELE MATERIEI TELURICE:

1. ipostaza maternă – „pământul i-a fost mai drag ca o mamă”
2. ipostaza erotică – scena sărutării pământului
3. ipostaza thanatică – Ion plătește cu viața hybris-ul comis: deși obține pământul mult dorit, stârnește și infidelitatea Floricăi, încălcând astfel legea nescrisă a lumii rurale. Pedepsa este, inevitabil, moartea.

În timp ce mintea lui Ion personifică pământul mult râvnit, în același timp, o privează pe Ana de atributele feminității. Ana este obiectualizată, transformată într-un simplu instrument necesar atingerii scopului, anume cel de a deveni proprietar al loturilor deținute de Vasile Baciuc.

2.2. RELAȚIA SINE – EU – SUPRAEU ÎN CONSTRUCȚIA PERSONAJULUI LITERAR în „Pădurea spânzuraților” de Liviu Rebreanu

Apostol Bologa – pendularea între complexul matern și autoritarismul patern

Protagonistul romanului „Pădurea spânzuraților” are o psihologie inconsistentă. Criticul Mihai Zamfir îl definește sugestiv: „Personajul central nu mai are aerul lui Ahile, precum Ion. Apostol Bologa e, în realitate, unul dintre cele mai dilematice personaje ale literaturii române, stăpânit de incertitudini abisale, nereușind niciodată să împace credința cu îndoiala, imperativul datoriei cu revolta, naționalismul funciar cu universalismul, vitejia cu lașitatea, apartenența la Imperiu cu condiția sa de român persecutat.”[2]

Este un indecis, îmbrățișează, mai întâi, o doctrină străină sufletului său, cea a datoriei față de Stat. Își dă repede seama că Statul este, de fapt, un conglomerat multinațional, un Imperiu străin total aspirațiilor sale, Imperiul Austro – Ungar. Ofițer pe frontul Primului Război Mondial, se trezește, pe neașteptate angajat într-o luptă împotriva conaționalilor săi, lucru pe care nu-l acceptă. Ca, român, Bologa realizează că nu poate lupta împotriva românilor.

Polul datoriei față de stat îi este insuflat de autoritatea paternă. Tatăl este Supra-Eul care-i dirijează dimensiunea formativă. Dragostea fierbinte față de patrie și românismul vin pe filiera afectivă maternă. Bologa va fi sfâșiat până la moarte între cele două realități ireconciliabile. De aici, afirmația lui Nicolae Manolescu: „În *Pădurea spânzuraților*, Bologa se află permanent în stare de urgență sufletească.”[3]. Marcat de „primenirea sufletească”, după executarea cehului Svoboda, Bologa se va îndrăgosti de o unguroaică, Ilona, și va fi copleșit de o criză mistică. Este convocat ca membru al Curții Marțiale pentru a condamna niște români dezertori. Nu acceptă și fuge de această responsabilitate. Va fi prins și executat la rândul-i. Tot criticul Nicolae Manolescu îl

citează inspirat, în acest sens, pe Al. Protopopescu: „Personaj de manevră morală [...], Apostol Bologa intră de la început în trei laturi ale unei psihologii geometrice, cu precise repere sociale. Acestea ar fi statul, neamul și iubirea.”[4]. Bologa va părăsi reperul autoritarismului exterior-statal, cel al unei datorii față de un mecanism străin sufletului său pentru a îmbrățișa iubirea (Ilona), afecțiunea (sângele neamului) și nu în ultimă instanță, polul matern. Moartea va deveni pentru el pragul suprem al salvării.

BIBLIOGRAFIE

Hersch, Jeanne, *Mirarea filozofică. Istoria filozofiei europene*, Ed. Humanitas, București, 1997.

Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Ed. Gramar, București, 1998.

Zamfir, Mihai, *Scurtă istorie: panorama alternativă a literaturii române*, Ed. Polirom, Iași, 2017.

[1] Jeanne Hersch, *Mirarea filozofică. Istoria filozofiei europene*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 272.

[2] Mihai Zamfir, *Scurtă istorie: panorama alternativă a literaturii române*, Ed. Polirom, Iași, 2017, p. 225.

[3] Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, Ed. Gramar, București, 1998, p. 163.

[4] Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 165

prof. dr. Daniel Kițu,
Colegiul Național „Gheorghe
Munteanu Murgoci”, Brăila

Rozana Eremia: *Cine sunt?*

* * *

Latenta linie a orizontului,
cuprinsă de razele solare,
orbitoare,
sclipitoare,
dar prea fierbinți pentru
pielea fină a umărului ei,
păzit de zmei,
înconjurat de tei,
de puful unui tei.
Iar ochii ei,
întunericul celei mai
îndepărtate galaxii,
enigmatici,
freatici,
Totuși sensibili la cele
mai pătrunzătoare priviri,
cu amintiri
și deslușiri
de dragoste.
O pacoste
de foc și lumină în sufletul
ei, periculos de adânc,
flămând, mănânc
orice boare de vânt
din sufletul ei.
Cu temei,
croiește drum pietros spre
sufletul lui,
ca zeița vinului
spre Dionis.

* * *

Zeița celui mai îndepărtat Olimp.
Estetică privire,
spre nemurirea sentimentelor mele,
prea devreme,
pentru a spune
că veșnicia n-are timp.
Tandrețea unui anotimp inexistent.
Patima dintre două persoane.
Dragoste fără picioare,
neflexibilă, statică,
neîndemânatică,
îmi spune
că veșnicia n-are timp.

* * *

Fără ploaie nu cresc flori
Cum fără rău nu este bine,
Fără frică n-ai fiori
Cum fără „noi” e trist în „tine”.
Făr' de vară nu-s ninsori
Cum fără ură nu-i iubire,
Făr' de negru nu-s culori
Cum fără „pleacă” nu-i „venire”.
Fără dulce nu-i sărat
Cum făr' de nor nu-i curcubeu,
Făr' femeie nu-i bărbat
Cum fără tine nu sunt eu.

* * *

Ce ochi!
 Atât de adânci.
 Cât de mult mi-aș dori
 Să mă izbesc
 De-aceste stânci.
 Ce zâmbet!
 Atât de senin.
 Cât aș vrea
 Să gust
 Acest venin.
 Ce păr!
 Atât de lucios.
 Ce mult aș vrea să am de-ales
 Un drum
 Atât de dureros.
 Ce parfum!
 Atât de cunoscut.
 Și aș fugi cu tine în lume
 Sau m-aș întorce
 În trecut.

* * *

Aici, chitic,
 Sub frunze de mătase,
 Găsit-am o suflare.
 Simțind nimic,
 Doar rece printre oase,
 I-am dat o încercare.
 Putea-vei tu,
 Răsuflătoare,
 Să spargi o fire de nichel?
 Căci nu putu,
 Străpungătoare,
 Nici dragostea cu-a ei oțel.

* * *

Să te văd și tu să nu mă.
 Să nu știi pe-acest pământ
 Că exist în plină formă,
 Tot fugând de-a tău cuvânt.
 Să te simt, iar tu să nu mă.
 Să rămân străpungător
 Corpului ce mă sugrumă,
 Zi de zi fulgerător.
 Să vorbesc, dar tu să taci.
 Vorba ta să n-o aud.
 Dar bluzița de dezbraci,
 Voi rămâne veșnic mut.

* * *

Și pe cer doar stele, stele
 Caută-mă printre ele.
 Caută și vei găsi
 Mici smaralde argintii
 Ce ascund a nopții taină
 Și se scaldă-n neguri - haină.
 Iar de știi să le vrăjești,
 Să le numeri și iubești,
 Poate îți v-or spune unde
 Noaptea mută își ascunde
 Genele de catifea
 Printre care steaua mea
 Poate-ți va ieși în cale,
 Tot mișcându-se agale.
 Să n-o sperii întrebând
 De ce zboară spre pământ,
 Căci în cazuri de necaz,
 Când stau noaptea pe pervaz,
 Steaua mea mărgăritară
 Lin se lasă și coboară.
 Să mă-ntrebe dacă poate
 Să aleagă dintre toate
 Una doar, nevastăjită,
 Neiubită și păzită,
 O bucată de iubire.
 Îi voi da, fără să știe,
 Că-i urzită spre pieire,
 Ca să ți-o aducă ție.

* * *

Sunt
 tulpina frunzei,
 miezul mărului.
 Piciorul păsării,
 roata mașinii.
 Brânza mămăligii,
 albina stupului.
 Gândul prostului,
 artera inimii.
 Suflu viață,
 inspir arome.
 Expir speranțe,
 și văd fantome.
 Cine sunt?
 Dacă ghicești,

acesta ești.

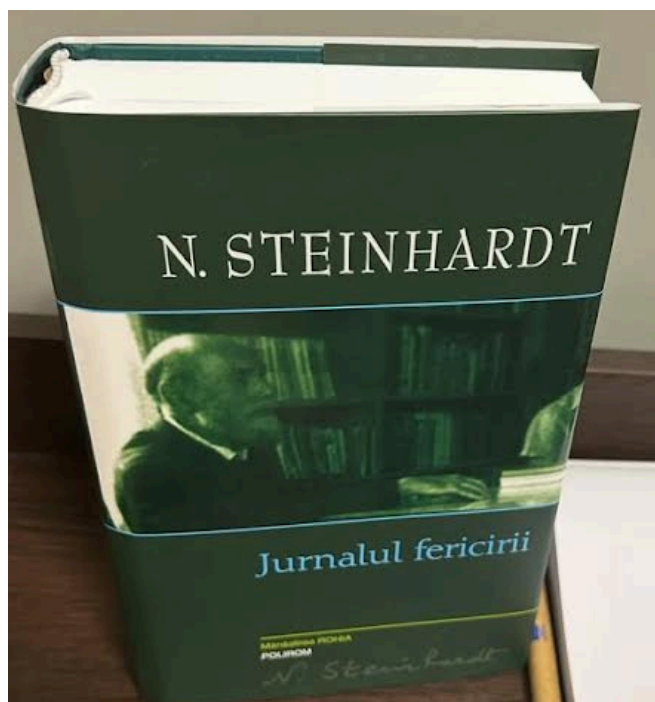
Nicolae Dandiș:

Invitație la lectură

JURNALUL FERICIRII de Nicolae Steinhardt
(Mănăstirea Rohia, Polirom, 2008)

Această carte am citit-o mai mult timp, nu doar că e mai voluminoasă, ci pentru că e greu de citit, prin încărcătura emoțională, dacă vrei să înțelegi contextul, dacă ai empatia, să „procesezi” aceste relatări despre stări, gânduri și acțiuni care au marcat oameni, prin suferința pe nedrept.

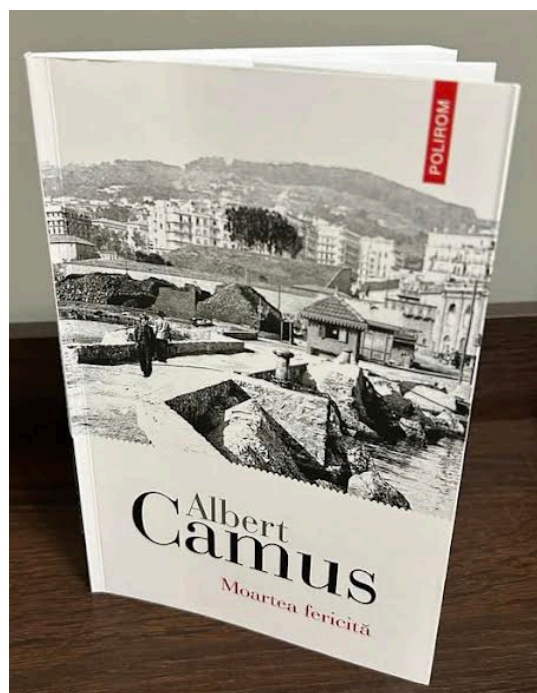
O combinare între texte biblice, comentarii din lectura în original a lucrărilor clasice universale, autori relevanți (inspirație pentru cărți de citit), cu care autorul este sau nu este de acord. Este despre înțelegerea libertății în afara ei. Este despre valori și cunoștințe, crezuri, pe care dacă le ai, te ridică deasupra răului pe care ți-l poate face omul. Este despre fericirea în sensul ei suprem, despre convertirea autorului la creștinism, un jurnal de detenție, de jertfă și spiritualitate. Steinhardt ne îndeamnă „să vedem în creștinism rețeta perfecte fericiri” (p. 378).

„Omul public” trebuie să asigure aplicarea ordinii lumești și respectarea relativei noastre dreptăți umane. Nu se poate refugia în neparticipare...., în caz de conflict între conștiința individuală și datoria față de colectivitate, soluția este demisia” (p.453).

„Numai creștin fiind mă vizitează - în pofida oricărei rațiuni - fericirea, ciudat ghelir. Numai datorită creștinismului nu umblu - crispat, jignit, pe străzile diurne, nocturne ale orașului - spațiu proustian descompus de timp - și nu ajung să fiu și eu - cum spune Francois Mauriac în DESTINE - unul din acele cadavre pe care le poartă, vii, apa curgătoare a vieții și să nu mă număr printre cei ce încă n-au înțeles - Fapte 20:35 - că mai fericit este de a da decât a lua” (p. 662).

Lucrarea se încheie cu mai multe aprecieri din partea diferitor personalități la adresa cărții și autorului, inclusiv aprecierea lui N. Steinhardt din partea lui Papa Ioan Paul al II-lea în 1999, ca fiind unul „dintre numeroșii martori ai lui Cristos înfloriți pe pământul României ...” (p. 711).

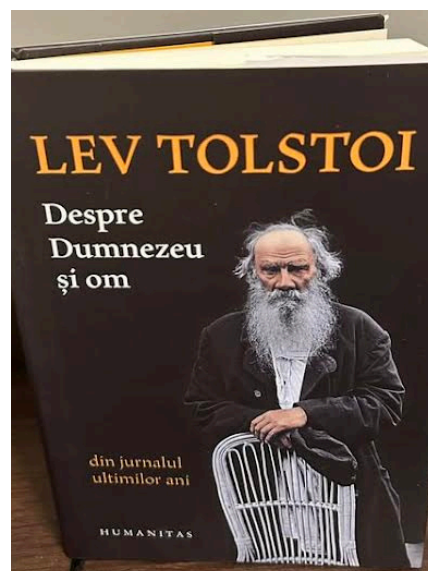
Fără cultură și relativă libertate pe care o implică, societatea, chiar dacă pare perfectă, nu este decât o junglă.

(Albert Camus)

„Iubesc prea mult viața”

Deși nu am timp de lecturarea romanelor, a cărților de beletristică, de regulă prefer lecturi din domeniul apropiat preocupărilor mele profesionale, uneori revin totuși la marii autori clasici, dat fiind faptul că viziunile și intuițiile unor mari creatori ai literaturii lumii, completează cunoștințele noastre, le întregesc oarecum, și ne îmbogățesc spiritual într-un mod aparte. Mă întorc cu mare plăcere chiar și la autorii pe care i-am studiat la liceu, pe unii în original. Albert CAMUS, romancier, dramaturg și filosof francez, este cunoscut de toți cei care studiază cultura franceză și nu numai. La doar 44 de ani, devine Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură (1957). Romanul - *Moartea fericită*, de altfel primul său roman (autobiografic) pe când avea 25 de ani, redă reflecția asupra căutării fericirii.

Iată un gând al lui Albert Camus care mă inspiră : „...iubesc prea mult viața, ca să mă mulțumesc cu natura” (p.164).

DESPRE DUMNEZEU ȘI OM

(din jurnalul ultimilor ani)

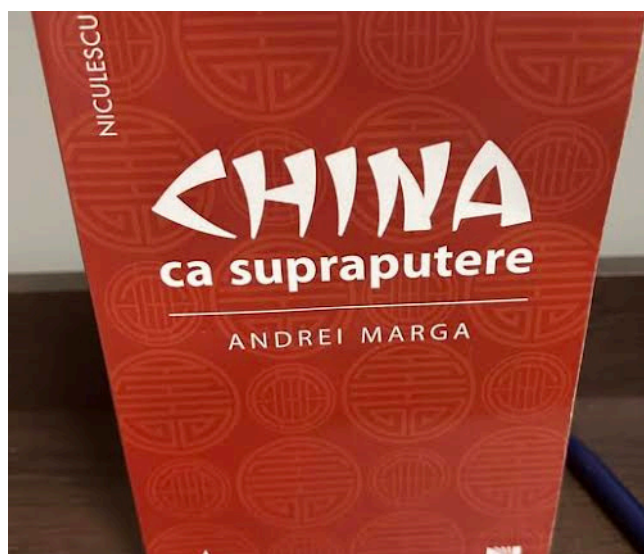
de Lev TOLSTOI (1828-1910)

Notițe și gânduri pline de înțelepciune culeasă din experiența vieții. Din cele studiate, dar mai ales din experiențe concrete, acumulate până la optzeci de ani, Tolstoi trage concluzii și dă sfaturi pe care la o anumită vârstă, un om cu teamă de Dumnezeu trebuie ascultat, pentru că renunță la griji, la preocupările față de „eu”, dar cu o profundă înțelegere a locului și raportului, prin iubire, dintre Creație și Creator. Sunt multe gânduri profunde relevate în acest jurnal, având ca idee centrală - Iubirea.

„Grija pentru gloria lumească, pentru părăirea oamenilor nu este una din slăbiciunile omenești, una din ispite, așa cum cred unii, nu, ea este ispita ispitelor. Pe ea se bazează aproape toate, dacă nu toate păcatele omenești: bogăția, erudiția, dorința de putere, iritarea, ura, disperarea, toate pornesc de la ea. Pentru a simți întreaga importanță păgubitoare a acestei cumplite ispite, ajunge să ne închipuim viața eliberată de ea, viața închinată împlinirii voinței lui Dumnezeu, complet lipsită de grija prejudecății oamenilor. Închipuiește-ți pregnant această viață în orice împrejurare și vei avea imaginea unei libertăți uimitoare, neîncercată încă, și conștiința rostului tău omenesc și divin.” (p. 121)

*Libertatea
alegerilor e
precedată de
alegerea
libertății.*

(Lev Tolstoi)

CHINA CA SUPRAPUTERE

de Andrei Marga

În contextul actual, am vrut să-mi reîmprospătez cunoștințele despre gigantul de la Răsărit care ne pare nouă că tace. O carte care evidențiază ideile cheie din mai mulți autori și cărți de referință privind „miracolul chinez”, factorii care au determinat creșterea începând cu 1978 (de la Deng Xiaoping, considerat deși fără careva facultăți, o “enciclopedie ambulantă” de către Mao Zedong), la Proiectul „reîntineririi națiunii chineze” sau „Noul Drum al Mătăsii” a actualului președinte chinez Xi Jinping (inginer chimist și doctor în drept), cu creșterea acestei puteri “stat-civilizație” pe multiple planuri. Evoluția principalilor indicatori în dezvoltarea acestui stat care devine superputere și care se afirmă în felul ei propriu la nivel mondial. Ultimele decenii orientarea Chinei s-a axat pe competiția și raportul China-SUA-URSS/Rusia. Nu știm pe viitor, dar Europa neavând o singură poziție în materie de politică externă nu a fost privită ca actor important la nivel mondial.

Pentru a înțelege acest popor, autorul (care este un admirator al Chinei, ținând cont de proiectele realizate cu Institutul Confucius de la Cluj-Napoca ș.a.) reflectează asupra modului de gândire chinez, culturii, religiei și filozofiei chineze, relevă rolul confucianismului și a locului integrității omului în societate, care pune accent mai mult pe responsabilități decât pe drepturi (o temă confucianismului și a

locului integrității omului în societate, care pune accent mai mult pe responsabilități decât pe drepturi (o temă aparte de a vedea democrația și drepturile omului acolo).

China din 1,4 mld total, are peste 800 mln persoane care utilizează Internetul, avansează în majoritatea domeniilor cu un ritm mai mare decât a altor țări, devenind “fabrica lumii”. Ca exemplu, autorul cărții menționează că în trei ani China, lider la producție în multe domenii, a folosit mai multe materiale de construcție decât SUA într-un secol. Relația SUA-China și depășirea în prognoze pe multe domenii de către chinezi (deși mulți autori constată că statul chinez încă nu vrea să-și asume mai mult pe arena mondială) va marca ordinea internațională.

Mai mulți autori care încep a studia China, folosesc afirmația lui Napoleon care în 1827 scria: „atunci când China se va deștepta, lumea se va cutremura”. Ei afirmă că timpul deșteptării a sosit.

Cartea a fost publicată în 2021, dar pentru temele actuale, fără comentarii, reiau câteva texte:

- A. Marga citându-i pe autorii francezi specializați pe Asia, Mathieu Duchatel, Guibourg Delamotte, Max-Jean Zins (2013) : „*Eșecul Uniunii Europene de a vorbi pe o singură voce în materie de politică externă, la care se adaugă de acum criza datoriilor suverane și a monedei euro, tind să o facă să dispară de pe harta geopolitică a lumii, așa cum este văzută această de cei trei uriași ai Asiei.*” (p.122)

- A. Marga citându-l pe H. Kissinger (2014): „*SUA au toate rațiunile din istorie și geopolitică să sprijine Uniunea Europeană și să prevină alunecarea ei într-un vacuum geopolitic; SUA, separate de Europa în politică, economie și apărare, ar deveni, din punct de vedere geopolitic, o insulă la țărmurile Eurasiei, iar Europa însăși s-ar întoarce să fie o anexă la marginile Asiei și ale Orientului Mijlociu.*” (p. 313)

- „*Nu migrația și faptul că Europa se preocupă de propria apărare sunt aici alarmante, cât lipsa uimitoare, la nivelul UE, a unei coordonări înțelepte și a deciziilor administrative corespunzătoare.*” (p. 321)

- „*SUA, China și Rusia se află acum în fața atunci când este vorba despre aranjamente strategico-militare ce afectează direct ordinea globală. Celălalt candidat, Uniunea Europeană*

ca întreg, neavând o politică externă elaborată și nici o armată proprie, va conta intermitent în crizele ce vor veni.” (p.322)

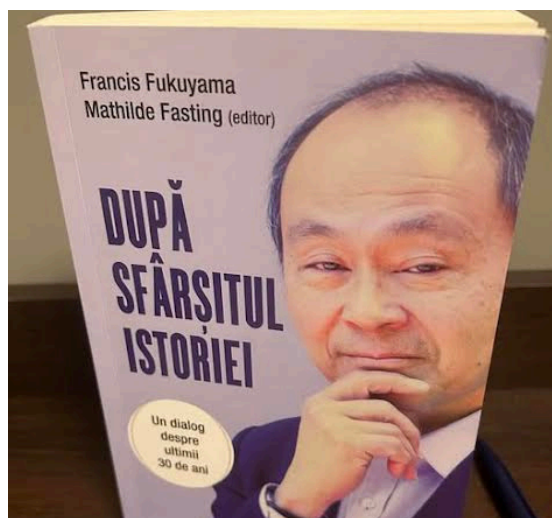
- „SUA apără o “ordine a lumii” înscrisă în tratate, dar ar vrea ca Rusia să o accepte, iar China să pună umărul la apărarea ei. Rusia nu este de acord cu ordinea existentă, considerând că o dezavantajează, dar nu are puterea de a forța decizia, chiar dacă aspirația ei stăruitoare rămâne discuția directă cu SUA. Până în acest moment, China nu a acceptat invitația de a-și asuma răspunderi pentru o “ordine mondială”, pe care declară că nu a generat-o, dar își asumă construirea unei “noi ordini mondiale”. (p. 324)

- „Mai recent, preocupările religioase a chinezilor s-au intensificat, iar creștinismul se bucură de o atractivitate în evidentă creștere.” (p. 150).

DUPĂ SFÂRȘITUL ISTORIEI, un dialog despre ultimii 30 de ani, de **Francis Fukuyama** și **Mathilde Fasting**.

O carte care se cerea să fie scrisă, pentru a vedea opinia acestui autor despre ce s-a întâmplat sau nu s-a întâmplat în ultima perioadă. O incursiune de la concepte, explicații ale unor gânduri din cărțile sau articolele publicate, la realități politice în plan geografic sau doctrinar. Pentru democrația liberală trebuie luptat, nu e un bun permanent.

Cartea m-a ajutat să-l cunosc mai bine pe autor, după lectura de pe când eram student, a eseului care l-a făcut cunoscut „*The End of History and the Last Man*”, prin felul cum vede el și gândește evenimentele contemporane, dar și previziunile pentru viitor.

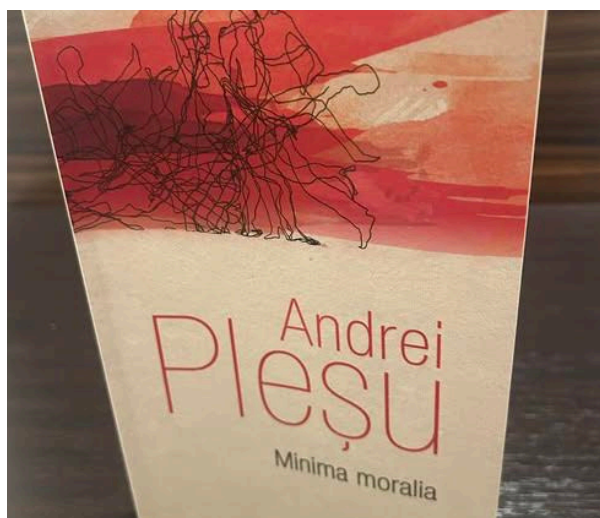
„Dacă ai norocul să trăiești într-o democrație, atunci calea de a învinge populismul și forțele antidemocratice este să câștigi alegerile. Sunt deseori întrebat cum vom împiedica ascensiunea populismului în alte țări, iar răspunsul este unul foarte simplu - votăm”. (p. 244)

„Dacă Ucraina nu reușește să-și păstreze independența și democrația și să-și rezolve problemele cu corupția, atunci nu va reuși nici o altă țară din spațiul post-sovietic”. (p. 242)

„Nu poți avea democrație în lipsa unui sentiment al identității naționale, adică o credință împărtășită în legitimitatea propriilor instituții și valori democratice”. (p. 221)

„Nici o țară europeană nu poate vreodată să aspire la influențarea echilibrului mondial, așa cum o poate face o Europă unită”. (p. 226)

MINIMA MORALIA: elemente pentru o etică a intervalului, de Andrei Pleșu, o carte despre elemente și condiții de pre-etică, despre competență morală, despre diferența dintre etică și morală, etc. Autorul explică că e dificil de a prezenta definiții clare cu privire la cultură (folosește niște explicații ca urmare a discuției cu C. Noica), morală, înțelepciune etc, citând pe unii autori antici, fiind primii care au operat cu aceste termene în greacă, apoi cum au fost utilizate ulterior în literatura universală. E „minima moralia”, pentru că e dificil de ajuns la înțelegerea și trăirea ei complexă. Autorul crede că „o morală nu este posibilă decât ca dedusă dintr-o experiență a iubirii, dintr-o angajare, din aderență la un crez, la o doctrină, la un om, la un zeu.”(p.106)

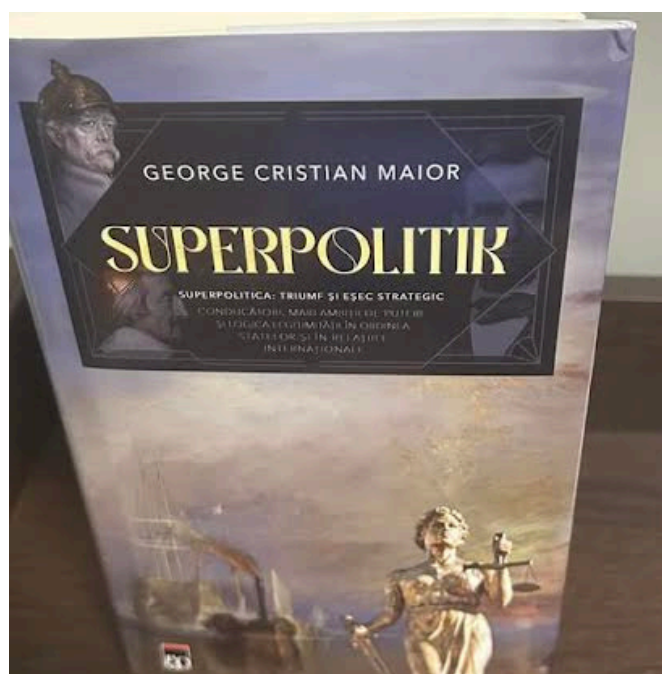
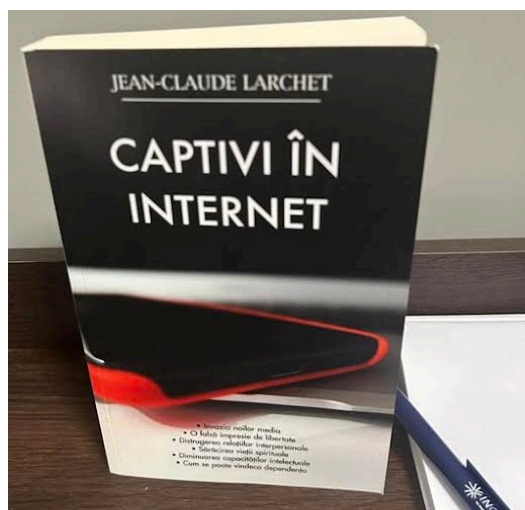

CAPTIVI ÎN INTERNET de Jean-Claude Larchet

Am citit-o intrigându-mă, prin actualitatea sa, titlul. Este despre un set de probleme care le generează această dependență de noile media și internet. Cu toții știm și spunem că tehnologiile sunt necesare etc., nimeni nu neagă, doar că ritmul și ponderea timpului pe care îl ia din viață și efectele acestui ritm, nu aduce doar bune. Autorul folosește termenul de Homo Connecticuticus și cum se manifestă, pericolele la care deja se expune omenirea. „Stresul este amplificat de asemenea de înmulțirea solicitărilor, uneori simultane, favorizată de noile mijloace de comunicare.” Efectele „progresului” de a nu ne ajunge timp, se vede deja în toate sferele.

„Noile media au generat de asemenea o sărăcire a vieții spirituale, pe de o parte pentru ca ele iau din ce în ce mai mult locul religiilor și al spiritualității tradiționale, pe de altă parte pentru ca au alterat și în parte au distrus condițiile interne și externe care favorizează exercitarea și dezvoltarea vieții spirituale.” (p. 269)

Cartea este doar despre cei captivi, adică despre majoritatea. Vor spune mulți că nu e posibil, că este ireversibil, nu știu cum, dar mă gândesc, că va veni timpul când pentru a salva OMUL va trebui nu de apelat la nu știu de care inteligență, ci va trebui deconectat de la net.

SUPERPOLITIK de George Cristian Maior

Superpolitica: triumf și eșec strategic. Conducători, mari ambiții de putere și logica legitimității în ordinea statelor și relațiile internaționale. (publicată în 2024)

Autorul, om politic și diplomat cu experiență, fost șef al SRI și fost Ambasador al României în SUA. O carte despre istorie politică, diplomație, strategii, legitimitate etc., și cum de abilitatea liderilor de a le cunoaște și împleti, marchează stările națiunilor, mai ales în actualul context internațional.

Prin acest termen nou - superpolitik, evidențiază legătura între strategii, justiție și legitimitate. Face o incursiune în istorie, evidențiind rolul unor conducători din antichitate până în prezent (lideri politici, militari, dar și religioși) și modul cum aceștia s-au raportat la puterea politică, militară sau chestiuni tactice pentru a-și legitima acțiunile. Evident, cu rezultate diferite, în funcție de context și această relație a strategiei cu justiția și legitimitatea. Pornind de la termenul realpolitik-ului teoretizat pe realitățile germane de Rochau în 1851 cu referire la „prima misiune a omului de stat ar fi să evalueze diferitele forțe sociale care reprezintă o provocare la adresa ordinii existente; după ce a făcut aceasta, el neavând din

perspectivă politică, decât opțiunile de suprimare a lor sau de încorporare a lor”, rezumă că superpolitik e cumva sinteză dintre realpolitik și idealpolitik.

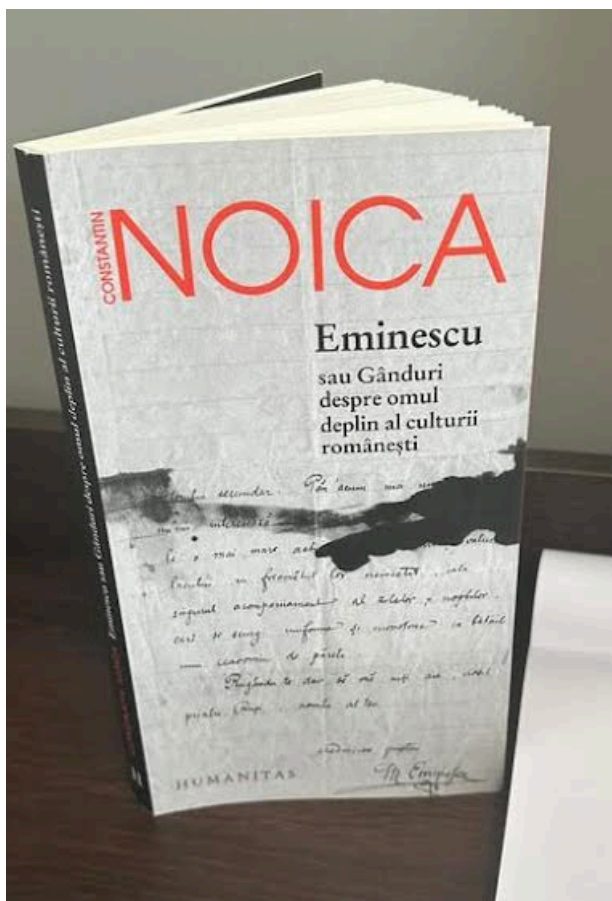
Ca istoric, consider că este o carte care va fi înțeleasă mai bine de persoane cu cunoștințe ample de istorie, care trece pe orizontală și verticală între epoci, relații între state, înțelegerea misiunii pe care o au persoane cheie, liderii și viziunea lor față de ordinea națională și internațională.

O bogată sinteză ca sursă istoriografică despre locul lui M. Eminescu în istoria literaturii române, ce, cine, când și cum au scris despre această personalitate. Cartea scrisă de Lucian Boia cu titlul: **MIHAI EMINESCU, ROMÂNUL ABSOLUT** (facerea și desfacerea unui mit), Humanitas, 2015. Plecând de la sintagma “românul absolut” folosită de Petre Țuțea, autorul redă „o privire asupra reprezentărilor poetului, un tablou sintetic al mitologiei eminesciene”.

De la articole scrise în publicațiile periodice ale timpului de către T. Maiorescu, apoi „Viața lui M. Eminescu”, scrisă de tânărul G. Călinescu, apărută în 1932, colecția de OPERE îngrijită de Perpessicius și inaugurată în 1939, apoi cu multe lucrări scrise de-a lungul timpului de admiratori, critici și contestatari ale lui M. Eminescu, până la unele evenimente din 2014, autorul, deși menționează ce și unde este scris despre această personalitate, raportat la valoarea sa, conchide că, din păcate, „Eminescu, în lume rămâne un nume necunoscut” (p. 212).

Pentru că e *Anul Mihai Eminescu*, deși am mai multe cărți începute, prima citită în acest an este cartea lui **Constantin Noica „Eminescu: sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești”**. Carte publicată inițial în 1975 și reeditată de Humanitas de mai multe ori. O lucrare care mi-a dat mai multe detalii despre cele 44 de caiete/manuscrise ale poetului, traseul lor, păstrate „într-o ladă sau mai degrabă în două” de T. Maiorescu două decenii până le-a oferit Academiei Române.

C. Noica menționează ca, din păcate, noi nu îl cunoaștem pe Eminescu, decât prin prisma poetică, deși el a fost „un uomo universale”, plecând și de la afirmațiile lui Nicolae Iorga despre opera lui M. Eminescu ca fiind “Cea mai vastă sinteză făcută de vreun suflet de român”, și ale lui Titu Maiorescu numindu-l pe M. Eminescu “Rege al cugetării omenești”, sau I. L. Caragiale spunând despre Eminescu că “avea aerul unui sfânt coborât dintr-o icoană” etc. Noica analizează manuscrisele lui Eminescu, sau mai bine zis, tematica unor notițe din ele, alături de cele a lui Leonardo da Vinci, Paul Valéry sau tratatele lui Goethe pentru a sublinia valoarea lui ca „om adevărat”, un dar pentru poporul nostru, dar și necesitatea de a cunoaște și înțelege toate aspectele unei personalități, deși multe lucruri, ajung să fie publicate prea târziu sau deloc.

CAPCANA LUI TUCIDIDE

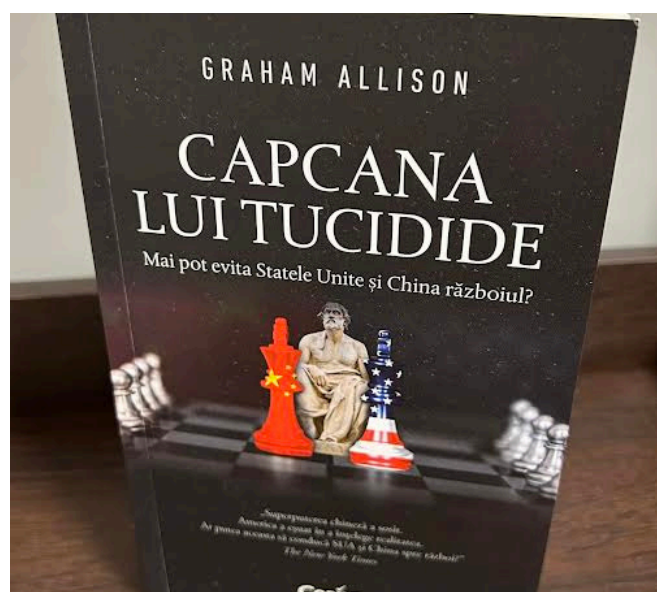
Mai pot evita Statele Unite și China războiul? de Graham Allison (renumit profesor la Harvard).

Publicată în engleză în 2017 și tradusă în română în 2022, cartea explorează începând cu Istoria războiului peloponesiac (431-404 î.e.n), conflictul dintre Atena și Sparta, redată de strategul și istoricul atenian Tucidide (460-390 î.e.n) și până la momentul publicării cărții, momente tensionate de-a lungul istoriei între puteri dominante (la moment SUA) și puteri în ascensiune (la moment China).

Ideea de bază sau întrebarea autorului acestui studiu este, cum pot evita puterile dominante și cele în ascensiune un război.

Autorul subliniază potențialul enorm al Chinei de a depăși SUA în mai multe domenii în care, la momentul actual este lider. Tot el vorbește de responsabilitatea enormă a liderilor celor două puteri : să evite confruntarea militară, această “capcană a lui TUCIDIDE”, care ar fi o tragedie mondială. Graham Allison menționează despre această potențială ciocnire între civilizația „confucianistă” și „occidentală”, din perspectiva lui S.Huntington, și diferența civilizațională de a înțelege aceste realități și perspective. Autorul, apreciind constatările lui H.Kissinger privind rolul diplomației în relația cu China și nu numai, face apel la necesitatea ca istoricii să fie în preajma decidenților politici, pentru a lua hotărâri înțelepte pe aceste capitole strategice în politica externă a SUA.

- Pentru Theodore Roosevelt (președintele SUA în perioada 1901-1909, laureat al Premiului Nobel pentru pace), „primul președinte american care a extins în mod deliberat puterea americană pe scena globală” (p.148), „în primul rând, în ultimul rând și întotdeauna canalul (Panama) era calea vitală - indispensabilă - spre destinul

global al SUA” (p. 155). Tot Roosevelt, care avea să ajungă președinte în 1901, într-o scrisoare din 1895, spunea că prima lui dorință este „un război imediat cu Marea Britanie pentru a cuceri Canada”. (p. 149)

Citind mai mulți istorici și politologi americani, mă gândesc la nume concrete care ar putea fi, mai nou, consilieri la Casa Albă, ținând cont de actualitatea subiectelor.

- „Dacă SUA poate fi uneori concentrată pe evenimentele din Marea Chinei de Sud sau din Marea Chinei de Est, chinezii vor aștepta ca americanii să se întoarcă în cele din urmă la războaiele fără de sfârșit din Orientul Mijlociu, sau la amenințările Rusiei la adresa Europei, sau la problemele lor interne.” (p. 219)

- Pentru a înțelege mai bine logica situației, pentru cei care nu prea cunosc despre relația confucianismului cu societatea și puterea politică în China, Graham Allison redă opinia lui Confucius: „așa cum nu sunt doi sori pe cer, tot așa nu pot exista doi împărați pe pământ”. (p.203)

- “Dacă la Hollywood s-ar face un film care să ațâțe China la război împotriva Statelor Unite ale Americii, în rolurile principale nu s-ar putea găsi doi actori mai buni decât Xi Jinping și Donald Trump.” (p. 25) Autorul cărții, deși spune că ambii lideri sunt diferiți, totuși ambii vor ca ei și țările lor să fie „numărul unu”.

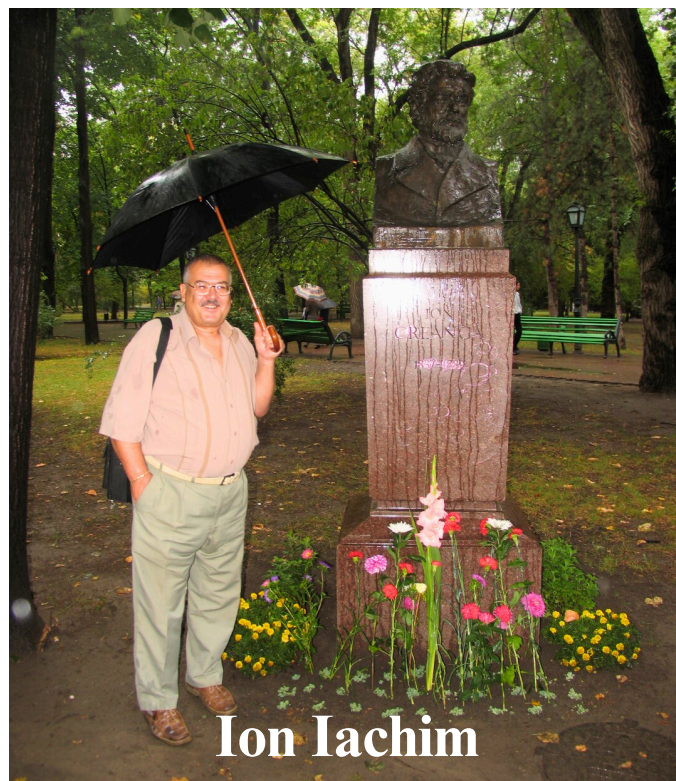
Nicolae Dandiș

NICOLAE MĂTCAȘ: SINCERITATEA DE COPIL ȘI EXAMENUL DE CONȘTIINȚĂ ALE SCRITORULUI *ION IACHIM - 75 de ani de la naștere*

Ion Iachim - 75 de ani

„Când ai încetat să mai fii copil, ai murit demult”, conchidea mult prea seriosul maestru al sculpturii moderne *Constantin Brâncuși* în unul din adagiile sale. Adică, subînțelegem noi, în orice împrejurare, în orice acțiune, în orice activitate, să-ți păstrezi intacte inocența, candoarea, puritatea sufletului de copil. Numai un om cu sufletul curat, blând la inimă, bun ca pâinea aburindă scoasă de mama din cuptor, curios la tot ce viază în jur, de la sămânța pusă în sol care dă în colte sau de la firul de iarbă care înverzește în primăvară și crește ca o ființă vie și până la razele moi de lună care mângâie fruntea nopții adormite sau până la zâmbetul copilului care se trezește în zori sau se bucură în amiezi de jocul mieilor de pe toloacă, numai un asemenea om se ferește să calce o rămă după o ploaie caldă sau știe să mângâie creștetul unui copil suspinând. Și dacă mai e și înzestrat cu har de la Preaînaltul pentru a da glas emoțiilor care îi bucură și îi inundă sufletul neîntinat de copil, atunci avem de a face cu o armonie perfectă între bunătate, frumos și sublim.

Acesta e Omul, scriitorul, educatorul de-o viață al copiilor noștri, îndrumătorul și formatorul de specialiști în domeniul literaturii (prin manualele, crestomațiile, numeroasele articole de metodică privind predarea în școală a limbii și literaturii materne), profesorul de limbă și literatură nedespărțit de catedră *Ion Iachim*. Are în caracterul său bonom de narator înăscut în fața copiilor ceva din magnetismul cuceritor al blajinului și mucalității humuleștean Ion Creangă, dar și din blândețea de miel inocent a inițiatorului „*Albinuței*” de la noi pentru copiii de grădiniță *Grigore Vieru*. Despre profundul mesaj ideatic transmis prin poeziile, povestirile, romanele și înscenările sale dramatice, precum și despre specificul creației

iachimiene au scris în cunoștință de cauză exegeți (Teodor Codreanu, Virgil Rațiu, Mihai Floarea, Mihai Cimpoi, Ion Ciocanu, Timofei Roșca, Adrian Ghicov) și colegi de breaslă (Spiridon Vangheli, Nicolae Rusu, Victor Prohin, Iurie Colesnic, Marcela Mardare, Corneliu Florea, Gheorghe Pârlea, Gheorghe Cutasevici) și vor mai scrie, indubitabil, și alți critici și analiști literari. De aceea mă voi limita în rândurile ce urmează la cele două trăsături din titlu, care îl caracterizează pregnant pe jubiliar ca persoană și creator și care determină și explică extinsa receptivitate și popularitate operei sale.

Am făcut cunoștință cu viitorul redutabil profesor și talentat poet, prozator și dramaturg acum 56 (!) de ani, subsemnatul – ca tânăr profesor de limbă română la catedra omonimă și decan fără barbă la (atunci) recent renăscutul (în 1967) din propria cenușă *Institut Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău* (azi universitate, prin grația ministrului Mățcaș), sărbătoritul -

Adrian Covaci (Ivan Turbincă)

proaspăt boboc chiar la facultatea de litere pe care aveam onoarea să o păstoresc. Decanul – bucuros că, prin noul contingent de studenți și cei câțiva băieți din marea de domnișoare, își mai mărise grupul „*ieșilor lui Creangă*” (poreclă dată cu ironie, dar și cu duioșie puținilor băieți de la filologie de către mediciniștii de la „*Testemițeanu*” din vecinătate, dar care poreclă a prins poate că și ca urmare a ambițiilor crengienilor de a aduce institutul la faima lui de altădată; mai greu cu cea dată fetelor și care nu s-a prea lipit de ele, „caprele Irinucăi”, pentru că până la capre era mult de tot, atunci nefiind decât niște frumușele și cuminiție iedute de la țară, stinghere, rușinoase, nefardate), de ajutorul fizic al cărora facultatea în devenire (ca și întreg institutul) avea stringentă nevoie. Bine crescut, respectuos, bonom, cu ochi sclipitori, aparent contractați din cauza unei vederi slăbite, care te priveau fără jenă prin lentilele ochelarilor (nu degeaba se spune că ochii sunt „oglină a sufletului”!), sociabil, versat, dezinvolt. Părea, totuși, nu știu de ce, că își cântărea, alegându-și cu grijă, vorbele (peste ani, citindu-i prozele, am înțeles care era cauza). Când am aflat că a fost elevul reputatului (acum și regretatului) pedagog-educator Constantin Bobeică de la

Secvențe din spectacolul „Cu jăratul pe buze”, după piesa lui Ion Iachim, regie - Gheorghe Mândru

Aurica Țurcanu, Dumitraș Țurcanu

Școala medie din Cobâlca, azi denumită Codreanca (Strășeni), profesor de limbă și literatură română, scriitor și publicist cu un trecut zbuciumat de viață, am înțeles de unde i se trăgea „ticul” (peste ani, citindu-i prozele, ca lingvist, am savurat tocmai această încântare a scriitorului în fața nebănuitelor frumuseți ale sensurilor cuvântului, ale diverselor straturi lexicale, expresii frazeologice și idiomatice ș.a., utilizate de autor măiestrit la locul potrivit. „M-am format, ca profesor și scriitor, prin magia Cuvântului”, ni se confesa, în acest sens, într-un interviu maestrul cuvântului artistic).

Venit la studii în capitală după încheierea așa-numitului „dezgheț al lui Hrușciiov”, când

Mihai Țăruș, Natalia Mândru - Ciolac

în URSS se revenise la teroarea ideologică a foștilor și noilor comuniști staliști, iar în republică regimul lui Bodiul făcea ravagii (interzicerea accesului la literatura, presa română, la utilizarea dicționarelor limbii române moderne, la filmele, emisiunile radio în limba română, la citarea surselor științifice, a abonării la presa editată în România, excluderea din cercetarea științifică a unor teme precum specificul național, comunitatea de limbă și literatură moldo-română, restrângerea literaturii clasice numai la scriitorii „moldo-români”(!) care se născuseră în Moldova istorică (drept câștigat numai după demascarea cultului personalității lui Stalin), persecutarea oricăror manifestări cu caracter național pe Alea Clasicilor, la monumentul lui Ștefan cel Mare, la cenele literare, lansări de carte, întâlniri cu scriitorii; recurgerea, în scop de intimidare, la metode barbare de spălare a creierelor tineretului „naționalist”, infiltrarea printre tinerii studioși a tot felul de ciripitori ș.a.m.d.), cu sufletul lui de copil care simte acut falsul, minciuna și denaturarea adevărului; pe de altă parte, având, spre deosebire de colegii săi, din surse directe și demne de încredere (familia profesorului Bobeică fusese deportată în gulagurile din Siberia; tatăl autorului, mobilizat în armata română, a trăit infernul luptelor de la Cotul Donului, prizonieratul la ruși ș.a.) ceva cunoștințe despre ororile „eliberatorilor” de la răsărit, studentul *Ion Iachim*, chiar limitat la conspectele prelegerilor și la puținele manuale în limba maternă de care studenții de la Litere dispuneau în acea vreme, a învățat, pe parcurs, să navigheze abil printre capcanele care îl pândeau la tot pasul și să iasă la liman cu diplomă de absolvire cu mențiune.

Îmi amintesc momentul de la anul I, când studentul scrisese o poezie despre Ștefan cel Mare, curajoasă și riscantă pentru timpurile acelea când domnitorul Moldovei (astăzi atât de des invocat de stataliștii noștri neocomuniști, socialiști, agrarieni democrați) se numea *Ștefan*

Ștefan al III-lea (du-te și-l caută cine-i), iar cei doi responsabili de la gazeta de perete a facultății, lectorii *Timofei Melnic* ca redactor și subsemnatul ca locțiitor, i-au publicat „bomba” în paginile „*Filologului*”. Slavă Domnului, cei care aveau grijă de bunul (din punct de vedere ideologic) mers al educației nu se zăboviseră cu descifrarea scrisului cu litere de mână a unei rătăcite poezioare (cum își exprimaseră, d.e., altă dată curiozitatea față de decanul facultății că de ce orarul la secția rusă e scris în limba rusă, iar cel de la secția moldovenească – în limba moldovenească (de română n-aveai dreptul să adii!), așa că explozia bombei nu s-a produs și tustrei „diversioniști” au scăpat nevătămați.

La cursul de „Introducere în lingvistică” de la anul I, tema „*Clasificarea genealogică a limbilor lumii*”, secțiunea „*Limbile romanice*”, profesorul, care tocmai susținuse la Leningrad teza de doctor în științe, le explica răbdător studenților că, din punct de vedere statistic și al teoriei variativității acelorași limbi în state diferite, „moldoveneasca” și româna sunt una și aceeași limbă (cu particularitățile condiționate de circumstanțele în care funcționează, de influența din partea altei limbi etc.), iar în ceea ce privește folosirea ambilor termeni, limba română și limba moldovenească, lingviștii oscilează: unii (lingviștii apuseni) consideră că e vorba de o singură limbă, româna; lingvistul sovietic *A. A. Reformatskii* scrie că moldoveneasca este o varietate a limbii române, iar *D. E. Mihalci* - că e vorba de o singură limbă: româna), alții (lingviștii români *Alexandru Graur*, *Ion Coteanu*, lingviștii moldoveni, ruși, toți din motive conjuncturale, – că moldoveneasca ar fi o nouă limbă romanică („mai de răsărit decât româna”). Studentul Iachim parcă-l văd cum îi face din ochi înțelegător colegului său, compatriotului meu cahulean *Al. Manoil*, care își exprima vădit nemulțumirea de existența a două păreri și de poziția corlăteniană a lectorului („Pe dl profesor n-ai voie să-l atingi nici cu o floare, necum cu neîncredere”, îl dojenea viitorul scriitor).

Rodica Ciobanu , Ion Furnică
în spectacolul „Cu jărraticul pe buze”, după
piesa lui Ion Iachim

Dacă e să ne referim la trăsătura de omenie, bunătate, empatie, compasiune, de suflet vibrant al creatorului în devenire Ion Iachim, care consună cu trăirile altui om aflat în suferință, mă voi referi la un caz de-a dreptul emoționant, nebănuit de mine la momentul respectiv. Tot la cursul menționat mai sus, într-o zi cu soare de sâmbătă, 10 mai 1969 (ce dată simbolică, despre care bobocii mei din anul I nu cred că aveau prea mult habar la ora aceea!), în cadrul aceleiași teme și secțiuni , enumerând limbile romanice, le reținusem atenția asupra dalmatei, limbă care, prin asimilarea totală a vorbitorilor ei de către oceanul de limbi slave în care trăiau, la un moment dat – la 10 iunie 1898 - și-a încetat existența. De unde cunoaștem și data precisă? Specialiștii știu că lingvistul italian *Matteo Giulio Bartoli* (1873–1946) a fost preocupat îndeosebi de studiul limbii dalmate, în acest sens făcând trimitere la lucrarea lui capitală tradusă în limba germană, „*Das Dalmatsche*” (1906). Iată și o mostră de limbă dalmată vie: „*Suonta Maria, niena de Di , precute per nojiltri pecataur, mut et intela jaura de la nuestra muart. Amen*” („, Preasfântă Maria,

mamă a lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi, păcătoșii, acum și în ora morții noastre. Amin” – din rugăciunea „*Ave Maria*”). Ei bine, reputatul dalmatolog italian îl vizitează în 1897 de mai multe ori pe *Antonio (Tuone) Udina*, ultimul în istorie vorbitor de limbă dalmată. În urma convorbirilor cu acesta din urmă, *Bartoli* înregistrează mii de cuvinte, povești și întâmplări din viața lui *Antonio*, publicate ulterior într-o carte cu traducere în italiană, lucrare în care ne oferă informații extrem de utile privind lexicul, fonetica și gramatica limbii dalmate. Limbă pe care *Antonio* o învățase de la părinți și pe care, până la momentul conversațiilor cu *Matteo Bartoli*, n-o mai vorbise timp de 20 de ani, căci nu avuse cu cine. Moare la 10 iunie 1898, iar odată cu dânsul moare o limbă și un popor! „Ce povară și ce răspundere pe capul lui în fața istoriei a trebuit să poarte bietul *Antonio Udina!*...”, ar fi exclamat studentul crengian zguduit de un asemenea caz (după cum mărturisea într-o confesiune a sa din anii de maturitate scriitorul încercat de fine compasiuni pentru durerile lumii Ion Iachim). Trăirile cele mai puternice: bunătate, blândețe, duioșie, dragoste, tandrețe, bucurie în momente vesele, pașnice, fără griji din copilărie sau însuflețitoare, romantice, înălțătoare în adolescență; întristare, tristețe, dor, durere până la lacrimi în momente de apăsătoare, grea, omenește insuportabilă încercare și, în sfârșit, încurajare, autoîncurajare, curaj, eliberare de teamă, „izgonirea sclavului din sine” (*A. P. Cehov*), sete de viață și libertate, optimism, vorbele de duh care întrețin curajul în cele mai, aparent, fără de ieșire situații transpar din toate creațiile scriitorului, care nu în zadar se consideră „om al cetății”. Noi, cititorii care i-am sorbit creația, confirmăm: chiar este cu adevărat și cetățean (*N. A. Nekrasov nu scria că „Poet s-ar prea putea să nă fii, / Dar cetățean ești obligat!”?*)!

După restructurarea și larga publicitate anunțate de *M. S. Gorbaciov*, mai apoi – după destrămarea URSS-ului și proclamarea pe hârtie a independenței, ne-am fi așteptat la mult râvnita eliberare a țării și neamului nu numai proclamată, ci și reală. Creatorii – la eliminarea cenzurii, a autocenzurării intrate în sânge la fiecare cuvânt rostit sau scris, la eliberarea conștiinței din cătușele fricii și autocenzurării. Ei, aș! Parcă am fi lăsat-o pe cont propriu: cine poate se eliberează, dar pe riscul și răspunderea sa. O perioadă (1989-1994) parcă am fi fost scăpați din lesă: vorbeam deschis despre toți și toate. Cu venirea la putere a democrat-agrarienilor, apoi a comuniștilor și socialiștilor, într-un cuvânt - a stataliștilor, s-a pus frâu dorințelor și declarațiilor. Stop limbă română, stop revendicare grafie latină, stop români moldoveni/basarabeni, stop studierii istoriei românilor în școală, stop ocupant de la răsărit, stop ordinului Mareșalului Ion Antonescu adresat ostașilor români, stop chiar și numelui acestuia, acuzat de crime de război, stop ideii de (re)unire și atâtea și atâtea stopuri și autostopuri, de parcă am fi intrat iar în malaxorul cenzurii sovietice staliniste. Și tocmai în acest timp de diabolică – nefixată în documente oficiale – cenzură, de ostracizare a

Mihai Țăruș, Rodica Ciobanu

ideii de (re)unire sub abila substituire a termenilor prin formularea „integrare în UE”, de scoatere din uz a formulării de ocupație a Basarabiei, Basarabiei de sud și a Ținutului Herței, vine un om pașnic, pacifist, cu conștiință nepătată, care nu poate organic tolera minciuna, falsul, trișarea, substituirea diabolică a termenilor și care ne face o descriere fără ocolite și cu un curaj nemaîntâlnit la scriitorii noștri a rapturilor rusești de-a lungul istoriei din pământul străbun românesc („O istorie a expansiunilor

Sandu Țurcanu, Aurica Țurcanu

Alina Donea, Ala Rotaru, Maria Ciobănică, Dumitraș Țurcanu

Oleg Mereoară în rolul lui Nică

rusești”, 2006, 2007, 2009). Sau, contrar unei opinii oficiale impusă prin lege în România (respectiv concepției globaliste de așa-zisă „corectitudine politică”), care l-a declarat pe Mareșalul Ion Antonescu criminal de război, a interzis utilizarea numelui acestuia, nesocotindu-i orice merit, scriitorul Iachim restabilește pe bază de documente și redă chipul și caracterul fără retușări ale comandantului suprem, așa cum le-a văzut și interpretat el și cum erau interpretate de aliați, de subordonații și ostașii săi. În trilogia sa romanescă

„Cu jăratul pe buze” de Ion Iachim cu actori ai Teatrului „B. P. Hasdeu” din Cahul

(„Decameron basarabean”(2005), „Cireșe pentru Mareșal” (2013), „Ninge aspru la Cotul Donului” (2017) autorul se străduiește să explice mobilul participării Armatei Române la operațiile militare de pe frontul de est în cel de-al doilea război mondial; de ce trupele române nu s-ar fi putut opri la Nistru; care a fost prețul pus de Hitler pentru reîntregirea Țării; ce însemna pentru Mareșal alianța, jurământul dat, onoarea și curajul; ce s-a întâmplat în mod real la Cotul Donului; cine trebuia să asigure ostașilor români armamentul, hrana, furajul pentru cai; cui îi erau subordonați luptătorii români; cât i-a costat încercuirea, câte mii de ostași români (155.000 – n.n.) au căzut eroic, dar și stupid din cauza proastei conduceri și aprovizionări cu cele necesare din partea nemților; de ce Donul în cazul dat nu putea fi deloc liniștit (ca la Șolohov) ș.a.m.d. Personaje reale (Mareșalul Ion Antonescu, generalul de armată Constantin Sănătescu,

generalul Victor Siminel, vicepreședintele Consiliului de Miniștri Mihai Antonescu, plutonierul Evdochim Vărzărescu, prototipul lui Eudochim Iachim, tatăl autorului) sau imagine (Marco Moțmășcat, Izbaș), ostași de rând anonimi de diverse etnii sunt portretizați verbal ca personaje reale, cu caractere sau cusururi personale, toate prinse în malaxorul unui război cu sfârșit tragic previzibil.

Sunt convins că, la finisarea trilogiei sale românești, sărbătoritul nostru ar fi avut tot temeiul să exclame în limba noastră cea română ceva mai plăcut urechii noastre de daci și romani decât cunoscuta explozie a lui A. S. Pușkin când a pus ultimul punct romanului său în versuri „*Evghenii Oneghin*” („*Ai da Pușkin, ai da sukin sân!*”).

Intolerabil față de orice denaturare a adevărului, falsificare a datelor istorice, față de orice îngrădire a dreptului omului la propria opinie, la liberă cugetare și

exprimare, scriitorul s-a documentat personal în privința faptelor ce aveau să fie descrise prin lecturarea studiilor savanților, din mărturiile participanților la război, prin ștergerea colbului din arhivele sovietice. El ține examen întâi și-ntâi în fața propriei conștiințe de om de creație de o probitate incontestabilă și numai apoi în fața tatălui, a profesorului de limbă și literatură și, în fine, în fața istoriei.

De unde i se trage această înverșunare de a se război cu falsurile istoriei, cu denaturarea unor fapte reale? Nu din cărți, ci, cum menționasem fugitiv mai sus, de la profesorul său venerat de limbă și literatură română a aflat adevărul nu numai despre „holodomorul” din anii 1932-1933, pus în practică pe teritoriul Ucrainei Sovietice de partidul comunist și de staliști, ci și despre foametea organizată de aceleași forțe și prin aceleași metode odioase în Basarabia imediat după terminarea războiului al doilea mondial (anii 1946-1947). Despre așa-zisa dechiaburire a vrednicilor gospodari-țărani moldoveni din timpul colectivizării forțate. Despre decapitarea intelectualității basarabene imediat după cedarea Basarabiei (1940) și după așa-zisa „eliberare” de sub cotropitorii germano-fasciști (1944). Despre deportările în masă ale populației basarabene considerate înstărite și neloiale puterii sovietice (perioada dintre 28 iunie 1940 și 5 martie 1953). Profesorul *Constantin Bobeică* a simțit pe pielea proprie efectele „reeducării” din gulagurile siberiene, d-lui fiind deportat în anii 1949-1956 în regiunile *Tiumeni* și *Kurgan* și scăpând cu viață după moartea lui Stalin.

Iar despre mobilul ordinului Mareșalului către ostașii români de a trece Prutul pentru eliberarea Basarabiei ca pământ românesc, despre prețul impus de Hitler Mareșalului în schimbul revenirii acestui vitregit de destin pământ românesc la matca străbună, despre ororile războiului și suferințele ostașilor din ambele părți beligerante, despre tragismul situației în care moldovenii mobilizați în armata sovietică trebuiau să tragă în frații lor români de pe malul drept al Prutului și în basarabenii mobilizați în armata română și viceversa, despre greșelile comandamentului german al trupelor aliate și lipsa asigurării acestora cu cele necesare în operațiile militare de la Cotul Donului, despre infernul din încercuirea de către trupele sovietice în luptele din stepa calmucă a aflat nu numai din istorisirile altora, ci chiar din gura tatălui său Eudochim, felcer în Basarabia în timp de pace, fost ostaș de gardă la *Palatul Regal din Sinaia* și participant la război ca plutonier pe frontul de est de partea *Armatei Române* (1942-1944), prizonier de război la sovietici după marea înfrângere de la *Cotul Donului*.

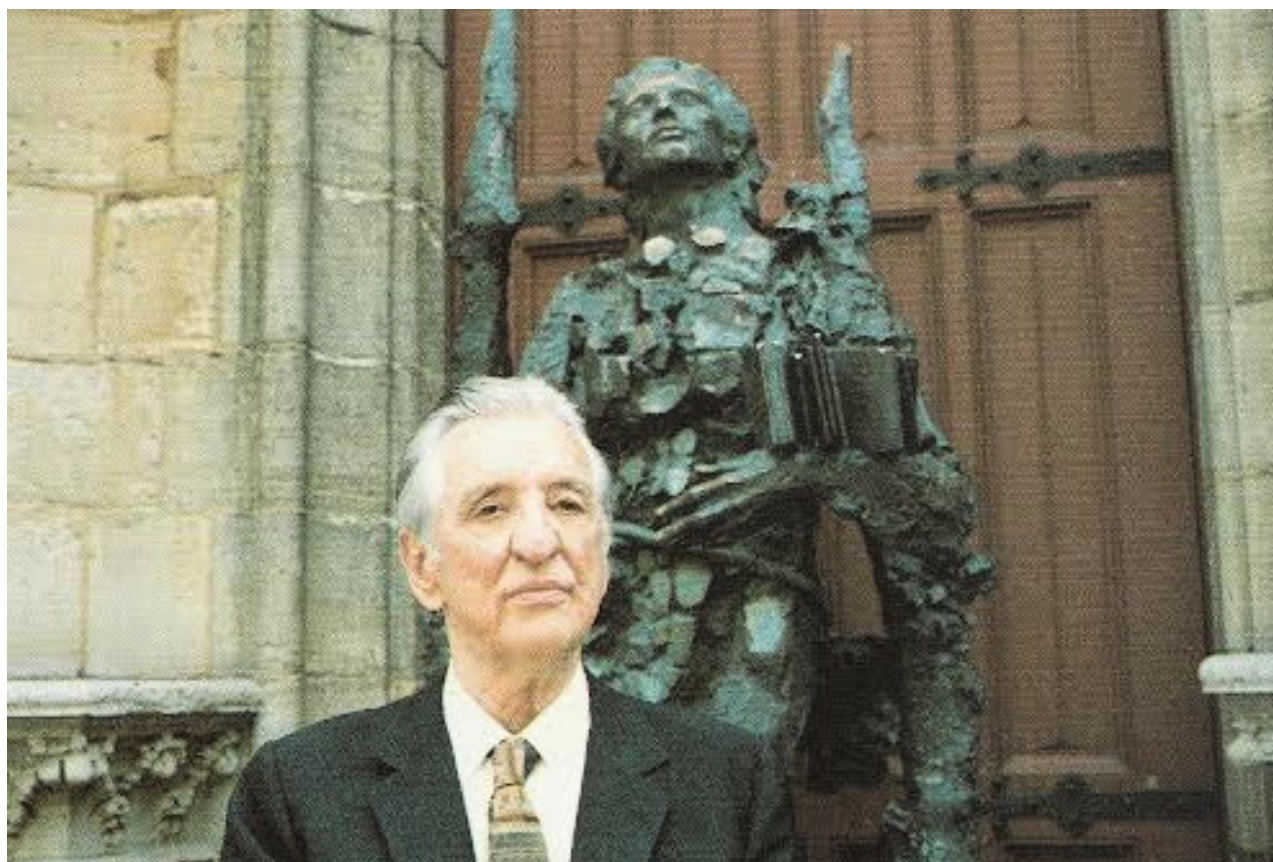
Examenul în fața propriei conștiințe, în fața generației sale și a generațiilor viitoare privind reflectarea veridică a realității despre războiul și pacea și războiul și lumea din anii 1941-1945, după cum ne conving cărțile lui, scriitorul *Ion Iachim* l-a susținut cu brio.

Să-i urăm mulți ani și multă sănătate, până și minte ascuțite și cititori numeroși și inteligenți.

prof. dr. Nicolae Mătcaș

Imagini din arhiva Teatrului „B. P. Hasdeu” din Cahul, secvențe din spectacole după textele lui Ion Iachim

Eminescu - de 36 de ani la Paris

Cu toate că în scurta dar zbuciumată sa viață pașii poetului Mihai Eminescu nu au ajuns vreodată la Paris, de 36 de ani statuia sa tronează la loc de cinste în Orașul Luminilor. Amplasată nu departe de Universitatea Sorbona, într-un scuar aflat peste drum de Collège de France, în preajma Catedralei Ortodoxe „Sfinții Arhangheli Mihail, Gavriil și Rafail”, statuia lui Mihai Eminescu constituie un obiectiv important atât pentru românii trăitori aici, cât, mai ales, pentru cei din țară, care ajung în marea metropolă ca simpli turiști sau cu alte scopuri. Realizată cu sprijinul Bisericii Ortodoxe Române din Paris și a Ligii Culturale Române, statuia constituie un dar oferit Parisului și locuitorilor săi, cu ocazia comemorării centenarului morții lui Mihai Eminescu, de către românii trăitori în exil.

Ideea marcării „Anului Internațional Eminescu”, așa cum a fost declarat anul 1989 de către UNESCO, ca o recunoaștere a universalității operei poetului român, prin organizarea unor manifestări de înaltă ținută și simțire românească, i se datorează profesorului Aureliu Răuță[1], personalitate de frunte a exilului românesc, stabilit la acea dată în Spania.

Cu câțiva ani mai devreme (1983), din inițiativa profesorului Aureliu Răuță fusese înființată „Fundatia Culturală Română” din

Madrid, care număra printre întemeietorii săi pe Vintilă Horia, Radu Enescu, Alexandru Gregorian și monseniorul Alexandru Mircea. Aceeași Fundație organizase la Paris, în decembrie 1983, un simpozion cu tema „Românii între Apus și Răsărit”, iar în luna iulie 1984 o altă reuniune intitulată „Ortodoxia și Apusul”. Așa că celebrarea centenarului poetului Mihai Eminescu la Paris, eveniment pe care intenționa să îl marcheze în iunie 1989, se potrivea de minune șirului de manifestări organizate în metropola de pe Sena.

Cum a început acest demers aflăm chiar din destăinuirea profesorului Răuță[2] : „Cu un an înainte de comemorare, adică încă din 1988, prin anunțuri înserate în ziarele și revistele din exil, am comunicat românilor hotărârea Fundației Culturale din Madrid de a comemora acest Centenar al morții marelui nostru Poet cu toată măreția și demnitatea de care voiam și puteam să dăm dovadă. Nu a fost lucru ușor. Prima mea deplasare la Paris, pentru a începe pregătirile, a avut loc la începutul anului 1988. Trebuie să mărturisesc că propunerea mea a fost atât de favorabil primită încă din primul moment“.

Ca urmare, la Paris s-a înființat un grup de organizare din care au făcut parte numeroase personalități ale exilului românesc (Paul Barbăneagră, George Ciorăscu, Nicu Caranica, Theodor Cazaban, Silvia Bădescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Emil Cioran, Radu Enescu, Ioana Brătianu, Nicolae Balotă, Ion Vlad, Horia Stamatu, Octavian Vuia, George Bălan, L.M. Arcade, Marin Tarangul, Cicerone Poghiric, Alexandru Ghica, Mihai Mărculescu, Ionel Jianu, Pavel Chihaia ș.a.), care au avut mai multe întâlniri până au definitivat programul manifestării și tematica expunerilor.

Între timp, Aureliu Răuță află de existența unei statui Mihai Eminescu realizată de un sculptor roman trăitor în sudul Franței și o nouă idee vine să întregască evenimentul: „Într-o zi din luna septembrie 1988, George Ciorănescu îmi telefonă de la München, unde locuia, că el cunoaște un sculptor român, Ion Vlad[3], care în atelierul său de la Nisa avea o statuie în ghips a Poetului Mihai Eminescu și că poate ar fi cazul să o vedem și să o cumpărăm pentru a o dăruia Parisului, o dată cu comemorarea pe care o pregăteam“.[4]

Fără să stea prea mult pe gânduri, Aureliu Răuță pleacă la Nisa, însoțit de George Ciorănescu, Ileana Cotrubaș și soțul acesteia, văd statuia, o plac pe loc și solicită sculptorului să o finalizeze cât mai repede, pentru a putea fi dusă și turnată în bronz la Carara (Italia).

Mai rămânea de obținut acordul autorităților franceze pentru alegerea și pregătirea locului unde avea să fie amplasată statuia. Într-un interviu acordat cu ani în urmă regretatului ziarist Horia Alexandrescu, legat de acest aspect scriitorul George Astalos[5] afirma următoarele: „Chiar că a fost o mare performanță, pentru că, nu știu câtă lume cunoaște acest amănunt, în Paris nu se poate pune statuia unui străin decât dacă a fost o mare personalitate politică sau un mare șef militar. Povestea statuii lui Eminescu este într-adevăr frumoasă. Creația aparține lui Ion

Vlad, un mare sculptor român din emigrație, motiv pentru care a și rămas, din păcate, prea puțin cunoscut în țară. El a venit la mine într-o zi, prin anii 80, și mi-a spus că are banii de sponsorizare, din partea unui alt român bogat, din Spania, pentru a turna lucrarea în bronz: un Eminescu splendid, de peste doi metri înălțime, turnat în Italia, pentru care trebuia să obținem aprobarea unui amplasament. Când am găsit locul, lângă Biserica Ortodoxă Română din Paris, am început demersurile.

Și cum făceam parte din Juriul Marelui Premiu de Poezie al Parisului, iar primarul metropolei era nimeni altul decât viitorul președinte Jacques Chirac, nu am ezitat să folosesc acest drum deschis de care beneficiam! Puțină lume știe că domnul Chirac scria poezie pe ascuns, dar, potrivit unei cutume, nici un om politic nu are voie să publice nimic altceva decât lucrări de factură politică sau economică! Cert e că mă cunoscuse la Casa Poeziei din Paris, când mi-a destăinuit pasiunea sa tainică, după care m-a cooptat în juriul despre care vorbeam și care acorda anual un premiu de 50.000 de franci. Următorul pas l-am făcut, însă, apelând la o prietenă actriță, al cărei soț lucra direct cu

domnul Chirac, la Primărie. Iar de la aceasta am aflat un lucru uluitor, și anume că viitorul președinte al Franței avea o mătușă de origine... română, de care era și foarte apropiat. Am făcut cererea și, în patru zile, domnul Jacques Chirac, singurul care era în măsură să ne aprobe amplasarea statuii, ne-a acordat mult râvnitul aviz!“.

Ba, mai mult, „Primăria a onorat darul. Au transformat toată intrarea din fața Bisericii românești, au plantat arbori, iar statuia au situat-o la dreapta străzii École, acolo unde se află și statuile celor mai iluștri fii ai Franței și Europei“.[6]

Manifestările Centenarului poetului Mihai Eminescu s-au desfășurat în intervalul 16-18 iunie 1989, la Sala Domus Medica din Arondismentul 7 al Parisului. Alături de Fundația Culturală Română din Madrid, la manifestări au mai participat alte opt asociații românești ale diasporei, dar și cercetători de prestigiu ai operei eminesciene din toată Europa, fapt care l-a determinat pe scriitorul Vintilă Horia să le considere ca fiind „cel mai important eveniment din viața exilului“.

Prima zi a manifestărilor a debutat cu prezentarea unei expoziții de cărți de și despre poetul Mihai Eminescu, urmată de Cuvântul de deschidere al profesorului Aureliu Răuță și mai multe alocuțiuni ale unor participanți (Vintilă Horia, Emil Cioran, Rosa del Conte, Alvaro Rochetto, Dennis Deletant, Wolf Aichelburg și Nicolae Iliescu). Totodată, Ioana Brătianu a dat citire mesajului trimis de Regele Mihai, în care acesta afirma că este „bucuros și mândru să știu că-l comemorați pe marele nostru Eminescu... Cultura, adevărata noastră cultură, are nevoie de libertate. Pe Eminescu îl comemorăm în exil și binevenit fie faptul că-l omagiem la Paris, orașul-călăuză a culturii, Orașul-Lumină pentru toți poezii lumii și, mai cu seamă, pentru noi Latinii“.

Au urmat două sesiuni de comunicări, prima, „Opera poetică“, condusă de către Sanda Stolojan (comunicări susținute de Nicu Caranica, Dorin Tudoran, Alexandru Mircea, George Bălan, Octavian Vuia și Nicolae Balotă), a doua, „Opera filozofică“, condusă de Vintilă Horia (comunicări susținute de Theodor Cazaban, Radu Enescu, L.M. Arcade, Marin Tarangul și Cicerone Poghiric).

În debutul celei de-a doua zile, 17 iunie 1989, a avut loc masa rotundă cu tema „Eminescu, vizionar al lumii moderne“, coordonată de Paul Barbăneagră, în care s-au prezentat patru comunicări (Paul Barbăneagră, Vintilă Horia, Nicu Caranica și Cicerone Poghiric). Aceasta a fost urmată de o altă masă rotundă, „Eminescu în traduceri“, sub coordonarea profesorului Aureliu Răuță, în

care au prezentat comunicări Nicu Caranica, Sanda Stolojan, Alexandru Ciorănescu, Alexandru Niculescu, Aureliu Răuță și Rosa del Conte. După pauza de prânz s-a desfășurat sesiunea „Opera istorică“, coordonată de Nicolae Iliescu, în care au fost prezentate ultimele nouă comunicări înscrise în programul manifestării (Ionel Jianu, Matei Cazacu, Adolf Armbruster, Pavel Chihaiia, George Ciorănescu, Nicolae Lupan, Alexandru Ciorănescu, A. Carageani și Ion Halmaghi). Seara s-a încheiat cu un minunat spectacol muzical susținut de Gheorghe Zamfir, inegalabilul artist care i-a fermecat pe toți cei prezenți cu naiul său fermecat.

Dimineața zilei de 18 iunie 1989 a debutat cu Sfânta Liturghie, oficiată la Biserica Ortodoxă Română din strada Jean de Beauvais de către un sobor de preoți, avându-l în frunte pe părintele Mihai Costandache, preotul paroh al Bisericii. La finalul slujbei, întreg alaiul de participanți s-a îndreptat spre locul în care fusese amplasată statuia lui Mihai Eminescu, pentru a participa la momentul culminat al manifestărilor: inaugurarea monumentului. Aici, după un scurt discurs al profesorului Aureliu Răuță, care a subliniat faptul că „prezența lui Eminescu capătă o extraordinară valoare simbolică pentru noi toți, pentru că în el ne regăsim toată durerea neamului nostru, răspândită în sufletele noastre ale tuturor“, a urmat sfințirea statuii, de către același preot paroh Constandache și, în aplauzele entuziaste ale tuturor celor prezenți, momentul mult așteptat al dezvelirii acesteia.

La final, cuvântul le-a fost acordat domnului Pierre André Perissol, consilier al Primăriei Paris (cel care a preluat simbolic darul făcut de comunitatea românească), sculptorului Ion Vlad, autorul statuii Poetului și profesorului Alexandru Ciorănescu, ultimul pentru „a face o încercare de încadrare a acestui moment eminescian în ambianța culturală a tradiției Orașului-Lumină”.

Statuia lui Mihai Eminescu, operă a lui Ion Vlad realizată în colaborare cu arhitecta Ileana Sassu, apare ca un trunchi de copac firav din care răsare Poetul, el însuși un trunchi de bronz cu privirea spre cer... Ține în mâini o carte, în care poți citi primele versuri ale poeziei „Odă (în metru antic)”, iar fiecare pagină este într-o altă limbă: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată; / Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi, / Ochii mei nălțam visători la steaua / Singurătății.”

Înaltă de 2,20 m, statuia „îl înfățișează pe Mihai Eminescu într-o ipostază lirică, chipul său expresiv întors spre cer și inspirație, cărți sub un braț, picioarele goale simbolizând smerenia lui. Elemente mai neobișnuite, îmbrăcămintea lui evocă o armură fracturată sau firmituri ale sărăciei, ale boemiei, în timp ce o frânghie îi înconjoară talia. Cele două ramuri lungi care încadrează sculptura se referă la ideea de natură, motiv recurent în opera lui Mihai Eminescu”[7].

În partea de jos a statuii, sub picioarele Poetului, este înscris cu litere mari EMINESCU, iar pe o laterală a acesteia se pot citi două versuri din poezia lui George Cosbuc, „Decebal către popor”: „Viata e un bun pierdut / De n-o trăiești cum ai fi vrut”.

Statuia este fixată pe un soclu de marmură gros de 50 cm, pe care au fost montate trei plăcuțe. Pe partea din față a soclului a fost dăltuit numele EMINESCU cu litere mari, alături de care se află o plăcuță bilingvă, cu efigia poetului și următoarea inscripție (tot cu litere mari): „Mihai Eminescu / (1850-1889) / Le plus grand poète roumain, le dernier romantique européen, propagateur de la

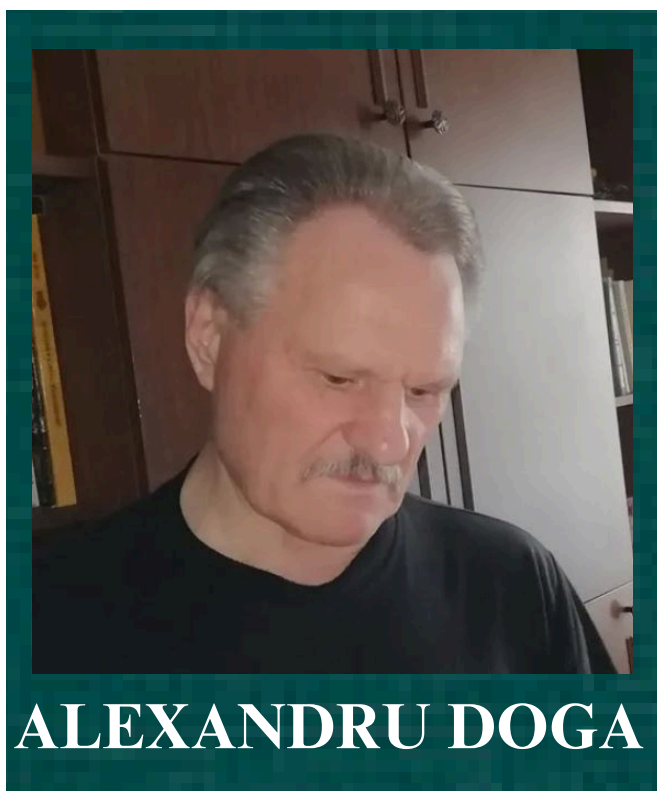
culture roumaine, dont l'oeuvre est diffusée dans 64 langues et cultures du monde. / L'Église Orthodoxe Roumaine-Paris / Ligue Culturelle Roumaine / 15-VI-2009”.

Pe părțile laterale ale soclului au fost montate alte două plăcuțe având inscripția „MIHAIL EMINESCU / POETE, PHILOSOPHE / LE GENIE ROUMAIN. / 1850-1889”, respectiv „ION VLAD sculpteur / ILEANA SASSU architect / ASCENSION MAORTA / AUREL RĂUTĂ donateurs / FONDERIA ARTISTICA VERSILIESE PIETRA SANTA”.

Ca totul să fie așa cum se cuvenea memoriei Poetului, cu prilejul comemorării centenarului morții acestuia, Aureliu Răuță și Ion Vlad, primul în rol de mecena, al doilea de realizator, au realizat și o medalie din bronz dedicată lui Mihai Eminescu, prima, pare-se, care ar fi apărut în afara granițelor țării. Pe aversul medaliei este imprimată masca mortuară puternic stilizată a Poetului, însoțită de mențiunea în semicerc „EMINESCU” și anii milesimi 1850-1889. Pe revers, în partea stângă a fost imprimată o casetă cu 16 pătrate ce cuprinde inscripția „1889-1989 CENTENAR”, iar pe o coloană verticală, formată tot din pătrate, a fost gravat numele „EMINESCU”. O medalie rară, una dintre cele mai prețioase piese ale tematicii eminesciene, după care tânjesc mulți colecționari astăzi.

Manifestările organizate la Paris pentru comemorarea centenarului morții poetului Mihai Eminescu au continuat în seara zilei de 18 iunie 1989 cu un spectacol de înaltă ținută artistică, în care patru dintre marii cântăreți români aflați în exil, Ileana Cotrubaș, Viorica Cortez, Ion Piso și Ion Pânteă, au interpretat numeroase cântece compuse pe versuri eminesciene. Astfel s-au încheiat cele trei zile de înaltă simțire românească, în care toți cei prezenți, organizatori, participanți activi sau simpli privitori, chiar dacă aflați vremelnice departe de țara natală, au adus un binemeritat omagiu șlefuitorului limbii române, celui care a înălțat-o pe culmi neatinse până la el.

IONEL NOVAC

Gânduri... gânduri... rânduri

Gândurile sună – fermecate strune,
Zi și noapte-ntinse pe-al tăcerii vânt.
Într-o simfonie sunetele-adună
Și în gama cugetului las-un legământ.

Gând șoptit de mama – focu-n vatră ține...
Ne-altoiește-n sânge legământ sonor.
Aura-i ni-e pavăza ce-amiroase-a pâine
c-un ecou eternizat din cuvântul dor.

Gând în fața pâinii – liturghii pascale...
Când pe pleoapele de lut lumânări se-aprind.
Când Domnul ni-e pază-n zbuciumata cale...
Și ne-oferă zilele cu un soare blând...

Din străbuna Glie ne răsună gânduri,
Derulate-n veacuri pe plaiul doinit.
Dacicele măguri cu lutul în riduri...
Piatra Ramidavă vor rămâne-un mit?

Gânduri... gânduri... gânduri – strune fermecate,
Zi și noapte-ntinse-n al timpului mister.
Rânduri-rânduri-rânduri... tot mai aglomerate-n
Vămile terestre... și-n Vămile din Cer.

Un spus nespus

Din Sens ceva ne-a smuls (ni s-a mai spus).
Elogiem păcatul... ne plictisește Sfatul –
Ne e-n povară chiar și Cel de Sus.
Derutăm în curs, cu spiritul ascuns.
Suflete în crize, ambalate în valize,
De când, posibil, pironit a fost Isus.

Accelerăm nespus, fără răspuns.
Nu-avem (de bunăvoie) nici chiar de noi nevoie...
Cu timpul din Clepsidră mult redus.

Din Sens ceva ne-a smuls – un spus nespus.

ZĂBOVIRE

O fi pe-aici reîntrupat orfan Ierusalimul?!
Și înc-o dată răstignit nemilostiv Hristos?!
De orice sens umanitar, lipsindu-ne Destinul,
Urzim pe trupul Terrei un armagedon
scrumos...

O antilume își clocește-accelerat declinul.

Ne-apasă Timpul, pentr-un Sens predestinat
anume...
Într-un absurd terestru cod genetic pruncul e
blocat.
Ura e cârțiță-n vasele sangvine ale lumii,
Ce convertește laic o divinitate pe păcat...

Cerul revarsă-un ocean de lacrimi în genune.

Cât mai absoarbe seva, lângă prag, un ram divin
Și mai imploră răgușită-n tril privighetoarea...
Cât ne mai circulă prin vene-un sânge de Creștin –
Își zăbovește raza dimineții întrebarea:

„Să plec... să mai revin?

Să plec... să mai revin?”

Să fi fost, Doamne, atunci la Zidirea Lumii,
Din întâmplare, a Raiului, întredeschisă poarta,
De au pătruns, neroade, micimile cu gloata,
Lângă Altar, în Rai, cinstindu-i loc Minciunii?!
Să fi fost, Sfinte, atunci când ne Turnai Lumina

Și Zămisleai în ceruri plămada astei lumi,
Pătrunși în al Tău treier irozii din nelumi?!
Încât Îngerii și-acuma în ceruri mai suspină...
Să fi fost înfrățită Bezna cu Lumina?!

Poate, Neadevărul cu Dreptatea cununați?!
Păcatul și Credința ca să-și întindă mâna?!
ATOTCREATORUL și Satana împăcați?!

Chiar la crearea Vieții, să fi fost întrupată,
Cea forță ce-n ispită ne duce permanent?
Prin Văzul Tău din ceruri Fă, Doamne, Judecată,
Cât timpul din Clepsidră ni se mai scurge lent.

Război...

Oameni buni... e război.
Avid antipodul forțează exodul –
de-a ne destrupa noi din noi.

Război și în noi e cu noi.
Nepăsarea pitită ne ia în ispită –
ce valorăm noi fără noi.

Pomul vieții lipsit e de-altoi.
Vreme argută cu iz de cucută...
ravagii crunt seceră-n noi.

Verdele trist e-n zăvoi.
Plâng filomele în nopți fără stele...
Glia-i bolnavă fără ploi.
Se zbenguie Ea printre noi...
Când îngeri micuți, mutilați și cărunți,
resuscită Omul din noi.

.....

Război, fost prezis – de apoi...
De-o lume hulit, când pe-un deal răstignit –
El s-a Nălțat de la noi.
Război, oameni buni... e război.

Agenda profesorului de literatură**Fănuș NEAGU**

n. 5 aprilie 1932 , Grădiștea, Brăila, România – d. 24
mai 2011 , București, România

*Eu sunt o trestie ascultând
neîntâmplările lumii. Mereu, mereu...*

„Proza trebuie să fie istorie și timp condensat:
Trebuie să lupte pentru înfrângerea mizeriei și
biruința visului. Dar ca să izbutești să faci așa
ceva e nevoie, după cum spune Camus, să-ți
acorzi încredere și să lucrezi până la istovire.
Eu trăiesc cea mai fascinantă luptă, aceea de a
deveni un scriitor bun. Scriitor sunt, dar trebuie
să fiu unul cu adevărat bun, altminteri nu
merită să țin creionul în mână.”

„Frumoși nebuni cântă dragostea, libertatea și
răzvrătirea. Adică viața. Paginile scrise atunci
se păstrează ca fumul în creștătura icoanelor
potrivite sub candela Timpului. Sunt de zăpadă
albastră, de Dunăre neistovită și umblă-n ele
săni alungite de crivăț, duhul legendelor și al
gerului care înțeștează Bucureștii la margini de
Orient și lângă inima binecuvântată a tinereții
și a femeilor.”

Când trandafirii mor

*Psalmodie copiilor-victime
ale masacrelor din Ucraina.*

Rănit pământul – lăcrimează Dumnezeu...
Suspină îngerii cu aripi fumegânde/sumbre.
Prin spațiile infernale se perindă umbre...
Zorește-avidă moartea-n ritm instantaneu.

Acum, când sensul Homo Sapiens e-o întrebare...
Când inși demenți/dezomeniți îi sunt satanei sclavi,
Clocind apocalipsu-n cloaca de șovini bolnavi...
O fi și viitorul, Doamne, pus la încercare?

Luceafărul regretă-n noapte, nestrălucitor...
În cer s-aud dolente simfonii din stele...
Și-atâtea patimi reflectate sunt de ele,
Din zilele nefaste-n care trandafirii mor.

Abia acum amintindu-ne că trăim
Din calvarul evenimentelor feroce
ale anului 2022
Rămas-am deocamdată printre unii...
Doamne, cât mai lași deschisă
ecluza timpului demult predestinatu-ni-l de rezervă,
dă-ne înțelepciune.
Izolați în sarcofage de beton,
abia acum amintindu-ne că trăim,
de a observa alături prezența aproapei...
de-a înțelege odată că avem un Cer comun.
Crâmpoțit în atâtea hotare, zgâlțâit pământul,
vomită fierbinte, suprasaturat de atâtea morminte.

.....

Păstrează, Creatorule, onoarea pruncului,
ce prinde în fașă silaba... domolește-ne graba.

Strecurat prin lava creierului gândul
caligrafiază pe lințoliul nopții poemul...
și atât de clar e și aproape Betleemul.

Ajută-ne, Doamne, dă-ne înțelepciune...
nu ne redestina deznodământul cu Baraba.

Alexandru Burlacu

Născut: 8 iunie 1954, Chitai, Chilia

Debut editorial: Scriitori de la „Viața Basarabiei” (în colab.), 1990;

Cărți publicate:

Scriitori de la „Viața Basarabiei” (în colab.), ed. Hyperion, Chișinău, 1990;

Crítica în labirint, studii și eseuri, ed. Arc, Chișinău, 1997;

Mișcarea literară din Basarabia anilor '30: atitudini și polemici, Chișinău, 1999;

Proza basarabească: fascinația modelelor, ed. Cartier, Chișinău, 1999;

Poezia basarabească și antinomiile ei, Chișinău, 2001;

Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30, ed. Tehnica-Info, Chișinău, 2002;

Tentația sincronizării, ed. Augusta, Timișoara, 2002;

Texistențe, vol. 1, 2, 3, 4, Chișinău, 2007;

Vladimir Beșleagă: Po(i)etica romanului, Chișinău, 2009

Proza basarabească din sec. al XX-lea, ed. Gunivas, Chișinău, 2011;

Poeții și trandafirul. Eseu, Iași, ed. Junimea, 2018;

Texistențe, Vol. 4, Ființa poeziei, Chișinău, ed. GUNIVAS, 2020;

Proba esteticului. (Neo)moderniști basarabeni, 2020;

Texistențe, Vol. 5, Ochiul al treilea, Chișinău, ed. GUNIVAS, 2021;

Trecutul prezent. Secvențe critice, Chișinău, ed. UNU, 2024. 654 p. etc.

Deși sperăm

Umbrind formula vieții, tot mai străini de Cer,
sub facla dimineții ne-absoarbe un mister...

Deși sperăm că poate ne va mai bate-n geam,
cu-o rază de dreptate-n al lumii amalgam,
acea Seninătate, ce mișc-un Univers
și stele-apinde-n noapte, deificând un Sens.
Din mrejele de noapte mai descâlcește-o Zi...
Și noi cu gândul: poate ne Va mai ocroti?!

Un vis fragil prin fapte-l dizolvă un pro(re)gres;
Ne credem echitate – model în Univers.
Adverși cu sensul vieții, avertizați de Cer...

Ni l-au prezis profeții – un val de timp stingher.

Împingem evul... dus cu trenul fără roți

Evul detașat de Timp cu noi a deraiat,
Îndemnul neglijând, divin, menit să ne-ndrumeze.
I-o fi scăpat în timp să se creeze...
apoi fusese și-abuziv modernizat.

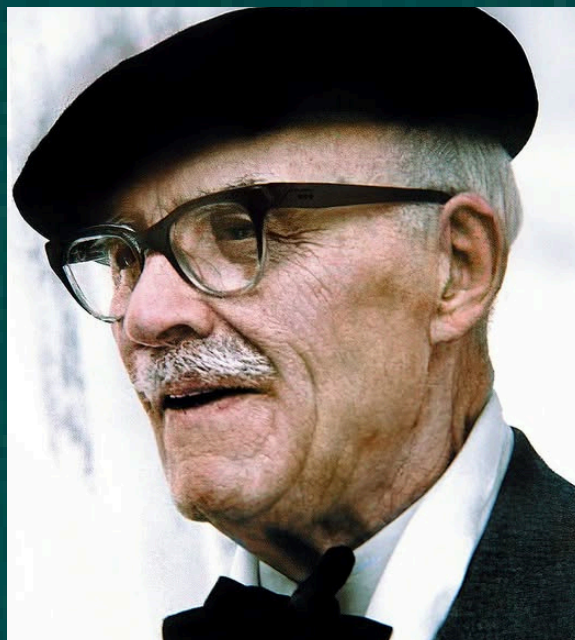
La o răscruce pri(h)vatizat seducător...
remodelat (precum pe patul lui Procust),
anonimilor insidioși făcându-le pe gust,
a fost scindat haotic în al vremii abator.

Pândind avizi până și ziua licurici,
l-au monopolizat, schilod, cu noi cu tot...
posibil Timpul mai crea-va vreun nepot,
ce curăța-ne-va pupila de furnici!

Distrați din plin cu votcă, pulbere și-alice...
Deznodămintele?! vai! Timpul le suportă –
e strangulată a istoriei aortă,
de parcă vremuri Ștefănești n-au fost pe-aice...

Apreciați doar la valoare de bănuți,
uitați prin buzunarul neglijat de hoți,
împingem evul... dus cu trenul fără roți,
spre culmea unde-s vameși îngerii cărunți...

Posibil Timpul mai crea-va vreun nepot.

Tudor Arghezi - 145 de ani de la naștere

Tudor Arghezi (pseudonimul lui **Ion Nae Theodorescu**; n. 21 mai 1880, București, România – d. 14 iulie 1967, București, România) a fost un scriitor român, cunoscut pentru contribuția sa la dezvoltarea liricii românești sub influența baudelairianismului. A scris, între altele, teatru, proză (notabile fiind romanele *Cimitirul Buna Vestire* și *Ochii Maicii Domnului*), pamflete, precum și literatură pentru copii.

P S A L M (13)

Am fost să văd pe Domnul bătut de viu pe cruce
Singur în câmp cu corbii și-a cerului rășină
Uitându-se la soare cum sângerat se duce,
Cu care se simțise de-un fel și-o rădăcină.
Și soarele se duce. În zări un șir de care
În pulberea fierbinte plângea din roți și osii,
Iar pui de corbi cu pliscul deschis pentru mâncare
Săreau în jurul mumii prin spinării și bozii.
Opațele nopții s-aprind la mii de poștii,
Din țări în țări de stele, din ce în ce mai sus,
Din fundul Mării Moarte până-n văpaia Cloștii
Nu-i nimenea nemernic și singur ca Isus.
Ne-am așteptat un înger să-aducă-ne isop,
Am așteptat din ceruri un semn, o-mbărbătare,
De vreme ce-nțeleptul a fost trimis cu scop,
Să moară printre oameni vândut prin sărutare.
Și se făcu-ntuneric, tăcere și răcoare.

Depolarizare

Cum se face de se-adună
 clipa rea cu clipa bună?
 Cum iese că ochiul viu
 cuplu e cu cel sașiu?
 În lăcașe de păcat
 El ca să-i fi adunat
 în al timpului Potir:
 âng-un Înger – un satir?!
 S-au resemnat – s-au împăcat;
 S-au contopit – s-au întrupat:
 Apa cu focul... blestemul cu norocul...
 seninul cu zgura... iubirea cu ura...
 Fructul cu larva... tăcerea cu zarva...
 spinul cu floarea... progresul cu teroarea...
 Iarba cu-asfaltul... bârfa cu sfatul...
 veninul cu mierea... huzurul cu durerea...
 Cuminecătura cu-njurătura...
 ziua cu noaptea... viața cu moartea.

Spre Vamă

Ora febrilă ne calcă pe urme,
 Semn de-ntrebare adună cu-alarmă:
 Care e sensul mișcării diurne?
 Cât regresa-vom în laica valmă?
 Ce decalaj e-ntre lume/nelume
 Și cât venin revărsat e-n cuvinte,
 Când Omul își vitregește-al său nume
 Și-și profanează străbuna Sorginte?
 Cât paradis e în dulcele poamei
 Și cât verde foc e în seva din ram?
 Cât ocean e în lacrima mamei
 Și ce armonie-i-ntregirea de neam?
 Cât răsărit e în ziua de mâine;
 Cerul cu noi mâine fi-va cuminte?
 Mai alăpta-vor pleșuve coline
 Spice în pârg și livezi înflorite?
 Cât farmec e într-o floare din glastră,
 Când o mângâie o rază de soare?
 Iar o măicuță cu dor la fereastră –
 Zile și nopți mereu e așteptare...
 Timpul febril ne urmează spre Vamă,
 Semne /răspunsuri ursindu-ne-n palmă.

Rondel terestru

Pământul pe sine se-neacă
 În tina micimii lumești,
 Rugând echitate să-i facă
 Divinele Forțe Cerești.
 Frați gemeni – și ei nu se-mpacă.
 Toți vor bogății ca-n povești.
 Pământul pe sine se-neacă
 În tina micimii lumești...
 Doamne, mai dă-ne oleacă
 Din Timpul ce ni-l dăruiești
 Și fă acest vifor să treacă
 De suflete neomenești.
 Când lumea pe sine se-neacă
 În tina micimii lumești.

Rondel întârziat

Se scutură cerul de stele.
 Ni-e soarta în spuza de ani...
 Crispată e lumea de rele,
 spre hades momită de bani.
 Cruci lângă drum – santinele.
 Pământul e plin de orfani.
 Se scutură cerul de stele,
 Ni-e soarta în spuza de ani.
 Uscatu-i pornit să se spele;
 Se surpă ghețarii montani.
 Ne ia viața în ghilimele –
 Proscriși, efemeri și spontani.
 Se scutură cerul de stele...

Numai atunci

Ceasul gângurește lung spre-o altă dimineață –
 Poate când uscatu-și va re-ntregi un Continent.
 Rănit Pământul când nu va erupe purulent...
 Și Viața își recăpăta-va dreptul său la viață.
 Durata timpului ursit nu va fi din segmente;
 Iubirile neprihănite nu-avea-vor asfințit.
 Când nu ne vor avertiza tăcerile latente...
 Soliile Celeste-atunci nu ne vor crede-un mit.
 De Ochiul Cerului vegheați-ntrupa-vom postulate,
 Sub pleoapa zării de eden cu străluciri cerești.
 Pământul de ne va ierta – numai atunci, poate,
 Cu un Destin reconfirmat – ieși-vom din primare...
 Și Domnul libera-ne-va din plasele orbești.

Cosmin Darius Misir:
*Grăbitele clipe ale
adolescenței,
ele îmi fac semne discrete*

Semne grăbite ale adolescenței

poetul scrie
contemplarea sa
cămilă spumegândă
între două
pustiuri
eu călărind furios
și dezorientat
pierzându-i veșmântul

vreau
să dansez
pe inelele lui Saturn
adolescența mea le
zomăie
avertizându-mă parcă

limonada bunicii
nectarul copilăriei
și al zeilor

precum Iisus
Ucraina
este
crucificată

mă bucur
de grăbitele clipe
ale adolescenței
ele îmi fac semne
discrete
lăsându-mi în dar aripile
lor
îngrijorate

uneori prietenia
poate fi
spovedania șoptită
a
diavolului

Balduin al patruilea
leporșul
apropiatul lui
Dumnezeu
eu proaspăt
în haina poeziei
ca-ntr-o capcană
din ce în ce mai
îndepărtată

fiecare om
are o formă aparte
în care sufletul
i se cuibărește
forma sufletului meu
este alungită
ca a
lacrimii

în Cerna viscolește în luna
mai
au înflorit salcâmi
poetilor ei
parfumul lor alungă
ca pe o
jivină

firul ebenin
al vieții
adolescența mea arsă
de soare

se lasă noaptea peste satul meu
ochii mei străpung
penumbra
înlăcrimați

introvertirea pârjolește
ca
arșița
dar vine un timp când
totul
va rodi

se-ntunecă lumina peste oameni
parful saharian dansează
cu
tăcerea mea

ca un abur galben și înecăcios
simțirea
plutește deasupra lumii
cu pecinginea
eu
în spatele ei
călcându-i nerăbdător
urmele

COLȚUNAȘII DE LA RĂNI

(memorii)

După o pauză lungă și motivată de niște evenimente ce nu prea au tangențe cu bucuriile omenești, am fost la draga și inegalabila mea baștină – în Crihana Veche, Cahul. Era ziua ceea specială – de Paștele Blajinilor. E greu să nu observi că tot mai mulți dintre noi, românii basarabeni, constatăm cu profundă tristețe că se diluează din în ce în ce mai vizibil în noi două componente fundamentale ale spiritului – creștinismul și omenia. Dacă doriți, puteți să le inversați cu locul -- în caz de vă sunt altele prioritățile. Și am remarcat pentru sine cu o doză posibil ușor exagerată de optimism: încă mai avem șanse să revenim la esența noastră umană. M-au convins de asta, în primul rând, drumurile Moldovei din stânga Prutului. Pe drumurile astea și-au lăsat amprenta invizibilă sute, mii de mașini, mânate de benzina turnată, dar și mai mult de dorul de a-și vedea baștina, rudele și pe cei apropiați rămași aici. Și numaidecât de cei plecați în lumea celor drepti, la Domnul.

Iată tocmai pelerinajul ăsta sentimental, pe roți, mă face să cred că nu ni s-a rărit încă de tot esența noastră omenească acolo unde ne aflăm fiecare – în localități ale Basarabiei sau în străinătăți. Că încă nu este tăiat definitiv „cordonul ombilical” cu baștina. Și nu știu dacă se apucă cineva să spună categoric că în cele două zile de Paștele Blajinilor lumea se întoarce la baștină doar pentru a se apleca cu recunoștință asupra mormintelor celor dragi. Tot din același motiv sentimental, există în subconștient și speranța că te vei întâlni cu colegi și prieteni din copilărie, cu rude mai mult sau mai puțin apropiate, cu învățătorii tăi despre care ai aflat că sunt – slavă Domnului! – în viață. I-am găsit și eu – la cimitirul vechi,

că avem două deja în sat, pe câțiva dintre aceștia. Căci nu erau mulți tare veniți aici. Cei înhumați în cimitirul vechi au plecat demult la Domnul, iar unele dintre rudele lor, ajunși la vârstă înaintată, au respectat și ei lumeașca rânduială...

Spre bucuria mea, am întâlnit-o și pe o Doamnă a mărinimiei și bunăvoinței – pe Nina Țurcanu, acum pensionară. Eh, dragilor, de-ați ști ce suflet enorm este Femeia asta, câtă bunătate veritabilă, câtă subtilitate are ea în interiorul său! Și acum fața ei exprima perfect esența sărbătorii de atunci – blajinătatea ceea creștinească. Și pentru că mă aflam pe această undă a bunăvoinței, chiar atunci mi-am amintit de o întâmplare, care are în memoria mea o „vârstă” înaintată în al cincilea deceniu.

...Eram tot în Crihana – împreună cu o femeie, care însemna pentru mine atunci dragoste. La un moment, nici nu știu din ce motive, mi-a venit în cap să vizităm împreună orașul Reni, care atunci, de fapt, ca și acum, din anumite motive, se află în Ucraina. Dar să nu uit s-o spun: la noi, în satele de mai la sud de Cahul de pe marginea Prutului, denumirea acelu oraș se pronunța pe atunci altfel – Răni. Acuma se zice Reni – cu accentul pe ultima silabă, cu „i” plin. Din marginea satului meu

până la Cahul se considera că erau trei kilometri, din Crihana până la Răni – de 11 ori mai mult, adică 33 de km. Acest detaliu mi-l confirmase bunelul meu Mihai Gaju, care, împreună cu niște camarazi de-ai săi, formaseră un fel de cartel de pescari.

– În bălțile de la Crihana, măi nepoate, era pe atunci mult pește, îmi povestea bunelul Mihai. Iar cucoanelor din Galați le plăceau mult mai tare peștele nostru dulce din baltă decât cel din marea sărată. Din Crihana până la Galați erau exact 43 de km pe drum, iar iarna cu sania, pe gheață, era mai aproape. Făceam destul de des aceste drumuri pe atunci când eram parte a României.

Din aritmetica bunelului ieșea că din Răni până în Galați ar fi 10 km. Și, se pare, cam așa și este. Autobuzul de pe ruta Cahul-Răni trecea prin Crihana la ora 4.30 dimineața și se oprea, de regulă, doar în centrul satului. Într-o dimineață eram ambii la ora convenită și locul respectiv. Spre mirarea mea veni un autobuz mare – un „LAZ”, produs la Lvov. Era cel mai bun și încăpător autobuz sovietic – cu 33 sau 35 de locuri. Am urcat în el vreo patru sau cinci crihăneni. În autobuz să mai fi fost vreo 10 oameni. Am ocupat locurile cam în jumătatea a doua a autobuzului pe un scaun din dreapta. Deja în Manta am înțeles că cei de la gara auto din Cahul știau ce autobuz trebuia trimis la Răni. După Vadul lui Isac și Colibași autobuzul era plin. Ba vreo trei, patru stau în picioare. Nu țin minte exact – ori la Colibași, ori în unul dintre satele imediat următoare urcă protagonista acestei istorii. Pe ușa din urmă, ajutată de un adolescent să-și ridice „marfa”, urcă o femeie de vreo 50 de ani. Robustă, pardon de detalii, cam între 90-100 de kilograme, însă vioaie și cu niște ochi ageri, cu drăcușori sprintari în ei. După ce porni autobuzul, aceasta i se adresa unei femei care ședea împreună cu un copil de vreo 6, 7 ani pe scaunul ce se afla chiar deasupra roților din urmă:

– Drăguță, te rog tare frumos, faceți-mi un loc mic să mă pot măcar așeza și să-i găsesc

loc la marfa asta a mea.

Se sesiza clar în acele cuvinte rugămintea, dar nu era în ele umilință. Adică se subînțelegea de fapt: dacă dorești să mă ajuți – voi fi recunoscătoare, dacă nu -- merg cumva și așa. Dar m-a impresionat deosebit cum a pronunțat femeia ceea rugămintea sa: într-o perfectă limbă română, cu „ce” accentuat, fără niciun cuvânt rusesc. Atunci în satele celea se vorbea doar așa. Priveam atent acest episod și n-am văzut pe fața femeii cu copilul mult entuziasm. Dar totuși a tras copilul mai aproape de sine. Femeia cu „marfa” găsi imediat un loc mai ferit pentru panerașul cu niște roșii ce țipau de roșeața lor ademenitoare, pentru torba dreptunghiulară împletită din papură plină cu ardei mari toți ca unul, pentru o altă torbă cu castraveți și zarzavaturi. Apoi se așază, scoase o batistă din buzunar, se ștersese cu o mișcare energică pe față și pe frunte. Apoi se uită spre femeia cu copil și pe față îi apărură complet altă expresie – cea a omului care a făcut o treabă de urgență, iar mai departe, cel puțin o vreme, poate să stea liniștită. Dar se opri doar pe o secundă. Apoi scoase din buzunarul pestelcii sale două bomboane dintre cele mai scumpușoare și le întinse cu zâmbet băiețelului. Nu știu cum e în alte părți, dar la bunicile din Basarabia buzunarele pestelcilor erau mici, pentru că în ele trebuia să încapă doar două lucruri – o băsmăluță și bomboane pentru nepoți. Pe urmă îi spuse mamei copilului ceva, după care ambele izbucniră în râs. Și de pe fruntea femeii cu copil dispărură brusc nouri nemulțumirii.

Iar în autobuz atmosfera se înfierbânta. În picioare deja erau vreo opt persoane - toți tineri până la vreo 30 de ani. Șoferul autobuzului era și el tinerel și frâna cam cu puțină măiestrie – apasă brusc pe frâne, de parcă înțelegea în ultima secundă că trebuia să facă asta. Tocmai într-o astfel de situație una dintre femeile tinere o călcă pe picioare pe alta. Și asta reacționă:

– Fa, tu mă calci de-acum a patra oară! Tu nu te poți ține de bara asta de sus? Apoi se

adresă soțului său: Spune-i bărbatului ei s-o țină mai din strâns! Ce taci și tu ca mutul?

Soțul „jertfei” înțelegea că nu se merită să te bagi în cearta dintre două femei, dar dacă tăcea putea să ajungă deja el „jertfă”. Și pronunță cu glas cam neutru:

– Auzi, prietene, mai stăpânește-o pe femeia-ta. Că s-a porni să danseze vals în autobuz.

Nu era entuziasmat de perspectiva certeii nici al doilea bărbat, dar era dator să-și apere nevasta. Și pentru că, probabil, nu venise demult de la armată, ordonă:

– Închide gura!

Tot la o frânare cineva călcă producția altui potențial vânzător – tot o femeie. Acea porni deodată pe note ridicate:

– Ce dracu', toți veniți de la beție că nu vă puteți ține pe picioare?!

Astfel s-au creat în autobuz câteva focare de ceartă. Atmosfera devenea tot mai fierbinte. Iar pe mine mă făcea ceva să o urmăresc pe femeia mai în vârstă. Și acel „ceva” nu m-a dat de gol.

– Aracan de mine și de mine! Oameni buni, da' cât e ora? întrebă ea cu glas ridicat, dar binevoitor. Are ceas cineva? Că eu l-am uitat acasă pe-al meu. Ei, pe naiba! N-am eu ceas și n-am avut niciodată! Nici nu văd cifrele celea mărunțele. Și unde să pun eu pe „mănuțele” mele cureaua de la ceasul cela? S-o îngropa în grăsime cureaua aceea nu alta!

Poate n-o fi fost gluma asta dintre cele mai hazlii, dar de la ea se porni a se schimba atmosfera din autobuz. Căci apăru un fel de paratrăsnet – ceva care dizolva nervozitatea și îndrepta atenția în altă zonă – chiar asupra ei.

Cineva răspunse că e ora cinci. Iar o altă femeie, care moțăia până atunci pe un scaun de prin partea dinainte a mijlocului de transport, reacționează și ea bucuroasă:

– Lele Maricica, când te-ai suit în autobuz? Bună dimineața! Iar de duci la Răni să mănânci colțunași cu carne?

– Dă Doamne să fie bună dimineața, Catinca! răspunse colibabșeana – sau de unde o fi fost femeia. Da' ce nu știi că dacă eu nu mănânc măcar de două ori pe lună colțunași la Răni pot să mor?

– Știu, lele Maricica. Că atunci când m-am luat la întrecere cu mata cine mănâncă mai multe porții de colțunași, mai n-am crăpat nu alta! De atunci nu pot slăbi un gram.

– Și nici nu-ți trebuie, Catincuță! Iaca pe mine părinții – Dumnezeu să-i ierte! – m-au numit Maricica. Da' eu vreau să fiu Mărioara. Nu s-o fi gândit sărmanii de ei că eu o să ajung la 100 de kile. De atâta și îndop cu nemiluita colțunașii ăștia cu carne. Că tare-s buni!

Catinca însă avea nedumerirea ei și iar întrebă:

– Da' bărbatul matale, lele Maricică, nu te poate opri? Nu se teme că ai să ajungi ca asta, cum îi zice, ca balena?

– Da' eu nu i-am spus aseară bărbatului că plec iar, Catinca. Nu, oameni buni, să nu gândiți de rău, am un bărbat de aur. Numai că de-i spuneam, el era să se trezească înaintea mea de grijă – să-mi culeagă legumele. Dar el are și așa multe griji și răspundere. El îi brigadier. Și se scoală cel târziu la cinci dimineața. Așa că eu mi-am cules singură legumele. Da' tot m-a prins cu marfa! Nu m-a probozit. Ci m-a rugat să-i cumpăr un lacăt mai mare pentru un depozit. Aista vechi greu se deschide.

– Da' ți-o dat bani pentru lacăt, lele Maricica?

– Nooo! Petrică al meu știe că eu am niște bani aparte strânși de mine. Și din pensia mea de invaliditate. Am pensie de invalid, că m-am betejit câțiva ani în urmă la locul unde lucram. Mai schimb niște femei care pleacă în concediu. Am eu niște bănișori...

– Ei, și nu mai este el tare scump lacătul cela – vreo rublă, două, se dădu cu părerea cineva din autobuz.

– D-apoi eu nu numai pentru lacăt și colțunași mă duc la Răni! sări lele Maricica. Vreau să cumpăr vopsea și perii pentru a îmbospăta câteva camere din casă. Dar principalul – să cumpăr niște perdele tare

frumoase pe care le-am văzut la Răni. Fiica noastră cea mică are casă nouă. Am ajutat-o cu cuscii împreună și au copiii noștri o casă mult mai bună ca a noastră. Așa și trebuie – copiii trebuie să trăiască mai bine ca părinții! Perdelele celea o să le facă și mai frumoasă camera cea mare. O să ni se bucure copiii...

Pe urmă s-au inclus în discuție alte persoane din autobuz. Toți vorbeau calm, binevoitor. Ca niște oameni care înțelegeau că este puțin probabil că se vor mai întâlni vreodată, dar că ar fi o rușine să lase o impresie rea despre sine fiecare. În autobuz era pace. De parcă ar fi fost un vis acea atmosferă nervoasă ce domina aici acum 10-15 minute în urmă. Priveam femeia cea simplă de la țară cu atâta admirație! Și nu doar eu și condrumeața mea. Cred că au înțeles toți cui datorează ei această schimbare spre bunăvoință. Probabil că mă uitam prea insistent spre lelea Maricica, pentru că ea îmi prinse privirea și îmi zâmbi. Și iar nu zâmbi pur și simplu, de serviciu, ci se uita la mine ca la un complice. De parcă mi-ar fi spus:

– Eu știu că tu ai înțeles primul dintre ei de ce am procedat așa. Dar e bine că au înțeles și ceilalți... Ne-a adunat Dumnezeu pentru o oră împreună. Ce, chiar să ne facem dușmani?

Am ajutat-o cu condrumeața mea pe lelea Maricica să-și coboare din autobuz „marfa”, apoi am mers până la piață. Ea ne-a arătat unde era ceea ce se numea un fel de port. Pe urmă ne-a îndreptat spre centrul orașului. Și numaidecât ne-a explicat unde era cafeneaua ceea în care se pregăteau legendarii colțunași cu carne. Și am convenit să ne întâlnim la o oră anumită la gară ca să ne întoarcem împreună acasă. Nu m-a impresionat deloc portul și n-am văzut industrie, servicii portuare acolo – mă refer la acele vremuri. Poate pentru că văzusem deja porturi mult mai mari, inclusiv militare (când am făcut cătănia) – la Odesa, Sevastopol, Nikolaev, Novorossisk, Tuapse. Orașul Răni însă avea un șarm al său. Iar colțunașii ceia cu carne chiar au fost fantastici! Mi-e cam rușine să recunosc, dar am mâncat patru sau cinci porții. Ajunsei să-i fac concurență lelicăi Maricica.

Ce-i drept, colțunașii lor cu brânză nu m-au prea entuziasmat. Regretata mea soacră din Căinari, Elizaveta Țurcanu, făcea colțunași cu brânză net superiori. Eh, câtă înțelepciune, diplomatie, dar și câtă hâtrie specială, bonomă avea în sine soacră-mea Elizaveta! Ne duceam la Căinari, de regulă, vinerea spre seară. Și dacă ea înțelegea că nu se isprăvește să facă o mâncare mai deosebită până vin eu cu alaiul meu de domnițe, se apuca să pregătească colțunașii ei cu brânză. Știa: chiar de o găsim la etapa inițială a preparării colțunașilor nu doar că nu ne vom supăra, ci vom sări toți cu plăcere să o ajutăm. Când întâlnești în viață astfel de femei, nici nu trebuie să te întrebi de ce nu le poți uita...

Am găsit-o pe lelea Maricica așa cum ne-am înțeles – la gara auto. Ne mai rămase timp berechet până la plecarea înapoi a autobuzului. Am încercat ambii să aflăm cât mai multe despre lelea Maricica. Căci pe ambii ne-a interesat de unde, pe lângă pronunțarea strict românească, are și un bagaj de cuvinte atât de bogat, și atâta tact, finețe sufletească.

– Când aveam vreo 15-16 ani, după ce făcusem patru clase de școală românească, am fost rugați, părinții și eu, de o pereche de profesori tineri să am grijă de micul lor fecior – avea puțin peste un an. Și cei doi învățători erau tineri și frumoși. Parcă împrăstiau lumină. Erau ambii din părțile Craiovei, aveau studii superioare. El predă geografia, ea -- matematica. Cunoșteau atât de multe! Și m-au convins să citesc cât mai mult, să nu treacă o zi fără să aflu ceva nou. Vroiam să-mi continuu studiile, bunii mei profesori se angajau să mă ajute în asta. Dar au venit sovieticii. Și l-au luat pe tata la război.

Au uitat să ni-l întoarcă acasă. Despre ce fel de studii putea să fie vorba? Însă Dumnezeu nu s-a întors cu spatele la mine. Mi l-a dat pe soțul meu, pe Petrică – el e ca un dar. Este foarte bun cu mine, cu copiii noștri, cu cei din brigada lui. El este, cum să spun, de partea lor. Dar e și sever. Dacă nu se îndeplinesc poruncile lui, nu se lasă până nu sunt îndeplinite întocmai. Oamenii știu de asta și se străduie să nu-l dezamăgească. Ce mai încolo, încoace, mi-a mers mie în viață. Apoi făcu o pauză și continuă ironic: Mi-a mers nu numai cu colțunașii!

Și izbucni în râs. Era râsul unui om împăcat cu viața sa. Chiar dacă avuse și alte speranțe. Lelica Maricica considera că Dumnezeu i-a dat ei și lui Petru al său mai mult decât altora. Și de asta ea trebuie să fie cât se poate mai bună cu toți oamenii – și cu cei care o duc mai greu decât ea cu Petrică, și cu cei care o duc mai bine. Să le spună o vorbă bună, să-i împace, să le ajute. Țista era creștinismul ei. Și al lui Petrică, bineînțeles...

Și mi-a mai povestit despre cei trei copii ai ei – un băiat și două fete.

– Cel mare, Niculăieș, îi tare deștept și serios. Este savant-lingvist, doctor în științe. Lucrează la Academia de Științe și predă la universitate. Odată l-am întrebat – așa, în glumă și în serios: „Pentru ce-i mai trebuie limbii noastre știința?” S-o uitat la mine așa de serios și încruntat că mi s-o părut că-s cea mai proastă elevă – nici nota „1” nu merit. Și când a început a spune de sintaxă, morfologie, frazeologie, ortografie și altele am tăcut mîlc. Pe urmă le-am scris denumirea și le-am așezat în memorie. Căsătorit, are doar un băiat, dar acela mi se pare că o să-l întreacă pe taică-său.

Fiica cea mai mare – Victoria – predă la Școala Pedagogică din Cahul. A absolvit Institutul „Ion Creangă”. E căsătorită și ea. Soțul are terminată Politehnica. Este din raionul Cahul. S-au cunoscut la dansuri. O dată mi-am luat inima în dinți și m-am dus la Chișinău. Mă cam săturasem – plecam la Râni și-i tot. M-au întâlnit amândoi – Victoria și Sandu. M-au dus în ograda ceea a institutului și mi-au arătat locul unde Sandu a invitat-o pe Victoria la dans prima dată. De acolo s-a pornit căsătoria lor fără întoarcere – să dea Domnul! Și Sandu-i serios și mintios. De-acuma-i inginer-șef. Un bărbat de la noi din sat, care lucrează cu dânsul, spune că Sandu e bine văzut și o să crească un bun conducător din el. Au o fetiță. Știți cum o cheamă? Maricica! Îi interesant că Victorița seamănă tare cu tată-său, cu Petrică – și la chip, și la fire. Da' Sandu cu ai săi seamănă. Însă Maricica este copia mea. În toate! Da' la vorbă – de-acuma mă întrece. La cinci ani! Câteodată mi se pare, să mă scuzați, că și

fundulețul acela al ei o să pornească să vorbească. Să-i dea Domnul sănătate și fericire!

Cu asta mică, Lenuța, îi poveste aparte. Creștea copil normal, a absolvit opt clase numai pe nota „5”. A intrat la Școala Pedagogică -- și acolo eminentă. Până ajunsese în anul trei. Toamna. A venit de la armată un băiat de la noi din sat – Ilie. Băiat și mintios, și frumos. Terminase Tehnicumul Auto din Chișinău, a făcut slujba la marină – trei ani. Se apropia de 23 de ani. S-au întâlnit într-o bună zi cu Lenuța mea și parcă au înmărmurit amândoi. Nu-și puteau lua ochii unul de la altul! Ilie se ducea de trei, patru ori pe săptămână la Cahul. Mă uitam la dânsii când se întâlneau și mă cutremuram! Mi se părea că nu se poate așa ceva. Când eram noi tineri cu Petrică, tot nu puteam unul fără altul. Dar noi ne simțeam obligați să ne ascundem cumva iubirea. Ne era rușine de ochii lumii. Da' aiștia doi, Lenuța și Ilie, când se întâlneau, de le mai rămâneau 50, 100 de metri de la unul până la altul, porneau fuga în întâmpinare! Și acuma tot așa! Noi, cu mintea noastră, le doream să aducă cât mai repede un copil pe lume. Ei ne-au tot ascultat, au dat din cap – că adică sunt de cord. Până într-o zi au spus clar:

– Nu ne grăbiți cu copilul! Țineți minte când v-am spus că plecăm ambii la mare? Scuzați, dar v-am mințit. Noi am devenit ambii studenți la secția fără frecvență. Eu la Institutul Pedagogic „I. Creangă”, iar Ilie – la Politehnică. Exact așa ca tața Victoria și badea Sandu! Dar din sat nu vom pleca!

– Uite așa copii avem noi în doi cu Petrică! Câteodată mă gândesc cu teamă: da' nu visez cumva toate astea? Merit eu atîta bucurie de la Domnul? Să nu uit să vă spun: am cumpărat perdelele celea. Mă temeam că o să se vîndă – că azi mi s-au părut și mai frumoase. Pentru că tare mi-au plăcut de voi o să vă spun adevărul. Eu săptămîna trecută am fost la Râni și am văzut perdelele celea care mi-au plăcut tare. M-am grăbit să vin săptămîna asta de teamă ca să nu se vîndă perdelele. Da' vorba cu colțunașii e așa – pentru urechile lumii...

Valeriu Gaju

CASA DE CULTURĂ DIN ANDRUȘUL DE JOS

Pe crestele a 37 de ani, cu talent și devotament

Până în anul 1944 noțiunea de club în Republica Moldova nu exista. Spectacolul sătesc era în mijlocul satului, pe toloaca dragă, cu participarea tuturor sătenilor la joc, la horă, la admirarea tinerilor frumoși, îmbracați în straie colorate asemenea priveliștilor de pe dealuri și în văi. Fetele și flăcăii frumoși erau cei mai dragi actori ai spectacolului rustic. După venirea sovieticilor în 1944 au adus cu ei noțiunea de „club” o casa țărănească dezmoștenită de stăpânii ei și prefăcută în local de adunări sovietice, de „*Godovoiuri*” (*raporte anuale*) ale colhozurilor, concerte ce comemorau sărbătorile bolșevice, demonstrații de filme ce elogiau victoriile Armatei Sovietice în cel de al doilea Război Mondial. Astfel „clubul” a devenit un loc atractiv pentru tineretul din sat. Mă refer la băeți, fiindcă fetele se prezentau la „club” doar când erau dansuri de sărbători. Cu timpul politica sovietică a scos noțiunea de horă din sate, fiindcă ele se petreceau în timpul sărbătorilor creștinești și

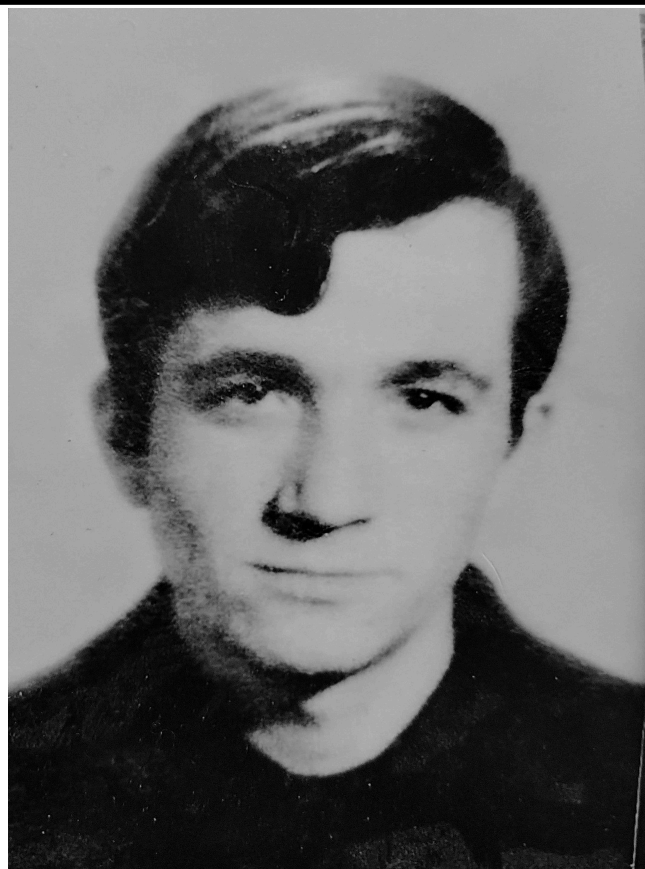
nici într-un caz în zile de post. Cu timpul conținutul faimoaselor hore s-a simplificat, apoi s-a topit, dar tineretul totuna era dornic de petreceri și distracții feciorelnice. Și atunci „cluburile” au inventat niște serate, așa-numitele „*vecerinca*” care erau organizate de șefii „cluburilor”. Tineretul venea la club sub seara și acolo se organiza „*vecerinca*”, cânta un armonist din sat după puterile lui. „*Vecerinca*” se petrecea după asfințitul soarelui chiar și în zilele postului mare, care ținea până pe la orele zece noaptea. La un moment dat fetele se retrăgeau că turturelele și „*vecerinca*” lua sfârșit. Astfel de „*vecerinci*” am apucat și eu în tinerețea mea în satul de baștină, la Andrusu de Sus, Baurci-Moldoveni, Cucoara s.a. Când nu se făcea „*vecerinca*” se demonstau filme, majoritatea despre război mai apoi ieșise în moda filmele indiene. Dacă nu erau nici filme nici „*vecerinca*”, flăcăii se adunau la club și stăteau pe prispă la taclale până pe la miezul

noptii. Puștii nu aveau ce caută la club până când nu creșteau că să întrunească vârstă de dat vadra la flăcăii mai mari, adică o căldare cu vin și mâncare buna. Ei se jucau împrejurul clubului culegeau (*chiștoace*) și ivătau să fumeze.

Șefii clubului din sat nu erau oameni competenți, ei aveau grijă să deschidă clubul și să-l închidă la timp, ei nu erau nici specialiști în muzica, nici în alte activități artistice. Cu toate acestea îmi amintesc despre un șef al clubului nostru, vorbitor de limba rusă, locuia la moș Nichita Guglea, poreclit Harbuz. Apoi dumnealui era baianist (*că toți rușii*) și au organizat un concert frumos pe care l-au ținut minte multă vreme andrușenii. Îmi stăruie în lumina ochilor un duet frumos dintre Ștefan Climinciuc (*Ceaunică*) cu Veta Raru (*Firițoaia*) care au interpretat cu măiestrie cântecul Angelei Paduraru „Struguraș de pe colină” :

**Struguraș de pe colină,
Spune-i badei când să vină,
Când frunzisu-i plin de rouă ,
Ori când luna întră-n nouri.
Nici când frunzele-s în rouă,
Nici când luna întră-n nouri,
Dar când dorul la pâlă,
Când bobițele-or spuzi.
Struguraș de pe colină,
Spune-i mândrei când să vină,
Când e arșiță pe dealuri,
Ori când Nistru geme-n valuri,
Dar să vină la cules,
Când sunt buni de pus la pres.
Struguraș de poamă bună,
Dapăi lumea ce-o să spună,
Mo-r cinsti la nunta lor,
Nici dulceag nici acrișor.**

După aceea vine Anton Raru (Piață) cu ghidușiile sale și cu cântecul „*Bărbățelul meu tare-i nătărău, zi și noapte bea mereu*”. La clubul vechi din sat peste doua decenii au lucrat Petrica Fus și Ion Olenicenco din satul Roșu .

Ei erau foarte ordonați, demonstau regulat filmele pentru tineret și săteni. Aveau grija că aparatura să funcționeze acribic și calitatea demonstrării filmelor să fie impecabilă. După darea în exploatare a „Complexului de creștere a vitelor maricornute”, de pe teritoriului Andrusului de Jos a crescut cu mult venitul brut al gospodăriei noastre și aceasta a oferit priorități grandioase pentru dezvoltarea satului și a infrastructurii: asphaltarea străzii centrale, a celor adiacente, trotuare, garduri standarde, construcția de case noi pentru specialiștii veniți în gospodărie, intensificarea construcției școlii noi cu 624 locuri. Și iată așa a început și construcția Casei de Cultură după arhietipul celor din orașele și satele moderne ale Republicii Moldova. În toamna anului 1989 Casa de Cultura din s. Andrusul de Jos și-a deschis larg cortinele noi strălucitoare pentru 420 de spectatori care admirau interiorul cu jilțuri moi, scena spațioasă, interiorul cu pereții și cu tavanul albi-imaculat. Toată lumea iradia de mulțumire și voluptate într-o nouă împărăție

cultural-artistica. Au luat în primire acest cămin cultural doi tineri proaspăt căsătoriți, absolvenți ai Școlii de Iluminare Culturală din Soroca, Ilie și Ludmila Pralea, doi tineri atât de empatici și frumoși, de-ți lua ochii nu alta.

Acum 36 de ani în urma ei s-au prezentat cu un concert de acreditare care a fermecat cu stupefacție privirile și auzul spectatorilor, sala era zguduită de aplauze furtunoase ale sătenilor. A fost o compoziție strălucită la care au participat artiști amatori de toate vârstele, pe care au reușit să-i antreneze acești proaspăt conducători ai acestei instituții care întruneau numai cate 20 de ani. Ilie a lui Vasile a lui Simion Pralea, cel mai bun lemnar și fierar din sat, a crescut sub aripa tatălui și mamei Elena nu departe de fântâna de la curte (*a lui Muratov*). În total în aceasta familie de țărani sănătoși la minte și cu frica de Dumnezeu s-au născut noua copii, dintre care au supraviețuit numai șapte : Grigore, Măria și Ecaterina, Ilie (*eroul nostru*), Petru (*înflăcărat participant la războiul de pe Nistru 1992*) și Nicolae mezinul.

Ilie și Ludmila s-au născut în luna lui făurar după Boboteaza, când lupii flamanzi alergau prin potopul de zăpadă după prada, înspăimântând turmele și gospodarii. Era în 1964, an cu iarna

grea și lungă. A urmat cele opt clase la gimnaziu din sat, unde pe lângă obiectele de învățământ, a însușit arta muzicală a fluerului și a armonicii, ceea ce l-a motivat să-și ducă actele la școală de Iluminare Culturală „Elena Sarbu” din Soroca, fiind sponsorizat de gospodăria „**Pogranicnik**” din Andrusul de Jos. Acolo, la Soroca, cu legendara ei cetate medievală Ilie și-a întâlnit aleasa inimii Ludmila născută în satul Puhoi în anul 1965 acolo și-au împletit destinele cu credincios legământ, formând un cuplu strălucit, frumos demn de toată admirația. Ilie și Mila, unul dirijor pe ogorul muzicii și altul conducător al cercului de dansuri, împreună își duc aceasta sfântă cruce în satul nostru timp de 37 de ani. Sub oblăduirea lor în incinta Casei de Cultură activează peste 80 de copii mai mici și mai măricei, adică aproximativ jumătate din elevii gimnaziului „ George Coșbuc „ din sat, Ilie conduce patru mari formațiuni de artiști:

1. „**Fluierarii**”- model atestat de Ministerul Culturii ai Republicii Moldova,
2. Orchestra de instrumente populare pentru copii sub genericul „**Andrieș**”
3. Ansamblul etnofolcloric de copii „**Zestrea Neamului**”

4. Ansamblul etnofolcloric de maturi „**Zestrea Neamului**” la care participa: Măria Nuca/Mocanu, Moga Elena, Paduraru Dorina, Hulub Valentina, Mihai și Vasile Florea, Cernei Serghei, Pralea Marina, conduși de d-l Pralea Ilie. În aceste formațiuni participa majoritatea copiilor și maturilor. Ludmila Pralea, conducător coreograf instruește trei grupe de dansatori:

1. Grupa mică,
2. Grupa mijlocie,
3. Grupa mare.

Un cuplu fericit: Ludmila și Ilie Pralea

Este o splendoare să admiri dansatorii andrușeni cu frumusețea portului după muzica populară a neamului românesc, mai ales când interpretează piesele: „Ciuleandra”, „Polca șchioapă”, „Doiul”, „Răzășească”, „Hora Mare”, etc. Extraordinar de agreabil se înscrie în conglomeratul de dansuri piesa modernă pe motive franceze „Salut”.

Pe parcursul a 37 de ani, micii artiști din sat s-au perindat pe muchia primăverilor, când odată cu crăpatul nucilor și plecarea cocorilor trebuiau să-și ia zborul spre alte înălțimi ale țării noastre dragi și cu toată nostalgia lui Ilie și a Ludmilei, băieții și fetele s-au înmăștiat în multitudinea instituțiilor educative, dar dragostea lor pentru muzică și dans a rămas ca o făclie luminoasă și ca un reper înălțător întru aprecierea frumosului. Ei știu bine ce este doina, balada, cântecul de dor, colindul, cântecul haiducesc, ei pot aprecia la justa valoare o suită coreografică, cum ar fi „Călușarii”. Aceste ocupații cu dl Ilie și Ludmila i-au atras pe copii în empireul frumosului, ocolind căile nefaste ale diferitor deprinderi dăunătoare, ei pur și simplu cu Ilie Pralea au crescut îmbinând utilul cu frumosul, dar și au delectat publicul spectator al satului și al raionului Cahul.

Unii au urmat calea lui Ilie Pralea, au studiat la școlile de arte frumoase din țară : Nicolaie Pralea a urmat exemplul fratelui, Colea Raru (Vavarii) care a fost îndrumat de Ilie Pralea la școală de la Soroca acum cântă în orchestra „*Hora Prutului*” din Slobozia Mare, Badanac Elena acum este o solista de forță a capelei coralei academice „*Doina*” din Chișinău, Dorin Raru a terminat Colegiul de muzică din Tiraspol și Colegiul „*Ștefan Neaga*”, din Chișinău apoi Academia de arte „*Gavril Muzicescu*” din Chișinău, și mulți alții...

Când am convenit să discutăm cu Ilie Pralea despre activitatea Casei de Cultura din ultimii 37 de ani, mi-a scos din vre-o patru torbe nenumărate gramote, diplome de merit, unele în rame, altele pe foi aparte toate frumoase, multicolore pe care nu știai cum s-o admiri mai îndelung. Pe unde calcă Ilie cu Liudmila și cu artiștii andrușeni la concursurile: „*Festivalul Toboșarilor*” de la Văleni, „*Ziua Apicultorului*” de la Larga și Badicu, Festivalul „*Florile Dalbe*”, „*Cântecul Pascale*”, „*Mărțișorul*”, „*Ziua Profesorului*”, „*Ziua Independenței*”, „*Ziua Mamei*”, „*Hramul satului*”,

„Ziua Marii Uniri”, de peste tot se întorc cu mențiuni și aprecieri pe măsură. Orchestra „Andrieș”, cu toate grupele de muzicanți și dansatori, au concertat în toate satele din r. Cahul : Badicu, Cucoara, Manta, Bucuria, Moscovei, s.a. Orchestra „Andrieș” are în componența să țambalul, contrabasul, clarinetul, acordeonul, saxofonul, cobza, naiul, trompete, doba și flueriștii. Acum câțiva ani în urma după atestare/acreditare aceasta orchestră a fost apreciată de Ministerul Culturii al Republicii Moldova cu calificativul de Orchestra Model.

În zestrea patrimonială a colectivelor artistice de copii și tineret de pe lângă Casa de Cultură care îi poartă numele „Ilie Pralea” citim cu satisfacție aprecierile din partea Ministerului Culturii (Sergiu Prodan), decorațiuni din partea Parlamentului Republicii Moldova (Igor Grosu) de la Centrul de Creație, din partea Consiliului Raional Cahul (Petr Groza), precum și a primăriei Andruș de Jos. Este o muncă rodnică, fără preget, acești conducători sunt adevărații promotori și valorificatori ai tezaurului folcloric a neamului. Când în 2021 s-a declanșat lugubra pandemie COVID-19, care pereaclita viața maturilor și a copiilor, Ilie Pralea lucra cu micii artiști ONLINE , însă uneori în grupuri mici îi așează în sălile de antrenament la mici distanțe și așa repeta cu ei. În unele răgazuri făcea

reparații interne în odăile pentru repetiții: tencuia pereții, așternea laminat pe podea, monta cuiere pentru costumația artiștilor, punea zăbrele la uși, dar cea mai grea problemă era în aceea că tavanul Casei de Cultură de 1200 m² ceda și permitea scurgerea apei în interior, peste scena mare de concerte, etajul doi... Domnul Ilie a muncit cu abnegație că la el acasă, dezinteresat, fără mare ajutor de pe aiurea, este plăcut să intri în odăile de repetiții, în sala de dans dotată cu oglinzi, în sala mare de concerte. Timp de 37 de ani s-au păstrat ca noi, scaunele din sala de festivități, cu toate că au găzduit mii de spectatori pe parcursul anilor. Și toată această atracție și dăruire Ilie a mostenit-o de la tatăl său care i-a făcut în copilărie un fluier dintr-o ramă de bicicletă și un muștuc din corn de bou.

Concert jubiliar - 30 de ani ai Casei de Cultura din s. Andruș de Jos

Daca vrei să-l găsești pe Ilie Pralea, în fiecare zi îndrăznește și trage cu urechea pe lângă pereții Casei de Cultură și ai să auzi efervescența repetițiilor în care se îmbină glasul acordeonului cu fluierile și celalte instrumente muzicale. În altă parte să nu-l cauți că nu ai să-l găsești. Ce-i drept, nu-i minciună, începutul a fost anevoios. Erau tineri începători, trebuiau să facă față tuturor provocărilor: să-și construiască casa din talpă, să crească și să educe trei copii, Vlad, Cristina și Irina, să așeze pe făgașul corect activitatea acestui minunat cămin cultural și toate acestea și încă multe altele neprevăzute cu un salariu de 800-1000 de lei, era dificil. Dar cu nădejde de la Dumnezeu s-au străduit să facă față tuturor intemperiilor. Doba, acordeonul, trompeta și fluierul au fost toată salvarea. Ilie înjgheabă o formațiune lăutărească din niște băieți talentați, cum ar fi: Ion Oprea cu naiul de la Baurci-Moldoveni, fratele Nicolae cu trompeta, Natalia Turceanu, o solista cu un glas și cu o voce de privighetoare, și Ion Teletin la ionică, Ion Doicu la dobă, de la Andrușul de Sus. Băieții au început să cânte la nunti și cumătrii, petreceri la armată, precum și serate, cântau la horele din sat distrând tineretul. În scurtă vreme, a devenit un colectiv de muzicanți / lăutari care concureau cu cele mai prestigioase grupuri de muzicanți din

partea de sud a Republicii Moldova, erau solicitați nu numai în corturile de la țară, dar și în saloanele sofisticate ale restaurantelor „Prut”, „Flamingo”, „Sorina”, s.a. Erau foarte solicitați. La nunta feciorului meu Dan cu Natalia, care a avut loc în restaurantul „Flamingo”, oaspeții veniți de la Galați le-au băcșit buzunarele cu lei românești muzicanților, atât de mulțumiți au fost de interpretarea lui Ilie Pralea.

Pe urmele părinților au pășit și copii lor: Vlad a absolvit Colegiul Pedagogic „Iulia Hasdeu” din Cahul, îndrumat de pedagogul Vasile Gorceacov; Cristina a făcut studiile de coregrafie la Colegiul de Arte „N. Botgros” din Soroca și la Academia de Arte din Chișinău. Acum, alături de soțul său Ion Vestе, care conduce fanfara „Luchianov”, Cristina conduce fascinante colective de dansatori din satul Zaim, r. Causeni. Și Irina a absolvit scolile de muzică și pictură, actualmente realizează masteratul la Timișoara și București în domeniul Designului. Când treci pe lângă gospodăria soților Ilie și Ludmila Pralea, nu poți să nu admiri buna rânduială a ei, până și porțile poartă amprenta oamenilor de arta, spre drum privește cu mândrie portativul cu notele muzicale, iar inscripția „Mihai Eminescu” denota numele străzii. La cei 61 de ani Ilie Pralea este în forma splendidă și prodigioasă de muncă, iar sevele inspirației artistice îi hrănesc cu dărnicie și talentul, dar și devotamentul pentru educarea și creșterea unei generații îndrăgostite de cultul sănătos ce ține de zestrea nemuritoare a neamului.

Ion Raru

(în colaborare cu Biblioteca Publică din s. Andrușul de Jos, în cadrul serviciului de promovare a istoriei locale „Fărâme de istorie purtate spre viitor”)

Cu rapsozii de la Sud, Vasile Filip și Ion Acris

Ziua Poeziei la Cahul

În fiecare an, pe 21 martie, Municipiul Cahul devine tărâmul versului, al cuvintelor pline de emotivitate, sens, ceea ce îmbracă cuvântul într-o haină artistică. Este un loc unde cuvintele prind aripi și zboară spre inimi curate, pline de iubire: a celor care încă mai știu să le asculte, să le înțeleagă.

Aici, unde natura simte melodi asufletului, iar oamenii își spun poveștile, poezia nu este doar un joc al sunetelor, ci o mărturisire a sufletului, o destăinuire a simțului artistic, viu, plin de inocență și maturitate.

Într-o sală plină de emoție, s-a simțit din nou cum ritmul inimii se împletește cu cel al versurilor, cum fiecare cuvânt devine ecou al trăirilor noastre cele mai profunde, al eului interior care își destăinuie clipele vieții prin vers-această artă vie.

Copiii au fost cei care au deschis această sărbătoare a cuvântului. Cei talentați de la Teatrul Studio Masca, Centrul de Creație „Luceafărul” și Școala de Muzică „M. Cebotari”, au recitat cu pasiune și dragoste, transpunând poezia într-o lume unde poezii nu sunt doar nume din manuale, ci suflete care încă respiră prin noi, prin fiecare inimă care adesea ca să simtă liniște interioară- citește poezie...

Privindu-i pe copii și ascultându-i am înțeles că poezia nu va muri niciodată, atâta timp cât vor exista glasuri tinere care să o rostească, să o simtă, să o ducă mai departe.

Eu, tânăra scriitoare Marina Hajder, am avut bucuria de a mă afla în mijlocul acestor glasuri pure, de a le împărtăși creațiile mele scrise cu o sinceritate aparte și de a le asculta pe ale lor.

Am recitat versuri scrise încă de la vârsta de 19 ani, poezii născute din nopți lungi și gânduri nesfârșite. „**Fără dragoste**” a fost una dintre ele – un poem despre esența noastră, despre cum, fără iubire, devenim umbre pierdute într-o piesă

de teatru fără sfârșit. În aceste versuri am pus căutarea, zbuciumul, suferința care e adesea “dureros de dulce”, spunea marele poetic Mihai Eminescu “Suferință tu, dureros de dulce...”, în poezia “Odă (în metru antic)”, dar și acea teamă a omului de a se pierde pe sine atunci când refuză să iubească. Deși, în opinia mea, a ne iubi pe noi înșine, e o dovadă a puterii, că dacă ne iubim pe noi, putem cu certitudine să iubim și aproapele nostru.

„**Sub o umbrelă printre zeci de bălți**” a fost o mărturisire a ploii, a unei povești ce trăiește doar sub cerul înnorat, acolo unde dragostea se îmbrățișează cu melancolia, a unui chip angelic de fată ce iubește, dar care are convingerea că deși încearcă să uite de o dragoste netrăită, rămâne doar cu timpul care se scurge în clepsidră. Am scris-o gândindu-mă la acele momente efemere care ne marchează, la ploaia care cade peste amintiri și le transformă în ceva dureros.

Iar „Scrisoare către inimă” a fost vocea unui dialog interior, un strigăt către ceva ce ne ține în viață, dar uneori pare că ne doare mai tare decât orice. În acea poezie am vorbit cu mine însămi, cu inima mea, cu rănilor pe care le purtăm toți și pe care, uneori, le ascundem chiar și de noi înșine. Le-am simțit, le-am scris în tăcerea nopților, acolo unde poezia mi-a fost întotdeauna alinare, chemare, vocație și... întrebare. Scriu de opt ani și, deși acest drum nu e niciodată ușor, fiecare cuvânt merită dedicat, fiecare vers merită trăit. Poezia nu este doar artă, ci și o formă de supraviețuire, un refugiu, un mod de a înțelege lumea și de a o face mai frumoasă, mai luminoasă, fiindcă Dumnezeu este blând și ne oferă daruri, noi doar să dezvoltăm aceste talente și să fim recunoscători pentru Binecuvântările și Harul Său.

Volumul meu de versuri: „Tu, răsăritul inimii mele”, lansat la Cahul cu sprijinul Primăriei municipiului Cahul, nu este doar o carte, ci o parte din mine. Fiecare pagină poartă emoțiile și zbaterile unui suflet care a ales să vorbească prin poezie. Este o călătorie prin iubire, dor, regăsire, o confesiune lirică despre lumină și umbră, despre frumusețea fragilității umane. Să ai un astfel de volum în mâini înseamnă să îți între pagini o fărâmă din sufletul meu, din serile mele de scris, din visele mele.

Pentru această susținere, sunt profund recunoscătoare domnului Primar al municipiului Cahul, Nicolae Dandiș, un om care înțelege cât de important este să sprijinim cultura, arta, tinerii creatori. Cu un astfel de sprijin, putem spune că orașul nostru nu este doar un loc pe hartă, ci o inimă care bate, care simte, care trăiește prin noi și prin ceea ce facem. Cahul este acasă, oriunde ne-am afla, oriunde ne-ar duce pașii, pentru că ne poartă amintirile, ne dă rădăcini și ne cheamă mereu înapoi. Ziua Poeziei nu este doar despre cuvinte. Este despre inimile care bat în același ritm cu ele, despre sufletele care știu să simtă. Și astăzi, la Cahul, poezia a fost din nou acasă. Pentru că acasă nu e doar un loc pe hartă, ci un colț al sufletului unde ne regăsim de fiecare dată. Cahul e locul unde versurile

prind glas, unde emoțiile capătă formă, iar oamenii se adună să simtă împreună. În acest oraș, poezia nu e doar o artă, ci un mod de a fi, o parte din noi, din tinerii care scriu, din cei care ascultă și din cei care cred că un cuvânt potrivit poate schimba o lume. Am văzut cum versurile pot uni generații, cum fiecare poezie spusă cu emoție devine un pod între trecut și viitor. Am simțit că scrisul meu nu e doar despre mine, ci despre toți cei care își regăsesc gândurile în el. Cahul rămâne acasă pentru noi toți – pentru cei care pleacă, dar revin mereu, pentru cei care iubesc acest loc și îl păstrează în inimă oriunde ar fi. Poezia este mai mult decât un șir de cuvinte – este respirația sufletului, ecoul trăirilor noastre, puntea nevăzută dintre gând și emoție. Ea ne învață să privim dincolo de aparențe, să ascultăm tăcerile și să transformăm sentimentele în artă. Vă îndemn pe toți să descoperiți această lume frumoasă a cuvântului, să scrie, să își dea voie să simtă și să lase versurile să curgă așa cum izvorul își caută drumul spre mare. Poezia nu este doar pentru cei care o citesc sau o scriu, ci pentru toți cei care o trăiesc, o simt și o înțeleg cu inima.

“Poezia nu este doar artă, ci o fereastră deschisă spre suflet – cine o scrie, se descoperă, își înțelege trăirile inimii, durerile, iar cine o citește, se regăsește și... CARPE DIEM!”

Marina Hajder

Festivalul de Muzică și Dans „Mărțișor 2025” – O Sărbătoare a Muzicii și Dansului Popular

Primăvara a adus cu sine nu doar înflorirea naturii, ci și o celebrare grandioasă a tradițiilor populare în municipiul Cahul. Festivalul de Muzică și Dans „Mărțișor 2025” a dat startul unui eveniment cultural de amploare, care a reunit artiști din diverse colțuri ale regiunii și nu doar, aducând la viață farmecul muzicii și dansului popular. Orașul a devenit, pentru câteva zile, centrul unui adevărat festin al tradițiilor, aducând în prim-plan frumusețea muzicii și dansului popular.

„Izvorașul” – magia tradiției în fiecare notă și pas de dans

Spectacolul de deschidere a fost o adevărată explozie de energie și emoție, cu Ansamblul „Izvorașul” pe scenă, aducând un omagiu ritmurilor și tradițiilor populare. Acesta a oferit un spectacol vibrant, care a captivat publicul din prima clipă, punând în valoare tradițiile locale și aducând în prim-plan frumusețea folclorului din sudul Moldovei. Sala Palatului de Cultură „N. Botgros” din Cahul a fost plină de energie, iar ritmurile autentice ale melodiilor tradiționale au umplut încăperea cu bucurie și emoție, marcând cu adevărat începutul primăverii.

În momentul în care primele acorduri ale orchestrei au răsunat, publicul a fost

imediat captivat de intensitatea și frumusețea melodiilor, iar privirile au fost fixate pe dansatorii care se mișcau cu grație și energie. Pe măsură ce dansurile populare prindeau viață pe scenă, în sală se simțea o vibrație colectivă, o bucurie comună care lega spectatorii de artă și tradiție.

Atmosfera a fost una deosebit de caldă și primitoare, iar publicul, format din oameni de toate vârstele, părea să se topească în armonia fiecărei melodii și fiecărui pas de dans. Erau voci care fredonau în tăcere refrenele cunoscute, bătrâni care își învățau nepoții pașii dansului tradițional și tineri care vibraseră deja cu fiecare notă. Sala Palatului de Cultură devenise un loc de comuniune între trecutul și viitorul muzicii populare.

Un spectacol ce va rămâne în memorie. Maestrul Nicolae Botgros alături de „Lăutarii”

Unul dintre momentele de vârf ale festivalului a fost concertul susținut de Orchestra Națională de Muzică Populară „Lăutarii”, condusă de maestrul Nicolae Botgros. Pe scena Palatului de Cultură, artistul a demonstrat încă o dată măiestria sa în domeniul folclorului, captând atenția unei audiențe impresionante. Aplauzele și ovațiile continue au fost dovada aprecierii publicului față de un nume emblematic al muzicii tradiționale românești.

Nicolae Botgros a fost și este o sursă de inspirație pentru iubitorii muzicii populare, iar concertul său a fost o adevărată celebrare a moștenirii culturale pe care o transmite mai departe prin fiecare notă și fiecare acord. De asemenea, evenimentul a evidențiat legătura profundă dintre maestru și orașul Cahul, care îl onorează prin numele său, „N. Botgros”, purtând o amprentă indelebilă asupra comunității și culturii locale.

Fiecare piesă interpretată de orchestra „Lăutarii” a fost un omagiu adus folclorului

autentic, iar fiecare acord de vioară, tambal sau fluier părea să transporte publicul într-o altă lume, una plină de tradiție și autenticitate. Atmosfera din sală era copleșitoare – se simțea o legătură aproape magică între public și artiști. Aplauzele nu se opreau, iar energia pe care o transmiteau cei de pe scenă și spectatorii era reciprocă, într-o simbioză perfectă. În acele momente, întreaga sală vibra în ritmurile muzicii tradiționale, iar publicul trăia la unison fiecare minut al concertului, fiecare emoție transmisă prin sunet.

„Mugurel de Primăvară” – o simfonie de diversitate și împărtășire artistică

Festivalul „Mărțișor” a continuat pe 5 martie 2025 cu concertul „Mugurel de Primăvară”, un spectacol care a reunit talentele locale ale regiunii Cahul. Fanfara Municipală Cahul, Ansamblul Etnofolcloric „Altița”, Ansamblul de Dansuri Populare „Nufărul” și Ansamblul Folcloric de Bărbați „Mocănașii” din satul Slobozia Mare au oferit momente muzicale și de dans care au încântat publicul. Spectacolul a fost o adevărată fereastră deschisă spre bogăția și diversitatea culturală a zonei, iar momentele prezentate au adus în fața publicului autenticitatea și frumusețea tradițiilor locale.

De la ritmurile înviorătoare ale fanfarei, la pașii de dans energici ai Ansamblului „Nufărul” și până la vocile inconfundabile ale „Mocănașilor”, publicul a fost purtat într-o călătorie a sunetelor și mișcărilor autentice ale regiunii.

În rândurile spectatorilor, zâmbetele și expresiile de uimire erau vizibile pe fiecare chip. Fiecare dans și melodie părea să reînvie amintiri și să construiască noi legături între generații. Erau momente de sincronizare perfectă între artiști și spectatori, iar aceștia din urmă, captivați de frumusețea și diversitatea acestui spectacol, nu se sfiau să participe activ, fredonând melodiile și aplaudând la fiecare final de piesă.

Serata Cahulencelor – un omagiu adus femeii și artei

Printre cele mai așteptate momente ale festivalului s-a numărat și Serata Cahulencelor, ediția a II-a, un eveniment dedicat frumuseții, talentului și creativității femeilor din Cahul. A fost o seară de neuitat, în care eleganța și rafinamentul feminin au fost celebrate printr-o serie de momente artistice deosebite. Prezentarea Colecției de modă „Vibrație feminină” a fost una dintre momentele-cheie ale serii, aducând pe scenă creații originale, inspirate de puterea și frumusețea femeii moderne. Modelele care au defilat pe scenă au adus un aer de inovație și eleganță, iar sală a fost plină de aplauze și priviri admirative. Fiecare ținută a fost apreciată de public, iar aplauzele nu s-au lăsat așteptate, confirmând succesul acestei prezentări unice.

Culminând cu momentul muzical al trupei DoReDoS, serata a oferit o notă de exuberanță, cu un public care vibra la unison cu melodiile pline de energie. Spectacolul a fost un tribut adus femeii, evidențiind atât latura sensibilă, cât și puterea creativă și artistică a acesteia. Publicul a părut să fie într-o continuă stare de fascinație, admirând nu doar talentul femeilor din Cahul, ci și conexiunea profundă dintre creația artistică și spiritul feminin.

Un Festival care promovează cultura și tradițiile regionale

Festivalul „Mărțișor” nu este doar o sărbătoare a muzicii și dansului popular, ci și o platformă importantă de promovare a culturii și tradițiilor din sudul Moldovei. Evenimentele organizate în cadrul festivalului au reunit comunitatea locală oferind o oportunitate de a descoperi și celebra bogăția folclorului național.

În fiecare colț al Palatului de Cultură se simțea vibrația acestui festival – o vibrație de autenticitate, de respect pentru tradiție și de dragoste pentru muzica populară. Festivalul „Mărțișor 2025” a reunit oameni de toate vârstele, fiecare dintre ei venind cu dorința de a simți acea legătură profundă cu rădăcinile și cultura lor. De la tinerele talente la cei care au crescut cu aceste cântece și dansuri, toți au trăit aceleași emoții și au învățat, în acele zile, ce înseamnă cu adevărat să fii parte dintr-o comunitate culturală vie.

Un viitor promițător pentru Festivalul „Mărțișor”

Pe măsură ce festivalul continuă să se desfășoare, mai multe spectacole și evenimente vor aduce în prim-plan talentele emergente ale regiunii și vor celebra muzica și tradițiile care formează identitatea culturală a Cahulului. Festivalul „Mărțișor” este dovada că, indiferent de vremuri și cultura, tradițiile populare rămân un pilon esențial al comunității, iar prin astfel de evenimente, ele vor continua să trăiască și să inspire și pe viitor. O veritabilă sărbătoare a muzicii, dansului și tradiției, care a reunit sub aceleași ritmuri și acorduri oameni, uniți de iubirea pentru cultura populară românească. Festivalul de Muzică și Dans „Mărțișor 2025” nu a fost doar o serie de spectacole, ci o celebrare a identității culturale a Cahulului și a întregii Moldove. Atmosfera, încărcată de iubire pentru tradiții, a făcut ca fiecare moment să fie trăit la intensitate maximă, iar publicul să simtă acea comuniune unică între muzică, dans și spiritul colectiv al unei comunități unite prin cultură.

Marcela Mudrenco

Serata jubiliară - Constantin Rusnac, 60 de ani de activitate artistică. Cahul, 2 mai, 2025
Evenimentul a fost susținut de Orchestra Națională Simfonică a Companiei Teleradio-Moldova și Capela Corală „Moldova”, sub bagheta maeștrilor dirijori Gheorghe Mustea și Rotilă Ilie Croitoru.

9 772345 141007